

T.C
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

2005 SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDAKİ ALAN
BECERİLERİNİN ÖĞRENCİLERİN ÖZNEL ALGILARINA
GÖRE KAZANILMA DURUMLARI

Simge FİLOĞLU

YÜKSEK LİSANS

KIRŞEHİR-2018

©2018-Simge FİLOĞLU

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

2005 SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDAKİ ALAN
BECERİLERİNİN ÖĞRENCİLERİN ÖZNEL ALGILARINA
GÖRE KAZANILMA DURUMLARI

THE ACHIEVEMENT SITUATIONS OF FIELD SKILLS IN 2005
SOCIAL STUDIES CURRICULUM ACCORDING TO THE
SUBJECTIVE PERCEPTION OF THE STUDENTS

Hazırlayan
Simge FİLOĞLU

YÜKSEK LİSANS

Danışman
Doç.Dr. Tekin ÇELİKKAYA

KIRŞEHİR-2018

KABUL VE ONAY

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi, Simge FİLOĞLU tarafından hazırlanan “*2005 Sosyal Bilgiler Programındaki Alan Becerilerinin Öğrencilerin Öznel Algılarına Göre Kazanılma Durumları*” adlı tez çalışması 22/01/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman

Doç. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

Üye

Yrd. Doç. Dr. Tercan YILDIRIM

Üye

Yrd. Doç. Dr. Vedat AKTEPE

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2018

(İmza)

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin.....yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2018

Simge FİLOĞLU

İmza

ÖZET

2005 SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDAKİ ALAN BECERİLERİNİN ÖĞRENCİLERİN ÖZNEL ALGILARINA GÖRE KAZANILMA DURUMLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Simge FİLOĞLU

Danışman: Doç. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

2018 – (xiv+89)

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Jüri

Doç. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

Yrd. Doç. Dr. Tercan YILDIRIM

Yrd. Doç. Dr. Vedat AKTEPE

Bu araştırmada 8. Sınıf öğrencileri tarafından 2005 Sosyal Bilgiler programında 4., 5., 6. ve 7. sınıflarında yer alan alan becerilerinin öğrencilerin öznel algılarına göre kazanılma durumları tespit edilmiştir.

Araştırmanın evren ve örneklemini, Kırşehir il merkezinde bulunan seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenmiş 8 ortaokulda öğrenim gören 158 (% 52,5) kız ve 143 (% 47,5) erkek olmak üzere toplam 301 öğrenci oluşturmuştur.

Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeline göre desenlenmiştir. Bu model çerçevesinde, veriler araştırmacı tarafından geliştirilen 60 maddelik ve 5’li likertten oluşan “Alan Becerileri Kazanım Ölçeğinden” elde edilmiştir. Hazırlanan ölçeğin yapılan ön uygulaması sonucu 60 maddenin Cronbach’s Alpha değeri, 0,97 olarak hesaplanmıştır. Ölçek 6 demografik değişken ve alan becerilerini içeren 6 alt boyuttan oluşmaktadır.

Araştırmanın verileri yüzde, frekans, t-testi, ANOVA ve Pearson Korelasyonu, Levene’s, Welch ve Brown – Forsythe, Post-Hoc Scheffe analizleri ile elde edilmiştir. Araştırmada alan becerilerinin öğrencilerin öznel algılarına göre alt boyutları kazanma durumları, bu durumların öğrencilerin cinsiyetine, annenin ve babanın eğitim durumuna, öğrencilerin 7. Sınıfın sonundaki Sosyal Bilgiler ders not durumuna, derslerde becerilere yönelik etkinlik yapıp yapmadıklarına, etüt merkezine gidip gitmediklerine göre farklılaşıp-farklılaşmadığı ve beceri alt boyutlarının birbiriyle ilişkisi tespit edilmiştir.

Mekânı algılama, tarihsel empati, sosyal katılım, değişim ve sürekliliği algılama, zaman ve kronolojiyi algılama, gözlem becerisinde öğrencilerin öznel algıları doğrultusunda her zaman bu beceriye ilişkin durumları yapabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır.

Mekânı algılama becerisinde kız öğrenciler erkek öğrencilere göre “Ortamda oluşan nesneleri fark edip özelliklerini renk, şekil yönünden” daha iyi ifade edebilirlerken; erkek

öğrenciler kız öğrencilere göre *basit tabloları daha iyi okuyabilmekteler*. Ayrıca etüt merkezine gitme, babanın eğitim durumu ve not ortalaması değişkenine göre de anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. ***Tarihsel empati, Sosyal katılım, Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama ve gözlem*** becerisinde yılsonu ortalamasına göre anlamlı farklılığa rastlanmıştır. ***Sosyal katılım*** becerisinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre spor içerikli faaliyetlere daha çok katıldığı, derslerde alan becerilerine yönelik etkinlik yapan öğrenciler eğlence içerikli faaliyetlere daha çok katılıyorken derslerde alan becerilerine yönelik etkinlik yapmayan öğrencilerin insan haklarına ve demokrasiye daha çok saygı duyduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: 2005 Sosyal Bilgiler Programı Alan Becerileri, 2005 Sosyal Bilgiler Programı, Öğrenciler

ABSTRACT

The Achievement Situations of Field Skills in 2005 Social Studies Curriculum According To The Subjective Perception of The Students

M.Sc.Thesis

Preparer: Simge FİLOĞLU

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

2018- (xiv+86)

Ahi Evran University, Institute of Social Sciences

Department of Turkish and Social Sciences Education

Division of Social Studies Education

Jury

Assoc. Prof. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

Asst. Prof. Dr. Tercan YILDIRIM

Asst.Prof. Dr. Vedat AKTEPE

In this study; the achievement situations of the field skill according to the subjective perception of the students were determined by the 8th grade students at 4th, 5th, 6th and 7th grades of in 2005 Social Studies Curriculum.

Study group of the research consisted of 158 (52.5%) female and 143 (47.5%) male students, 301 students in total, studying in eight secondary schools located in Kırşehir city center that were specified by random sampling method.

The research was patterned according to screening model, which is a quantitative research method. Pursuant to this model, data were obtained by a 5 likert Field Skill Gaining Scale with 60 articles, which was developed by the researcher. After pre-application of the prepared scale, Cronbach's Alpha value of the 60 articles was calculated as 0,97. The scale comprised 6 demographic variables and 6 sub-divisions involving field skills.

Data of the research were obtained by percent, frequency, t-test, ANOVA, Pearson correlation, Levene's, Welch ve Brown – Forsythe and Post-Hoc Scheffe analyses. In the study, acquiring levels of field skills by students according to sub-divisions, and differentiation of these levels upon the gender of the students, education levels of mother and father, passing mark of Social Studies course at the end of 7th grade, skill-aimed course activities of students, and attend a training course were determined, as well as their relationship between skill sub-divisions.

It was concluded that, students always can achieve cases regarding *space perception, historical empathy, social attendance, change and continuity perception, time and chronology perception, observation skills*, in accordance with the intersubjective perception. While female students are better than male students in **space perception** skill, in terms of “distinguishing objects in the environment and expressing them with respect to colour and shape”; male students can read basic schedules better than female students. In addition, significant variations have been found according to the variables of attending to training course, education level of father and grade-point average. Significant differences have been seen in the ability of **historical empathy, social attendance, perception of time and chronology, perception of change and persistence, and observation** compared to year end average. In **social attendance** skill, it was concluded that male students take part in sports activities more often than female students, students doing activities regarding field skills are more active in entertainment activities whereas students not doing such activities are more respectful for civil rights and democracy.

Key words: The Field Skills in 2005 Social Studies Curriculum, 2005 Social Studies Curriculum, Students

ÖNSÖZ

Sosyal Bilimler, ilköğretimde disiplinler arası bir eğitim programı olarak "Sosyal Bilgiler" şeklinde ele alınmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi beceri gelişimi açısından oldukça önemli bir derstir. Bu araştırmada 8. sınıf öğrencilerinin 2005 Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerini öznel algılarına göre kazanma düzeyleri araştırılmıştır. 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programında beceri öğretimi önemli bir yer tutmaktadır. Programda günümüzde bilgiyi kullanmanın, bilgiyi edinmeden daha fazla vurgulandığı bunun da beceri gelişimi ile doğru orantılı olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, yeteneklerin bilgi ve becerilerin birleşmesi sonucu ortaya çıktığı vurgulanmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada verilen çeşitli kavramların tanımları üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın ikinci bölümünde kuramsal açıklamalar ve ilgili literatüre yer verilirken, üçüncü bölümde yöntem başlığı altında araştırma modeli, evren ve örneklem ve veri toplama araçları yer almıştır.

Araştırmanın dördüncü bölümünde 8. sınıf öğrencilerinin 2005 Sosyal Bilgiler programında yer alan becerilerini kazanma durumlarına ait bulgulara yer verilirken, araştırmanın beşinci bölümünde ise araştırmaya ait sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

2005 Sosyal Bilgiler dersinde yapılan bu araştırma sonucunda elde edilen bilgiler daha sonra bu alanda çalışma yapacak araştırmacılara ışık tutması açısından önemlidir.

Öncelikle araştırmamın her aşamasında görüşleri, önerileri ve eleştirileriyle beni yönlendiren, katkı ve yardımlarını yer ve mekân gözetmeksizin hiçbir zaman esirgemeyen, desteğini hep hissettiren danışman hocam, Doç. Dr. Tekin ÇELİKKAYA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım sırasında görüş ve önerileri ile destek olan değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Tercan YILDIRIM ve Yrd. Doç. Dr. Vedat AKTEPE'ye minnet ve şükranlarımı sunarım. Yüksek lisans araştırmamın örneklem grubunu oluşturan uygulama okulları öğretmenlerine ve kıymetli öğrencilerime teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimim süresince her zaman yanımda olan, desteğini esirgemeyen, beni yetiştirip bu günlere getiren aileme sonsuz teşekkürler.

Kırşehir-2018

Simge FİLOĞLU

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	VIII
TABLO LİSTESİ.....	XI
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	XIV
BÖLÜM I	1
1.GİRİŞ.....	1
1.1.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	1
1.2.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI.....	1
1.3.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	3
1.4.VARSAYIMLAR	3
1.5.TANIMLAR	4
BÖLÜM II.....	5
2. KAVRAMSALAÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR.....	5
2.1. SOSYAL BİLGİLER.....	5
2.1.1 Sosyal Bilgilerin Tanımı	5
2.1.2 Sosyal Bilgilerin Amacı	6
2.2. 2005 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMININ VİZYONU VE TEMEL YAKLAŞIMI	8
2.3 2005 SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA BECERİLER.....	10
2.3.1 2005 Sosyal Bilgiler Programında 4. Sınıfta Verilen Alan Becerilerinin Program Çerçevesindeki Tanımları.....	12

2.3.1.1 Mekânı Algılama Becerisi.....	12
2.3.2 2005 Sosyal Bilgiler Programında 5. Sınıfta Verilen Alan Becerilerinin Program Çerçevesindeki Tanımları.....	14
2.3.2.1 Gözlem Becerisi	15
2.3.2.2 Sosyal Katılım Becerisi	16
2.3.3 2005 Sosyal Bilgiler Programında 6. Sınıfta Verilen Alan Becerilerinin Program Çerçevesindeki Tanımları.....	17
2.3.3.1 Harita Okuma ve Atlas Kullanma	18
2.3.4 2005 Sosyal Bilgiler Programında 7. Sınıfta Verilen Alan Becerilerinin Program Çerçevesindeki Tanımları.....	18
2.3.4.1 Grafik Hazırlama.....	19
2.3.4.2 Tarihsel Empati	19
2.3.4.3 Zaman ve Kronolojiyi Algılama	21
2.3.4.4 Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi.....	22
2.4. 2015 ve 2017 SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARINDAKİ BECERİLERİN KARŞILAŞTIRILMASI	23
2.5 KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	24
BÖLÜM III	32
3. YÖNTEM	33
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	33
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	33
3.2.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri	33
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	36
3.3.1. Alan Becerileri Kazanım Ölçeğinin Geliştirilmesi	36
3.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ.....	38
3.5. VERİLERİN ANALİZİ.....	39
BÖLÜM IV.....	40

4. BULGULAR.....	40
4.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	40
4.2. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	42
4.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	43
4.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	45
4.5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	45
4.6. ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	46
4.7. YEDİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	47
4.8. SEKİZİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	49
4.9. DOKUZUNCU ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	50
4.10. ONUNCU ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	51
4.11. ON BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	53
4.12. ON İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	53
4.13. ON ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	57
BÖLÜM V	70
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	70
5.1. SONUÇ,TARTIŞMA.....	71
5.2. ÖNERİLER	76
KAYNAKÇA.....	78
EKLER	82
ÖZGEÇMİŞ	83

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1. 2005 Sosyal Bilgiler Programındaki Beceriler	11
Tablo 2.2. Dördüncü Sınıf 2005 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı	12
Tablo 2. 3. Beşinci Sınıf 2005 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı	14
Tablo 2.4. Altıncı Sınıf 2005 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı	17
Tablo 2.5. Yedinci Sınıf 2005 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı	18
Tablo 2.6. 2005 ve 2017 Yıllarındaki Programlardaki Becerilerin Karşılaştırılması	23
Tablo 3.1. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Sayıları ve Yüzde Oranları	33
Tablo 3.2. Katılımcıların Etüt Merkezine Gitme Durumlarının Gruplara Göre Dağılımı.....	34
Tablo 3.3. Annenin Eğitim Düzeyinin Gruplara Göre Dağılımı	34
Tablo 3.4. Babanın Eğitim Düzeyinin Gruplara Göre Dağılımı.....	34
Tablo 3.5. Derslerde Becerilere Yönelik Etkinlik Yapılma Durumunun Gruplara Göre Dağılımı	35
Tablo 3.6. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Yıl Sonu Ortalaması Durumunun Gruplara Göre Dağılımı.....	35
Tablo 3.7. Cronbach's Alpha Değer Aralıkları.....	37
Tablo 3.8. Ölçekten Çıkarılan Maddeler	37
Tablo 3.9. Alan Becerileri Kazanım Ölçeğinin Seçenekleri İle Puan Aralıkları	39
Tablo 4.1. Mekânı Algılama Becerisinin Öğrenciler Tarafından Kazanılma Düzeyine İlişkin Bulgular	40
Tablo 4.2. Gözlem Becerisinin Öğrenciler Tarafından Kazanılma Düzeyine İlişkin Bulgular	42

Tablo 4.3. Sosyal Katılım Becerisinin Öğrenciler Tarafından Kazanılma Düzeyine İlişkin Bulgular	43
Tablo 4.4. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisinin Öğrenciler Tarafından Kazanılma Düzeyine İlişkin Bulgular	45
Tablo 4.5. Tarihsel Empati Becerisinin Öğrenciler Tarafından Kazanılma Düzeyine İlişkin Bulgular	46
Tablo 4.6. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Öğrenciler Tarafından Kazanılma Düzeyine İlişkin Bulgular	46
Tablo 4.7. 2005 Sosyal Bilgiler Programındaki Alan Becerilerinin Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Ait Pearson Korelasyonu Analizi Sonuçları	47
Tablo 4.8. Boyutların Kazanılması ile Cinsiyet Arasındaki Farklılığı Gösteren t-testi Sonuçları.....	49
Tablo 4.9. Boyutların Kazanılması ile Öğrencilerin Etüt Merkezine Gitme Durumu Arasındaki Farklılığı Gösteren t-testi Sonuçları.....	50
Tablo 4.10. Boyutların Kazanılması ile Öğrencilerin Derslerde Alan Becerilerine Yönelik Ekinlik Yapma Durumu Arasındaki Farklılığı Gösteren t-testi Sonuçları	52
Tablo 4.11. Boyutların Kazanılması ile Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumunun Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	53
Tablo 4.12. Boyutların Kazanılması ile Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumu Arasındaki Farklılığı Gösteren Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....	54
Tablo 4.13. Mekânı Algılama Becerisi Alt Boyutu Maddeleri İle Babanın Eğitim Durumunun Hangi Alt Grupları Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-HocScheffe Testi Sonuçları	55
Tablo 4.14. Boyutların Kazanılması ile Öğrencilerin Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ortalama Not Durumu Arasındaki Farklılığı Gösteren Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....	57
Tablo 4.15. Gözlem Becerisi İle 7. Sınıf Yıl Sonu Notu'nun Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları.....	59

Tablo 4.16. Empati Becerisi İle 7. Sınıf Yıl Sonu Notu'nun Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları.....	61
Tablo 4.17. Mekânı Algılama Becerisi İle 7. Sınıf Yıl Sonu Notu'nun Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Welch ve Brown – Forsythe Testi Sonuçları.....	62
Tablo 4.18. Sosyal Katılım Becerisi İle 7. Sınıf Yıl Sonu Notu'nun Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Welch ve Brown – Forsythe Testi Sonuçları.....	67
Tablo 4.19. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi İle 7. Sınıf Yıl Sonu Notu'nun Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Welch ve Brown – Forsythe Testi Sonuçları	67
Tablo 4.20. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi İle 7. Sınıf Yıl Sonu Notu'nun Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Welch ve Brown – Forsythe Testi Sonuçları	68

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
BT	Belirsiz Tarih
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TTKB	Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada verilen çeşitli kavramların tanımları üzerinde durulmuştur.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

2005 Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerinin öğrencilerin öznel algılarına göre kazanılma durumları nedir?

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

Günümüzde ihtiyaç duyulan insan tipinin belirlenmesi, öğretim faaliyetlerinin nasıl yapılandırılacağı ve yürütüleceğinin belirlenmesi anlamına gelmektedir. Bilginin hızla geliştiği ve değiştiği günümüzde yeni durumlara hızla uyum sağlayabilen ve sorunlara hızlı çözümler üretebilen bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bireylerin yetiştirilmesinde eğitim faaliyetlerinin rolü oldukça büyüktür. Bireyler bilgiyi nasıl öğrenirlerse ileriki hayatlarında da öyle kullanacaklarından bilginin kazandırılma şekli ve bu süreçte öğrenen bireylerin yaşadıkları oldukça önemlidir (Kurnaz, 2007: 1). Bu güne kadar bilgi edinme, yaşam ve okulun temel amacı olarak görülmüştür. Günümüzde ise bilgiye bakış değişmiş, bilgi; olguları, kavramları, ilkeleri ve süreçleri ezberlemek olarak görülmekten çıkmıştır. Bilgileri harmanlayarak işe yarar hale getirmek ve kullanabilmek bilgiyi edinmeden daha fazla önem arz etmektedir. Öğrenciler bilgiyi öğrenmenin önemini göz ardı etmeden, problem çözmede, eleştirel ve yaratıcı düşünmede kullanılmalıdır. Beceri ise bilgi gerektiren ve performans içeren karmaşık bir eylemdir. Hem bilgi hem beceri kısa zamanda kolayca öğretilir ve öğrenilebilir. Fakat yetenek daha geç gelişir ve daha karmaşıktır. Bilgi ve becerilerin birleşmesi ile yetenek ortaya çıkmaktadır (Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB], 2005: 3).

Günümüz öğretim programı kazanımları arasında önemli yer tutan becerilerin, özellikle son elli yıldır yaşanan sosyo-ekonomik, politik ve teknolojik gelişmeler sonucunda, eğitimcilerin gündemini oldukça işgal ettiği görülmektedir.. Eğitim ve öğretim etkinliklerinde becerilerin önem kazanmasının nedenlerini şu şekilde sıralayabiliriz: Yaşamın gittikçe karmaşıklaşması ve eğitilmiş insan sayısının çoğalması, beceri boyutu gelişmiş insanlara olan ihtiyacı arttırmıştır. Buna ilaveten, Bilgi Toplumu'nda iletişimin artması ve bilgi kaynaklarının çeşitlenmesi neticesinde bilgi okuryazarlığıyla ilgili beceri

ve nitelikler ön plana çıkmıştır. Ayrıca demokratik toplumlarda, demokrasiyi yaşatabilmek için, demokratik hak ve sorumlulukları uygulayabilme, eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi beceriler ön plana çıkmıştır. Bu sebeplerden dolayı önem kazanan beceriler, gelişmiş dünya öğretim programlarında yerini almıştır (Mutluer, 2013:356).

Beceri kavramı Sosyal Bilgiler dersine 2005 yılı Sosyal Bilgiler Programı ile dâhil olmuştur. Yine 2005 Sosyal Bilgiler Programına göre 4. sınıfın başından 7. sınıfın sonuna kadar doğrudan verilecek toplam 15 beceri mevcuttur. Son altı beceri ise Sosyal Bilgiler dersine özgü alan becerileridir.

Araştırmanın önemi; 2005 yılından 2017 yılı yeni Sosyal Bilgiler Programı yayınlanana kadar geçen süre zarfında Sosyal Bilgiler dersine özgü altı alan becerisinin öğrenciler tarafından kazanılma durumlarının öğrenciler çalışmaya dâhil edilerek ölçülmemiş olması ve bu alanda yapılan en kapsamlı araştırmalardan biri olma özelliği teşkil etmesidir.

Araştırmanın amacı; 2005 Sosyal Bilgiler Programındaki alan becerilerinin öğrencilerin öznel algılarına göre kazanılma durumlarını, hazırlanan ölçek üzerinden ölçmek ve sonuçlarını ortaya koymaktır.

Bu amaç çerçevesinde, araştırmada başlıca şu sorulara cevap aranacaktır;

1. Mekânı Algılama Becerisinin öğrenciler tarafından kazanılma düzeyi nedir?
2. Gözlem Becerisinin öğrenciler tarafından kazanılma düzeyi nedir?
3. Sosyal Katılım Becerisinin öğrenciler tarafından kazanılma düzeyi nedir?
4. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisinin öğrenciler tarafından kazanılma düzeyi nedir?
5. Empati Becerisinin öğrenciler tarafından kazanılma düzeyi nedir?
6. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin öğrenciler tarafından kazanılma düzeyi nedir?
7. 2005 Sosyal Bilgiler Programındaki alan becerilerinin alt boyutları arasında ilişki var mıdır?
8. 2005 Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerinin öğrenciler tarafından kazanılma düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

9. 2005 Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerinin öğrenciler tarafından kazanılma düzeyleri etüt merkezine gitme durumuna göre farklılık göstermekte midir?
10. 2005 Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerinin öğrenciler tarafından kazanılma düzeyleri derslerde becerilere yönelik etkinlik yapılma durumuna göre farklılık göstermekte midir?
11. 2005 Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerinin öğrenciler tarafından kazanılma düzeyleri anne eğitim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?
12. 2005 Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerinin öğrenciler tarafından kazanılma düzeyleri baba eğitim düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?
13. 2005 Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerinin öğrenciler tarafından kazanılma düzeyleri 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi karne notuna göre farklılık göstermekte midir?

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

- ✓ Araştırmada, öğrencinin kazanma düzeyinin belirlendiği alan becerileri; Mekânı Algılama, Değişim ve Sürekliliği Algılama, Gözlem, Sosyal Katılım, Empati, Zaman ve Kronolojiyi Algılama ile sınırlandırılmıştır.
- ✓ Araştırma, 2016-2017 eğitim-öğretim döneminde Kırşehir ilinde seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilen 8 ortaokul ve bu okulların 8. sınıfında öğrenim gören 301 öğrenci ile sınırlandırılmıştır.
- ✓ Araştırma kapsamında değişkenler; cinsiyet, araştırmaya katılan öğrencilerin etüt merkezine gitme durumu, anne ve baba eğitim düzeyi, derslerde becerilere yönelik etkinlik yapılma durumu ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi yılsonu not ortalaması ile sınırlandırılmıştır.

1.4. VARSAYIMLAR

- ✓ Araştırmada, veri toplamak amacıyla kullanılan “Alan Becerileri Kazanım Ölçeğinde” öğrencilerin, maddeleri samimi olarak değerlendirdiği ve derecelendirdiği varsayılmaktadır.

- ✓ Araştırmanın, öğrencilerin 2005 Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerini kazanma durumlarını ortaya koymak için yeterli olduğu varsayılmaktadır.
- ✓ Seçilen örneklemin evreni temsil edecek nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

1.5. TANIMLAR

Sosyal Bilgiler: Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (TTKB, 2005:5).

Beceri: Beceri öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir (TTKB,2005: 20).

Alan Becerisi: Alan becerileri bir derse özgü, o alanla ilgili geliştirilecek becerileri kapsamaktadır (Çelikkaya ve Kürümlüoğlu, 2017: 143).

BÖLÜM II

2. KAVRAMSALAÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde 2005 Sosyal Bilgiler programı ve programda yer alan beceriler, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Programının beceriler açısından karşılaştırılması konuları ile ilgili araştırmalar hakkında bilgilere yer verilmiştir.

2.1. SOSYAL BİLGİLER

2.1.1 Sosyal Bilgilerin Tanımı

Sosyal Bilgiler, “*Sosyal Bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak öğrencilere, sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık eğitim programıdır*” (Öztürk, 2006: 6).

Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen bilgiler olarak tanımlanabilir. Toplumsal gerçek dendiğinde ise, toplumsal yaşamı düzenleyen her türlü etkinlik akla gelebilir. İnsanın yaşam içerisinde kullandığı ve zorunlu olan, onun daha kolay, huzurlu, mutlu yaşamasını, insanın kendisini gizil güçleri ve yetenekleri doğrultusunda geliştirip gerçekleştirilmesini sağlayan tüm toplumsal olgular ve ilişkiler bu kavramın kapsamı içine girebilir (Sönmez, 1998: 3).

Doğanay’a (2008:80) göre bugün Sosyal Bilgilerin, üzerinde herkesin uzlaştığı ortak bir tanımı olamasa da tanımları incelediğinizde şu noktalar ortaya çıkmaktadır;

- ✓ Sosyal Bilgilerin temel amacı vatandaşlık eğitimidir.
- ✓ Vatandaşlık eğitimi dört önemli ve zorunlu boyutu kapsamaktadır. Bunlar; bilgi, bilgi işleme becerileri, demokratik değer ve inançlar ve sosyal katılım becerileridir.
- ✓ Sosyal Bilgilerin bilgi temelini, sosyal bilimler ve insanla ilgili tüm bilgiler oluşturmaktadır. Bu bilgiler, insanların tarihsel boyutta diğer insanlarla ve çevreleriyle etkileşimlerinin bilgisidir.

Sosyal Bilgiler bütün çeşitliliğiyle yeryüzüne bağlı olayları tanıtan, bunların çıkış sebeplerini açıklayan, vatandaşlık hak ve ödevlerinin, sorumluluklarının neler olduğunu belirten kısaca insan ve onun sosyal ve fiziki çevresiyle geçmişte, günümüzde ve gelecekteki etkileşimini ortaya koyan bilgilerdir. Özet olarak Sosyal Bilgiler, öğretim

amacıyla Sosyal Bilimlerden seçilmiş ve ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin anlayabileceği şekilde hazırlanmıştır (Dönmez, 2003: 32-33).

2.1.2 Sosyal Bilgilerin Amacı

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçları 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak şöyle ifade edilmektedir: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin (MEB, 2018: 8):

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri
2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,

10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürmeleri,
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
16. Millî, manevi değerleri temel alarak ve evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır.

Amaçlar incelendiğinde, Sosyal Bilgiler dersinin öğrenciyi toplumsal yaşama hazırlamayı amaçladığı ve Sosyal Bilgiler alanındaki hemen hemen tüm disiplinler ile ilişkili olduğu kolayca görülmektedir. Amaçlar çok genel olarak ifade edilmekle birlikte Sosyal Bilimler alanında kazanılması gereken önemli bilgi ve becerilere işaret etmektedir (Erden, bt: 17). Öğrencilere, etkili vatandaş olabilmeleri için gerekli bilgi, beceri ve değerlerin kazandırıldığı en önemli derslerden birisi Sosyal Bilgiler dersi. Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin toplum içinde rollerini yapan, başkalarıyla iyi ilişkiler kuran, işbirliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen iyi ve mutlu birer vatandaş olarak yetişmesini amaçlamaktadır (Öztürk ve Otluoğlu, 2002:40). Sosyal Bilgiler dersi ile

öğrencilerin yurttaşlık görevleri ve dünyayı tanıma yetenekleri ve ekonomik yaşama fikri ve yetenekleri gelişmektedir (Erden, 2004: 31).

Genel olarak, Sosyal Bilgilerin bireylerin demokratik değerlerle donanmış, saygılı, yaratıcı, olaylara eleştirel düşünce bakış açısıyla bakabilen, Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkan, kültürel yaşantısında hak ve sorumluluklarını bilen bireyler yetiştirmeyi amaçladığı söylenebilir. Sosyal Bilgiler dersi insanı toplumsal hayata hazırlayan bir derstir. Bu bakımdan verilen eğitimde önemli bir yere sahiptir.

2.2. 2005 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMININ VİZYONU VE TEMEL YAKLAŞIMI

2005 yılında yapılan program geliştirme çerçevesinde Sosyal Bilgiler dersi de programın temelini oluşturan eğitimsel yaklaşımlardan etkilenmiştir. 2005 Sosyal Bilgiler programının vizyonu programda “*21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemiş, Türk kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren) sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmektir.*” şeklinde belirtilmiştir (TTKB,2005:2).

Ata’ya (2006: 73) göre, 2005 Sosyal Bilgiler Programı’nın temel yaklaşımı, bilgiyi üretmek ve kullanmak için gerekli beceri, kavram ve değerlerle öğrenciyi donatarak etkin bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmektir. 2005 Sosyal Bilgiler Programı mevcut yaklaşımlardan farklı olarak, bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir.

Öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan aktif öğrenme yöntem ve teknikleriyle yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmıştır. Bu anlayıştan yola çıkarak 2005 Sosyal Bilgiler Programı (TTKB, 2005: 8) ;

- ✓ Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
- ✓ Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.

- ✓ Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.
- ✓ Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir.
- ✓ Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.
- ✓ Milli kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
- ✓ Öğrencilerin kendi örf ve adetleri çerçevesinde ruhsal, ahlâki, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.
- ✓ Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser.
- ✓ Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
- ✓ Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar.
- ✓ Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.
- ✓ Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar.

Bu yaklaşımla, Sosyal Bilgiler açısından bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrenci merkezli, öğrencilerin kendi yaşantılarını ve farklılıklarını dikkate alarak birbirleriyle ve çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir yaklaşım uygulanmaya çalışılmaktadır (Berk, 2008:24).

2005 Sosyal Bilgiler öğretim programında ve dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersinde dördüncü sınıftan yedinci sınıfa kadar “*öğrenme alanları*” değişik üniteler altında yer almakta ve her sınıf düzeyine göre değişen kazanımlarla öğrenci gelişimi hedeflenmiştir. Kazanımlar öğrencilerin kavram öğrenmelerini, beceriler kazanmalarını ve bazı değerleri edinmelerini sağlayacak nitelikte düzenlenmeye çalışılmıştır. Dördüncü sınıftan üst sınıflara doğru genişleyerek ve derinleşerek süreklilik gösteren 2005 Sosyal Bilgiler dersine ait dokuz öğrenme alanı şu şekildedir: “*Birey ve Toplum*”, “*İnsanlar, Yerler ve Çevreler*”, “*Kültür ve Miras*”, “*Bilim, Teknoloji ve Toplum*”, “*Üretim, Tüketim ve Dağıtım*”, “*Güç, Yönetim ve Toplum*”, “*Zaman – Süreklilik ve Değişim*”, “*Küresel*

Bağlantılar” öğrenme alanları yine ünitelere bölünmüştür; ancak her ünite pek çok sosyal bilimle ilgili kazanımlar içermektedir; üniteler örneğin sadece tarih ya da coğrafya ünitesi olarak sınırlandırılmamıştır. Yapılandırmacı anlayışla birlikte 2005 Sosyal Bilgiler dersinin disiplinler arası yapısını oluşturan bilim dallarının sayısında artış olmuştur. Bu bağlamda öğrenme alanları, bir ya da birden fazla akademik disiplini içermektedir. Örneğin; “*Birey ve Toplum*”, psikoloji ve vatandaşlık bilgisini; “*Kültür ve Miras*”, antropoloji, tarih ve vatandaşlık bilgisini; “*İnsanlar, Yerler ve Çevreler*”, coğrafyayı; “*Üretim, Tüketim ve Dağıtım*” ekonomiyi içermektedir (Hersan,2008:40).

2.3. 2005 SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA BECERİLER

2005 Sosyal Bilgiler programını oluşturan temel öğelerden birisi olan beceri; bilgi gerektiren ve performans içeren karmaşık bir eylem olup öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir (TTKB, 2005: 3). Beceri eğitiminin, öne çıkarılmasının nedenlerine bakıldığında modernleşme, küreselleşme, demokratikleşme, teknoloji, bilişim gibi toplumsal değişme dinamiklerinin etkisiyle giderek karmaşık hale gelen insanın toplum, kültür, devlet, bilgi ve teknoloji ile ilişkisinin daha üst düzeyde zihinsel ve toplumsal beceriler gerektirmesi olduğu öne sürülebilir (Özpolat, 2009: 249-267).

Hızla değişen ve bu değişim karşısında gelişen dünyada, her geçen gün karmaşık sorunlar ortaya çıkmakta ve buna bağlı olarak da çeşitli ihtiyaçlara gereksinim duyulmaktadır. Her bilim dalında olduğu gibi, Sosyal Bilgilere de bireylerin ihtiyaçları ile toplumun beklentileri arasındaki dengeyi sağlamada, insanlara gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırma konusunda büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu anlamda Sosyal Bilgiler, bu sorumlulukları yerine getirme konusunda disiplinler arası ve çok yönlü bir yaklaşım izleyerek, kişilere bilgi edinme yollarını ve belli becerileri kazandırma amaçlarına öncelik vermektedir (Dönmez, 2003:31).

Dünyada yaşanan hızlı değişim, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da değişimi gerektirmektedir. İçinde bulunduğumuz bilgi çağında bilgi hızla ve katlanarak artmaktadır. Bu nedenle çocuğun eğitiminden sorumlu olan okullarda bütün bilgileri öğrencilere öğretmek çok zordur. Bu sağlansa bile yeni bilgiler eklenmektedir. Bilgi çağının yaşandığı günümüzde eğitim sistemimizde temel amaç, öğrencilere mevcut bilgileri olduğu gibi aktarmaktan ziyade, onları bilgiye ulaştıracak temel becerileri kazandırmak olmalıdır. 2005-2006 eğitim-öğretim yılında ülke genelinde uygulanmaya başlanan yeni ilköğretim programları ile öğrencilere temel yaşam becerileri kazandırılması hedeflenmektedir. 2005

Sosyal Bilgiler Programı kapsamında da bu becerilerin öğretimine önem verildiği görülmektedir (Aladağ, 2015:309). 2005 Sosyal Bilgiler programında beceri kavramı, öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetler olarak ifade edilmiştir (TTKB,2005: 20).

Johnson (1997), becerileri altı madde ile tanımlamıştır. Bunlar (Akt. Karabağ ve İnal,2009:249-250);

- ✓ Beceriler hiyerarşik olarak düzenlenmektedir.
- ✓ Beceriler bir hedefe yönlendirilmiş davranışlardır.
- ✓ Beceriler verilerin değerlendirilmesi içindir.
- ✓ Beceriler seçim içerir. Yani her bir beceriye ulaşmak için gerekli alt beceriler repertuarından, o beceriyi doğru şekilde gerçekleştirmek için gerekli olanları seçmek gerekir.
- ✓ Beceriler “*tümleşik beceriler*” içerir. Yani, her bir beceri birden fazla becerinin aynı anda yapılmasını gerektirir.
- ✓ Beceriye özgü davranışlar basmakalıp değildir. Yani, her bir becerinin alt davranışları kendine özgüdür.

Beceriye ilişkin amaçlarda; Sosyal Bilgiler öğretimi, etkili demokratik vatandaş yetiştirmek için gerekli olan çalışma, düşünme ve kişiler arası grup becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersi öğretim sürecinde beceri öğretime önem vermesi ve öğrencilere bilgiden ziyade beceri kazandırması gerekmektedir.

2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programına göre 4-7. sınıf düzeyinde doğrudan verilecek toplam 15 beceri mevcuttur. Son altı beceri ise Sosyal Bilgiler dersine özgü olarak benimsenmiştir (TTKB, 2005: 20).

Tablo 2.1. 2005 Sosyal Bilgiler Programındaki Beceriler	
Doğrudan Verilecek Beceriler	Alan Becerileri
1. Eleştirel Düşünme	10. Gözlem
2. Yaratıcı Düşünme	11. Sosyal Katılım
3. İletişim	12. Empati
4. Araştırma	13. Mekânı Algılama
5. Problem Çözme	14. Değişim ve Sürekliliği Algılama
6. Karar Verme	15. Zaman ve Kronolojiyi Algılama
7. Bilgi Teknolojilerini Kullanma	
8. Girişimcilik	
9. Türkçeyi Doğru, Etkili ve Güzel Kullanma	

Tablo 2.1.'de görüldüğü gibi programda doğrudan verilecek beceriler; *Eleştirel Düşünme, Yaratıcı Düşünme, İletişim, Araştırma, Problem Çözme, Karar Verme, Bilgi Teknolojilerini Kullanma, Girişimcilik ve Türkçeyi Doğru, Etkili ve Güzel Kullanma becerileri* Sosyal Bilgiler dersleri ve diğer derslerle birlikte öğrenciye kazandırılması hedeflenmektedir. Buna karşılık Sosyal Bilgiler dersine özgü olarak benimsenen beceriler ise; *Gözlem, Sosyal Katılım, Empati, Mekânı Algılama, Değişim ve Sürekliliği Algılama, Zaman ve Kronolojiyi Algılama* becerisidir.

Verilen bu beceriler üniteler göz önünde bulundurularak program içerisinde yer almıştır. Bu beceriler sayesinde öğrenciler programdaki konuları ve etkinlikleri daha anlamlı ve kalıcı bir şekilde öğrenmektedirler (Özdemir,2009: 21).

Tablo 2.2.'de 4. sınıf 2005 Sosyal Bilgiler programında yer alan öğrenme alanları ve bu çerçevede öğrenciye doğrudan verilecek beceriler yer almaktadır.

Tablo 2.2. Dördüncü Sınıf 2005 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı	
Öğrenme alanı	Doğrudan Verilecek Beceri
Birey ve Toplum	Kanıtı Tanıma ve Kullanma
Kültür ve Miras	Bilgiyi Kullanabilir Biçimlerde Planlama Ve Yazma
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Mekânı Algılama*
Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Tablo, Diyagram ve Grafik Okuma*
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Karşılaştırma Yapma
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Sebeup Sonuç İlişkisini Belirleme
Güç, Yönetim ve Toplum	Karar Verme
Küresel Bağlantılar	Kütüphane ve Referans Kaynakları Kullanma

*2005 Sosyal Bilgiler Programında Doğrudan Kazandırılması Hedeflenen Alan Becerileri

2.3.1. 2005 Sosyal Bilgiler Programında 4. Sınıfta Verilen Alan Becerilerinin Program Çerçevesindeki Tanımları

2.3.1.1 Mekânı Algılama Becerisi

Mekânı algılama becerisi sadece ortamda olan unsurları fark edip söyleme, onların niceliği ve niteliklerini tanıma ile ilgili değildir. Özellikle mekânın farklı şekillerde ifade edilmesinde, yani en basit anlamıyla çizilmesinde mekânı algılama becerisi çok önemlidir. Mekânı algılama becerisi gelişmiş bir öğrenci, mekânla ilgili çizimleri iyi okuyabilir ve mekâna ait bilgileri kullanarak kağıt üzerinde çeşitli çizimler yapabilir ve bir yeri, kağıt üzerine çizilmiş hali ile karşılaştırabilir. Sonuçta varlıklar arasındaki ilişkiyi daha kolay kavrayabilir; buna bağlı olarak da coğrafi kavramları algılaması, bunlar arasındaki

ilişkilerle bunların sebep ve sonuçlarını açıklayabilmesi mümkün olur (Komisyon, 2013a:24).

Mekânsal algı kişilerin kendi yaşadıkları ve diğer uzak mekânlarla ilgili sahip oldukları bilgi ve hayalleri ile bunların yaşantılarında aldıkları kararları nasıl etkilediği ile ilişkilidir. Mekânı algılama becerisinin geliştirilmesi, mekânsal kararları doğru alabilmek için önemlidir (Öztürk, 2006:6). Mekânı Algılama Becerisini geliştirmek için (Komisyon, 2013a: 24):

- ✓ Öncelikle öğrencilerinizden çevrelerine ait zihin haritaları oluşturmalarını isteyiniz. Örneğin yaşadıkları mahalleyi, köylerini, yaz aylarında gittikleri bir yeri veya bildikleri herhangi bir yeri zihinlerindeki haliyle çizmelerini isteyiniz. Zihin haritaları kişiye özel olmaları nedeniyle öğrencilerinizin ön bilgilerini yoklamanız ve onları daha iyi tanımanız için iyi bir araç olacaktır. Öğrenciler ise bu eğlenceli faaliyetle kendilerine has ürünler ortaya koyacaklar, öte yandan çevreleri ile ilgili basit çizimler yapma becerilerini geliştireceklerdir. Zihin haritalarında semboller kullanmaları ve bu sembolleri açıklayan bir işaretler kutusu oluşturmaları gerekmektedir.
- ✓ Öğrencilerinizden yaşadıkları yer veya okul çevresinin krokisini çizmelerini, adreslerini tanımlarken kroki kullanmalarını, bir yere giderken önce o yerin plan veya haritasını incelemelerini isteyebilirsiniz.

2005 Sosyal Bilgiler programında mekânı algılama becerisi ile ilgili öğrencilere şu becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır (TTKB, 2005: 20):

- ✓ Uzak ilişkilerini görebilme,
- ✓ Bir cismin uzayda ya da bir şeklin kâğıt üzerindeki biçimini göz önünde canlandırma,
- ✓ Bir şekli üç boyutlu görebilme,
- ✓ Bir alanı, krokiyi, sokağı veya binayı göz önünde canlandırabilme,
- ✓ Harita, plan, kroki, grafik, diyagram çizme ve yorumlama,
- ✓ Küre kullanma.

2.3.1.2 Tablo, Diyagram ve Grafik Okuma Becerileri

Hepimiz konuşarak ya da yazarak bir şeyleri ifade ederken belli bir sınıflandırma yaparız. Bu sayede anlattıklarımız düzgün ve anlamlı bir hâl alır. Örneğin yazı yazmak

harfler arasında önceden belirlenmiş bir sınıflandırmanın ürünüdür. Tıpkı bunun gibi veriler için de sınıflandırma ve daha iyi ifade etme yöntemleri oluşturulmuştur. Tablo okuma becerisi 4. ve 5. sınıflarda basit tablolar kullanılarak verilmelidir. Ayrıca öğrencilerden seviyelerine uygun tablolar oluşturmaları da istenebilir. Öğrencilerin matematik dersindeki altyapılarına dikkat edilerek sunulan tabloların neyi anlatmak istediği üzerinde durulabilir. Verilen bir tabloya sorulan sorularla önce tablonun satır ve sütunlarının hangi bilgiler için ayrılmış olabileceği belirlenir. Rakamların ve ya ifadelerin ait olduğu konu belirlendikten sonra bunlar arasındaki ilişki fark ettirilir (TTKB, 2004:11).

Çeşitli şekillerde elde ettiğimiz istatistiki verileri diyagramlarla da gösterebiliriz. Diyagramların çok geniş bir kapsamı vardır. Ancak bizler basit anlamda bir veriyi somutlaştıran şekiller kullanacağız. Diyagram, tablodan farklı olarak biraz daha özet ve az bilgiler içerirken sadece rakamları değil, bir olay veya olguyu da ifade edebilir. Örneğin, bir olayın oluşum aşamalarını veya bir konudaki sıralamayı gösteren akış şemaları, en sık kullanılan diyagramlardır. Diyagramlarda genellikle anlatılmak istenen olay ya da verilmek istenen bilgi oklar ve geometrik şekiller yardımıyla sunulur. Bu da bizim işimizi kolaylaştırır. Öğrencilerinizin ders sırasında diyagramlardan yararlanmalarını sağlamak diyagram okuma becerilerini geliştirecektir. Örneğin, bir gün boyunca neler yaptıklarını diyagram ile anlatmalarını isteyebilirsiniz (Komisyon, 2013a:24).

2.3.2 2005 Sosyal Bilgiler Programında 5. Sınıfta Verilen Alan Becerilerinin Program Çerçevesindeki Tanımları

Tablo 2.3.'te 5. sınıf 2005 Sosyal Bilgiler programında yer alan öğrenme alanları ve bu çerçevede öğrenciye doğrudan verilecek beceriler yer almaktadır.

Tablo 2.3. Beşinci Sınıf 2005 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı	
Öğrenme alanı	Doğrudan verilecek beceri
Birey ve Toplum	Yazılı Anlatım
Kültür ve Miras	Görsel Kanıt Kullanma
İnsanlar Yerler ve Çevreler	Gözlem*
Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Basit İstatistik Verilerini Yorumlama
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Kütüphane ve Referans Kaynaklarını Kullanma
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Sosyal Katılım*
Güç, Yönetim ve Toplum	Basılı ve Görsel Kaynakları Kullanma ve Değerlendirme
Küresel Bağlantılar	Olgu ve Düşünceleri Ayırt Etme

*2005 Sosyal Bilgiler Programında Kazandırılması Hedeflenen Alan Becerileri

2.3.2.1 Gözlem Becerisi

Gözlem çeşitli şekillerde olay ve olguların incelenmesidir. Öğrencilerde zaten var olan merak duygusu gözlem becerisinin gelişmesine yardımcı olur. Dikkatlerini belli bir olay veya olguya yoğunlaştırarak olay ve olguların farkına varır ve çevrelerindeki olayları algılayarak daha etkin öğrenirler. Olayların içinde olarak ve yaşayarak öğrenirler. Aynı zamanda, gözlem becerisi gelişmiş bir öğrenci araştırma, katılım, karar verme, rol oynama, drama ve problem çözme gibi becerilerini de kolayca geliştirebilir (Komisyon,2013b:26).

2005 Sosyal Bilgiler Programında gözlem becerisine ilişkin şu alt başlıklara yer verilmiştir (TTKB, 2005: 22):

- ✓ Çevresindeki olay ve olgulara dikkat etme,
- ✓ Çevresindeki olay olguları algılama,
- ✓ Çevresindeki olay ve olguları doğru ve tarafsız tanımlama,
- ✓ Çevresindeki olay ve olguların neden ve sonuçlarını açıklama,
- ✓ Gözlediklerinin nedenlerini sorgulayıp sonuçlarını tahmin edebilme,
- ✓ Olay ve olgular arasında ilişkiler kurabilme benzer ya da farklı yönlerini ortaya koyma,
- ✓ Gözlediklerini kaydetme ve aktarma,
- ✓ Gözlediklerini daha önce öğrendikleri ile karşılaştırabilme ve bağdaştırabilme,
- ✓ Gözlediklerini araştırmalarda veri olarak veya gelecek ile ilgili planlamalar yapmak için kullanabilme,
- ✓ Benzer olaylarla ilişkilendirme ve böyle bir olayla karşılaştığında ne yapması gerektiğine dair davranış geliştirme.

Öğrencilerin gözlem becerilerini geliştirmeleri için 5. sınıf seviyesinde daha çok çevresindeki olay ve olgulara dikkat etme onları farkına varma becerisi üzerinde durulmalıdır. Bu beceriyi kazandırmak için şunlar yapılabilir (Komisyon 2013b:26):

- ✓ Öğrencilerin çok iyi bildikleri bir yer ile ilgili tüm akıllarına gelenleri yazmaları istenir. Daha sonra oraya giderek orada gördüklerini yazmaları istenir. Önce yazdıklarıyla, son yazdıkları karşılaştırılarak farklılıklar belirlenir.
- ✓ Öğrencilerden evlerindeki bir eşyaya bakarak gördüklerini yazmaları istenir. Birkaç saat sonra tekrar aynı eşyayı inceleyip, listeye ekleyebilecekleri yeni şeyler olup

olmadığına bakmaları istenir. Bu işi bir kaç gün boyunca tekrar etmeleri ve her seferinde eşya ile ilgili farklı şeyler bulup bulmadıklarına bakmaları söylenir. Bu işlem sonunda gözlemledikleri eşyayı tanımlayan bir yazı yazmaları istenir.

✓ Bir grup oluşturarak sokağa çıkılır ve bir nokta belirlenir. Burada durarak gelip geçen insanları gözlemlenir. Bu sırada öğrencilerin kişi sayısı, kişilerin özellikleri, çevrenin durumu gibi sınırlanan başlıklarda gözlem yapıp notlar almaları istenir. Öğrencilerinizin gözlem becerilerini geliştirmek için onlara bu konuda uzun süreli ödevler de verilebilir. Örneğin bu ödev bir hafta boyunca hava olaylarının gözlemlenmesi olabilir.

Gözlemin faydalarını Tan ve Temiz (2003:92) şu şekilde ifade etmektedir;

- ✓ Gözlem çocukları meraklı olmaya sevk eder,
- ✓ Benzerliklerin ve farklılıkların gözlemlenmesi, sınıflama becerisi ve değişkenlikleri tanımlama ve değiştirme becerilerinin gelişmesi için gereklidir,
- ✓ Olaylardaki ardılıkların gözlemlenmesi kavramların geliştirilmese yardım eder,
- ✓ Bilgilerin geliştirilmesini sağlar,
- ✓ Araştırma dürtüsünü harekete geçirir.

2.3.2.2 Sosyal Katılım Becerisi

Demokratik, modern toplumlarda eğitimin en önemli amaçlarından birisi kendisine çevresindeki kişilere ve doğaya değer veren, kendisine yaşadığı toplumun ve dünyanın bir parçası olarak güvenen ve topluma katkıda bulunabilen bir bilince sahip bireyler yetiştirmektir. Böyle bir bilinç kazandırmak ve topluma katkısı olan bireyler yetiştirmek için öğrencilerin okul çağından ilk yıllarından başlayarak toplumsal hayattaki işleyişi kavraması gerekir (Komisyon, 2013b:27).

Sosyal katılım becerilerini geliştirebilmek için; öğrencilerin ailesine, çevreye ve topluma duyarlı, gönüllü çalışma bilincine sahip, sorun çözen ve çözüm üreten, resmî, özel, sivil toplum kurum ve kuruluşları ile iş birliği içinde çalışma becerileri gelişmiş birer fert olarak yetişmeleri için toplum hizmeti çalışmalarına yer verilir (TTKB, 2005: 17).

Sosyal katılım kavramı genellikle gençler için kullanılmaya başlamıştır. Burada gençlerden beklenen, toplumun bir parçası olarak toplum için hizmet faaliyetlerine gönüllü olarak katılmalarıdır. Kavram oldukça yenidir ve birçok anlamda vatandaşlığın farklı yönlerini ve çok çeşitli türde aktivitelerini tanımlarken kullanılmaktadır. Sosyal katılım,

bağımsız ya da bir grubun üyesi olarak, aktif olarak ve başkalarıyla uyum içinde gönüllü hizmet faaliyetlerine katılmaktır (Adler ve Goggin, 2005, Akt. Altınok,2012:7).

2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında sosyal katılım becerisi, dersin kendine özgü becerileri arasında yer almış ve bu beceriye ilişkin şu özelliklerin öğrencilere kazandırılması amaçlanmıştır:(TTKB,2005: 32)

- ✓ Kendisini, yakın çevresini etkileyen konularda bilgi sahibi olma,
- ✓ Birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamak için insanlar arasındaki ortak ilişkiyi tanıma,
- ✓ Bireyler, gruplar ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için bireyler, gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki ilişkiyi tanıma,
- ✓ Farklı grup ve durumların dinamiklerine uyma,
- ✓ Sosyal katılımın gerekli olduğu durumları belirleme,
- ✓ Yakın çevresine ve toplumu etkileyen konularda ihtiyaçların karşılanması için fikir üretme, bu fikre çevresindekilere iletme, görüşme, tartışma, planlama, uzlaşma ve eylemde bulunma,
- ✓ Lider ya da izleyen olarak gruba, kuruma, sosyal örgütlere ve topluma hizmet etme.

2.3.3 2005 Sosyal Bilgiler Programında 6. Sınıfta Verilen Alan Becerilerinin Program Çerçevesindeki Tanımları

Tablo 2.4.'de 6. sınıf 2005 Sosyal Bilgiler programında yer alan öğrenme alanları ve bu çerçevede öğrenciye doğrudan verilecek beceriler yer almaktadır.

Tablo 2.4. Altıncı Sınıf 2005 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı	
Öğrenme alanı	Doğrudan verilecek beceri
Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Bilimsel Genelleme Yapma
Yeryüzünde Yaşam	Harita Okuma ve Atlas Kullanma*
İpek Yolunda Türkler	Çıkarımda Bulunma
Ülkemizin Kaynakları	Girişimcilik
Ülkemiz ve Dünya	Araştırma
Demokrasinin Serüveni	Sosyal Katılım*
Elektronik Yüzyıl	Yaratıcılık

*2005 Sosyal Bilgiler Programında Kazandırılması Hedeflenen Alan Becerileri

2.3.3.1 Harita Okuma ve Atlas Kullanma

Mekânın algılanması becerisinin ikinci aşamasını harita ve atlas kullanma becerisi oluşturur. Haritala mekanın algılanmasında çok önemli rol oynar. Sosyal Bilgiler dersinde haritaları, hem üzerlerinde taşıdıkları bilgilerin okunması, hem de bir yerin harita üzerinde basitçe gösterilmesi açısından ele almak gerekir. Öğrencilerden kendi seviyelerine uygun harita türlerini okuyabilmeleri, bunun yanında yine kendi seviyelerine uygun haritalar üzerinde çalışabilmeleri beklenmektedir. Sosyal Bilgiler dersi disiplinlerinin hemen tümü için temel anlamda harita becerisi gereklidir (Komisyon, 2013c:30).

İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda basit şekiller ve kroki çizme, sembol kullanma ve bu sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturma becerileri üzerinde durulmuştur. Soyut düşünme becerisinin geliştiği 6. ve 7. sınıflarda ise haritaların diğer öğeleri üzerinde durularak ölçek ve değişen ayrıntılar, harita çeşitlerini tanıma, harita üzerinde verilen bilgiyi okuma-anlama ve yeni bilgiler aktarma üzerinde durulacaktır. Bu beceri kazandırılırken kullanılacak harita ve atlaslar öğrencilerin günlük hayatlarında karşılaşılabilecekleri ve pratik olarak kullanabilecekleri türden olmalıdır (TTKB,2005: 11).

Harita okuma ve harita üzerine yeni bilgiler yerleştirme becerisini hemen her konuyu işlerken geliştirebilirsiniz. Bu arada sınıfta kullanacağınız duvar haritaları yanında atlaslar ve öğrencilerinize çalışma kâğıdı halinde dağıtacağınız haritaları da unutmamak gerekir. Atlaslar çoğu zaman duvar haritalarından daha etkilidir. Öğrencinin uzağında bulunan duvar haritaları daha çok genel çerçeve çizmek için kullanılır. Atlas ise her tür haritanın bir arada bulunduğu ve en önemlisi öğrencilerin elleri ile tutabilecekleri, dokunabilecekleri bir kaynaktır. Özellikle kalabalık sınıflarda atlaslar tercih edilmelidir (Komisyon, 2013c: 30).

2.3.4 2005 Sosyal Bilgiler Programında 7. Sınıfta Verilen Alan Becerilerinin Program Çerçevesindeki Tanımları

Tablo 2.5.'te 7. sınıf 2005 Sosyal Bilgiler programında yer alan öğrenme alanları ve bu çerçevede öğrenciye doğrudan verilecek beceriler yer almaktadır.

Tablo 2.5. Yedinci Sınıf 2005 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Üniteler	Doğrudan verilecek beceri
İletişim ve İnsan İlişkileri	İletişim
Ülkemizde Nüfus	Grafik Hazırlama*
Türk Tarihinde Yolculuk	Tarihsel Olguları ve Yorumları Ayırt Etme*
Ekonomi ve Sosyal Hayat	Tarihsel Empati*
Zaman İçinde Bilim	Zaman ve Kronolojiyi Algılama*
Yaşayan Demokrasi	Karar Verme
Ülkeler Arası Köprüler	Kalıp Yargıları Fark Etme

*2005 Sosyal Bilgiler Programında Kazandırılması Hedeflenen Alan Becerileri

2.3.4.1 Grafik Hazırlama

Grafikler, öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmaları, konuyu daha iyi anlamaları, göze de hitap ederek kalıcı öğrenme sağlamaları ve bilgiyi uygun şekilde özetleme imkânı veren öğretim materyalleri olarak tanımlanabilir (Komisyon,2013d:26). Grafikler sayısal verilerin görsel simgeleridir ve kullanılan veriler arasındaki ilişkiler ile eğilimleri yansıtırlar (Demirel, Seferoğlu ve Yağcı, 2002: 89). Grafik okuma becerisi, daha alt sınıflarda (4. sınıf) verilmiştir. 7. sınıf düzeyinde daha çok grafik hazırlama becerisi üzerinde durulmuştur (Komisyon,2013d:26).

Grafikler, anlaşılması zor olan istatistik ve matematik bilgilerin kolay anlaşılabilmesi amacıyla kullanılan etkili bir öğretim materyalidir. Grafikler sayesinde çok karmaşık olan istatistik verilerinin sonuçları öğrenciler tarafından kolayca öğrenilebilir (İşman, 2005: 121). Her bilgiyi grafikte göstermek gerekmebilir, bu nedenle herhangi bir bilgiyi grafik formuna dönüştürmeden önce, bu bilginin grafik olarak gösterilmesinin gerekli olup olmadığına ve en uygun grafik türünün hangisi olacağına karar verilmelidir. Grafiklerin etkiliği amaca uygun seçilmesine ve tasarım kalitesine bağlıdır. Grafik seçimi temsil edilecek sayısal verinin türüne uygun olarak yapılmalıdır (Dönmez ve Yazıcı, 2008: 294-296). Öğrencilere bu derste grafik hazırlamakla ilgili olarak bazı kuralların kavratılması amaçlanmaktadır. Bu amaçlar; ihtiyaç duyulacak malzemelerin hazırlanması (cetvel, pergel, milimetrik kâğıt, renkli kalemler vs.), grafiğin çizilmesi, grafiğe başlık hazırlanması aşamaları olarak özetlenebilir. Grafik hazırlama becerilerini öğrencilerinizde geliştirmek için örnek grafik incelemesi yapabilir, milimetrik kâğıtlar üzerinde verilen değerleri eksenlere bakarak yerleştirme alıştırmaları yapılabilir. Öğrencilerin sundukları raporlarda sadece metinler değil, resim ve grafiklerin de kullanılmasının sağlanması da bu becerinin geliştirilmesinde faydalı olacaktır. Ölçme değerlendirme sırasında da grafiklerden yararlanılabilir. Bazı verileri grafiğe dönüştürmelerini isteyerek, hem bu beceriler ölçülmüş olunur, hem de süreç içinde öğrencilerinize kavratmak istediğiniz bilgileri bu yolla kavratma sağlanabilir (TTKB,2005: 24).

2.3.4.2 Tarihsel Empati

Empati, bir insanın kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır (Dökmen, 2008: 136). Wiseman’a (1996:1162) göre empati, dünyayı başka bir insanın gözünden görme ya da başka bir kişinin referans çerçevesine girme olarak tanımlamaktadır. Yani empati kuracak kişi, düşünceleri doğru

olarak algılamalı, onun hissettiklerini hissetmeli ve zihninde oluşan empatik anlayışı karşısındaki kişiye iletmelidir

Tarihsel empati geçmişte farklı zaman ve yerlerde yaşayan insanların içinde bulundukları şartlara uygun olarak dünyaya bakış açılarını ve amaçlarını kavramaya çalışmak, bu yolla geçmişteki insanların davranışlarının nedenlerini, etkilerini, sonuçlarını ve olaylar arasındaki bağlantıların anlamlandırılması çabası olarak nitelendirilebilir.

2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında empati becerisi, dersin kendine özgü becerileri arasında yer almış ve bu beceriye ilişkin şu özelliklerin öğrencilere kazandırılması amaçlanmıştır. (TTKB,2005: 23).

- ✓ Kendisini karşısındakinin yerine koyma,
- ✓ Olaylara karşısındakinin bakış açısıyla bakma,
- ✓ Kendisini yerine koyduğu kişinin, duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlama, hissetme ve karşısındakine iletme,
- ✓ Dönemin şartlarına uygun olarak geçmişteki insanların düşünce, amaç ve duygularını anlama (tarihsel empati).

Öğrencilerin tarihî empati becerisini kazanmalarıyla birlikte aşağıda özetlenen diğer becerilerin de dolaylı olarak kazanılmasına ortam hazırlanmış olur. Öğrenciler(Komisyon, 2013d: 26);

- ✓ Geçmişteki insanların davranışlarının nedenlerini daha iyi anlaması ve açıklaması,
- ✓ Tarihî olayların kronolojik açıdan ve birbirleriyle ilişkileri açısından değerlendirmesi,
- ✓ Tarihin temel olaylarının, kişilerin ve döneme ait kültürel, ekonomik, siyasal, toplumsal, felsefi bilgilerin farkında olması,
- ✓ Tarihî kanıtların değerlendirilmesi ve analizinin yapması,
- ✓ Geçmişte yaşanan olayların sonuçları üzerinde çalışılması ile öğrenciler olayların nedenleri hakkında bilgi sahibi olurlar ve olaylar zinciri üzerinden neden-sonuç bağlantısı kurabilirler.

Yeager ve Foster'a (2001:14) göre tarihî empatinin uygulama aşamaları:

- ✓ İnsan davranışının inceleneceği tarihî olayın tanıtımı (olayın içinde yer alan kişilerin perspektifleri dahil olmak üzere),

- ✓ Tarihî bağlamın ve kronolojik bilginin anlatımı,
- ✓ Çeşitli tarihî kanıt ve yorumların analizi,
- ✓ Elde edilen bilgilerden yola çıkarak, tarihi yeniden canlandırma ve kendi tarih anlatısını oluşturma şeklinde sıralanabilir.

Öğrencilere tarihî empati becerisi kazandırılırken çalışılan dönemin bugünden farklılığı kesin ve net olarak ortaya konulmalıdır. Bugünün değerleri ile geçmişi yargılamamaya özen gösterilmelidir. Tarihî empati becerisinin öğrencilere kazandırılmasıyla dolaylı olarak öğrenciler insan davranışının farklılığına, çeşitliliğine ve karmaşıklığına saygı duyma becerisini de kazanmış olurlar (Komisyon, 2013d:26).

2.3.4.3. Zaman ve Kronolojiyi Algılama

Zamanın farklılığını anlamalarına yardım eden çeşitli etkinlikleri kapsayan Sosyal Bilgiler dersi, çocukların zaman kavramıyla ilgili deneyimleri sürecinde somut tanımlar sunmaktadır. Öğrenciler zaman içinde gelişen olayların, düşüncelerin ve insanların zihinlerindeki zaman çizgisi üzerinde anlamlı bir şekilde yapılandırmak isterler. Öğrencilerin bu yeterliği kazanmaları için kronoloji ile tarih arasında kavramsal bağlantılar kurmaya yönelik pratikler yapılmalıdır. Öğrenciler aslında tarih derslerinin içerisinde zamana ilişkin birçok kavramı da dolaylı olarak öğrenmektedirler. Örneğin tarih şeridi bunları kolaylaştırmada kullanılan araçlardan biridir (Komisyon, 2013d:27).

Bu beceri altında öğrencilerden ulaşmaları beklenen alt beceriler şu şekilde özetlenebilir (TTKB,2005: 6):

- ✓ Takvim bilgisi edinme,
- ✓ Zamanları ayırt etme (geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman),
- ✓ Zaman ifadelerini doğru kullanma,
- ✓ Kronolojik sıralama yapma,
- ✓ Zaman şeridindeki veriyi yorumlama,
- ✓ Zaman şeridi oluşturma.

2.3.4.4 Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi (Tarihsel Olgu ve Yorumları Ayırt Etme)

Safran ve Ata (1998:5) öğrencinin, geçmişte yaşamış insanların günlük yaşantılarıyla ilgili bilgi sahibi olacağını bunu, kendi yaşam koşullarıyla karşılaştırarak değişim ve sürekliliği algılayacağını ifade etmektedir.

2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında değişim ve sürekliliği algılama becerisi alt boyutunda şu becerilerin öğrencilere kazandırılmaya çalışıldığı görülmektedir (TTKB,2005: 23):

- ✓ Benzerlik ve farklılıkları bulma,
- ✓ Zamanla oluşan süreklilik ve değişimi algılama,
- ✓ Tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme,
- ✓ Geçmişteki problemlerin neden-sonuç ilişkisini tanıma,
- ✓ Tarihsel problemin çözümüne alternatif çözümler bulma,

Tablo 2.5 incelendiğinde bu becerinin sadece 7. sınıf düzeyinde ve “*Tarihsel olgu ve yorumları ayırt etme*” kazanımıyla verildiği görülmektedir. Tarihsel olgu, kanıtlanabilen ya da kaynaklarca doğrulanabilen bir ifadedir. Yorum ise, bir olayı belli bir görüşe göre açıklayan ifadelerdir. Yazılı bir metinde, olgular ile yorumlar arasındaki farkı belirleyebilmek için aşağıda önerilen basamaklar kullanılabilir (TTKB,2005:24):

- ✓ Bilgi içeren materyalleri okurken ya da dinlerken, sürekli olarak olgular ve yorumlar arasındaki farklılık düşünülmelidir.
- ✓ Yorum bildiren kelime ya da bağlaçlar aranır. “*Bence, inanıyorum ki, belki, muhtemelen, bana öyle geliyor ki, olabilir, benim kararına göre, benim bakış açımdan vb.*”.
- ✓ Metindeki, övme, onaylama ya da yerme ifadeleri araştırılmalıdır. “*iyi, kötü, zavalı, tatmin edici vb.*”.
- ✓ Abartılı nitelendirme ifadelerine karşı duyarlı olunmalıdır. “*en iyi, en kötü, en büyük, muhteşem, berbat vb.*”.
- ✓ Cümlelerin içerdiği genellemeler irdelenmelidir. “*asla, hiç, her zaman vb.*”
- ✓ Sonunda, bilginin bir gerçek mi yoksa bir görüş mü olduğu belirlenmelidir.

2.4. 2015 ve 2017 SOSYAL BİLGİLER PROGRAMLARINDAKİ BECERİLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 2.6. 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Programlarındaki Becerilerin Karşılaştırılması

2005 Beceriler	2017 Beceriler
1. Araştırma Becerisi *	1. Araştırma*
2. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi	2.Çevre Okuryazarlığı
3. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi*	3.Değişim ve Sürekliliği Algılama*
4. Eleştirel Düşünme Becerisi*	4. Dijital Okuryazarlık
5. Empati Becerisi*	5. Eleştirel Düşünme*
6. Girişimcilik Becerisi*	6. Empati*
7. Gözlem Becerisi *	7. Finansal Okuryazarlık
8. İletişim Becerisi *	8. Girişimcilik*
9. Karar Verme Becerisi*	9. Gözlem*
10. Mekânı Algılama Becerisi*	10. Harita Okuryazarlığı
11. Problem Çözme Becerisi*	11. İletişim*
12. Sosyal Katılım Becerisi*	12. İş Birliği
13. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi*	13. Kalıp Yargı ve Önyargıyı Fark Etme
14. Yaratıcı Düşünme Becerisi	14. Kanıt Kullanma
15. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi*	15. Karar Verme*
	16. Konum Analizi
	17. Medya Okuryazarlığı
	18. Mekânı Algılama*
	19. Öz Denetim
	20. Politik Okuryazarlık
	21. Problem Çözme*
	22. Sosyal Katılım*
	23. Tablo, Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama
	24. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma*
	25. Yenilikçi Düşünme
	26. Zaman ve Kronolojiyi Algılama*

**Her İki programda Ortak Olan Beceriler*

Tablo 2.6. incelendiğinde, 2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında 15 beceri yer almaktadır; bu becerilerden 13'ünün olduğu gibi 2017 yılı öğretim programında da bulunduğu, yine 2017 yılı öğretim programında 26 becerinin yer aldığı “*Yaratıcı Düşünme*” ve “*Bilgi Teknolojilerini Kullanma*” becerilerinin kaldırıldığı ve “*Çevre Okuryazarlığı, Dijital Okuryazarlık, Finansal Okuryazarlık, Harita Okuryazarlığı, İş Birliği, Kalıp Yargı ve Önyargıyı Fark Etme, Kanıt Kullanma, Konum Analizi, Medya Okuryazarlığı, Öz Denetim, Politik Okuryazarlık, Tablo Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama, Yenilikçi Düşünme*” olmak üzere 9 yeni becerinin 2017 Sosyal Bilgiler öğretim programına eklendiği görülmektedir.

2.5 KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Morgan ve Alwin (1980) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin sosyal etkinliklere katılımları ile okul büyüklüğü arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada, küçük okullarda etkinliklere daha az öğrencinin katıldığı, büyük okullarda ise katılımın arttığı belirtilmiş ve etkinliklere katılımı ilgili olarak yalnızca okul büyüklüğünün değil, okulun yapısal uygunluğunun da dikkate alınması gerektiği, okulun sahip olduğu imkânların öğrencilerin etkinliklere katılım düzeyini etkilediği ifade edilmiştir.

Ashby ve Lee (1987) çocukların empati ile tarihi nasıl anlamlandırdıkları üzerine yaptıkları çalışmalarında, empatik düzeylerle ilgili bir dizi tespitlerde bulunmuşlardır. Bu seviyelerden ilki “*Kalın Kafalı Geçmiş*”tir. Bu seviyedeki öğrenciler, geçmişteki insanların uçakları kullanamadıkları, televizyonlarının olmaması ve dünyanın düz olmasını düşündüklerinden dolayı zeki olmadıklarını söylerler. İkinci seviye ise “*Genelleştirilmiş Basmakalıp Örnekler*” vardır. Bu seviyede eylemler, olaylar ve gelenekler insanların niyetleri, durumları, değerleri ve hedeflerine dair yaptıkları basmakalıp örneklerle dayanarak açıklamaya çalışmaktadırlar. Ayrıca öğrenciler bu seviyede, günümüz insanının ne düşündüğü ve bildiği arasında veya onların değerleri ile kendi değerleri arasında ayırım yapma teşebbüsünde bulunmazlar. Üçüncü seviye ise “*Günlük Empati*” seviyesidir. Bu seviyede ise eylemler, olaylar ve uygulamalar insanların kendilerini içinde bulundukları belirli durumlara atıfta bulunarak anlaşılır. Karşısındaki kişinin dilinden konuşur; fakat olaylara kendi bakış açısından bakarak karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini dikkate almaz. Dördüncü seviye olan “*Sınırlandırılmış Tarihi Empati*” de ise geçmişteki insanların bakış açılarının bizimkinden farklı olduğunu kabul ederler; fakat belli koşulların ötesinde bu farklılıkları diğer inanç, değer ve maddi koşullarla ilişkilendiremezler. Öğrenciler hala abes gördükleri şeyler hakkında, mantıksız gelen inançlara yönelik öfke eleştiri ve

küçümsemelere başvururlar. Son aşama olan beşinci seviye ise “*Bağlamsal Tarihi Empati*”dir. Bu seviyede öğrenciler geniş bir perspektiften kanıtlarla olayları değerlendirerek hipotezler ortaya koyabilirler.

Riley (1998) tarafından yapılan çalışmada, tarihsel empatinin teorik çerçevesinde bilginin yorumlanmasını incelemiştir. Yahudi soykırımını konu alan yazar, bu kavramı öğrenciye niçin ve nasıl kazandırılacağına öğretmenin karar vermesi gerektiğini belirtmiştir. Daha sonra ise uygun kaynakların seçilmesini sağlayarak öğrencilere konuyla ilgili araştırmalar yaptırılması gerektiğini söylemiştir. Konuyla ilgili uygulama yapmayan ve teorik düşüncelerini aktaran yazar, tarihsel empati için ise şunları söylemektedir: Tarihsel empati teorikte ve pratikte araştırmacı öğrenciler için önem arz eden, tarihsel araştırmanın kompleks olan doğal yapısının kilidini açabilecek bir anahtar niteliğindedir. Aksi takdirde, ülke genelindeki tüm sınıflarda tarih dersi; zaman, isimler, tarihler ve yalıtılmış eylemlerden oluşan bir ders olacaktır. Empati tarihe bir ‘melodi’ katmaktadır.

Gorrell (2000) tarafından yapılan çalışmada, Yahudi soykırımı tarihsel empati açısından incelenmiştir. Soykırımla ilgili çeşitli resimler incelenmiş ve şiirler okunmuştur. Bu resimler ve şiirler öğrenciler tarafından analiz edilerek buradaki şahıslarla empati kurulmaya çalışılmıştır. Dersin sonunda öğrenciler empati kurdukları kişilerle (Polonyalı çocuk, nazi askerleri) ilgili şiirler yazmıştır. Daha sonra o dönemin gazeteleri incelenmiş kendi ülkelerinin başbakanlarının bu konuda politik tavrı üzerine tartışmalar yapılmıştır. Sonraki derslerde gazetelerdeki haberler incelenerek içindeki resimler üzerine konuşulmuştur. Bu bağlamda Vietnamlı bir kız çocuğunun bulunduğu bir resim, Kosova’da yaşanan üzücü olayların resimleri incelenmiştir. Aynı konularla ilgili olarak da öğrenciler tarafından şiirler yazmıştır. Sonuçta yazar, şiir yazmanın yaş ve tecrübe ile ilgili olmadığını, aksine çocukların toplumsal problemlerin çözümüne imkân tanıdığını iddia etmektedir. Yazara göre; çocuklar empati etkinlikleriyle, içinde bulunduğumuz yüzyılımıza uzanan insanlık dışı olayları, yargıları anlamsız ve hayal bile edilemez olduğunu ifade edebilirler.

Aslan’ın (2007) “*Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Birinci Basamaktaki Öğrencilerin Temel Bilgi, Beceri ve Değerleri Kazanma Düzeyleri*” isimli yüksek lisans tezinin amacı öğretmen görüşlerine göre ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerleri kazanma düzeylerini belirlemektir. Çalışmada Eskişehir ilinde yer alan yedi eğitim bölgesindeki İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı merkez ilköğretim okullarından, üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyden rastlantısal yolla birer okul seçilmiştir. Araştırma bu okullarda görevli 310 ilköğretim sınıf öğretmeni üzerinde

gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplamak için, 49 maddeden oluşan anket formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmen görüşlerine göre ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerleri yeterli düzeyde kazandıkları görülmüştür. Ayrıca çalışmada en yüksek düzeyde kazandırılabilen beceri “*Türkçeyi Doğru, Etkili ve Güzel Kullanma (Türkçeyi doğru, anlaşılır biçimde konuşma, yazma, etkili dinleme ve duruma uygun konuşma, vb.)*” becerisi, en düşük düzeyde kazandırılabilen beceri ise “*Girişimcilik (Risk alma, yeni fikirlere açık olma, olası eleştirilere ve başarısızlıklara açık olma, kaybetmeyi göze olma, vb.)*” becerisi olduğu görülmüştür.

Akgün’ün (2009) “*İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Okuma ve Hazırlama Becerisini Kazanma Düzeyleri*” konulu yüksek lisans tezinin amacı Sosyal Bilgiler öğrencilerinin grafik okuma ve hazırlama becerilerini kazanma düzeylerini belirlemektir. Araştırma için gerekli olan veriler Adıyaman ili merkez ilçede yer alan 3 ilköğretim okulu ile yine merkeze bağlı bir köy okulunda öğrenim gören 136 Sosyal Bilgiler 7. sınıf öğrencisinden elde edilmiştir. Araştırma tarama modeline göre düzenlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak öğrencilerinin hem grafik okuma hem de hazırlama becerilerine yönelik ders kitabı ve öğrenci çalışma kitaplarında daha fazla etkinlik yaptırılması ve öğretmenlere yeni programın öngördüğü becerileri kazandıracak hizmet içi eğitim vermesi sayılabilir.

Safi’nin (2010) “*Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Mekânı Algılama Becerisinin Geliştirilmesi Hakkında Öğretmen Görüşleri*” adlı yüksek lisans tezi Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Mekânı algılama becerisinin geliştirilmesine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın uygulama bölümünde nicel ve nitel araştırma tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunu anket formu, nitel boyutunu ise görüşme formu ve bu ölçme araçlarından elde edilen veriler oluşturmuştur. Araştırma, Antalya il merkezinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı ilköğretim okullarında görevli 148 Sosyal Bilgiler öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan istatistiksel çözümlemeler sonucunda, Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin mekânı algılama becerisi kavramı hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları görülmüştür. Öğrencilerde bu becerinin geliştirilmesinin önemli olduğu, ancak okullarda teknik yetersizlik ve okul şartlarından dolayı yapılandırmacı öğretim programının tam olarak uygulanamaması gibi nedenlerle mekânı algılama becerisinin geliştirilmesinde sorunlar yaşandığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Hayırsever'in (2010) "*Sosyal Bilgiler Ders, Öğretmen Kılavuz ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kazandırılması Hedeflenen Temel Beceriler Açısından Değerlendirilmesi*" adlı doktora tezinin amacı; 2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programına göre hazırlanan, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders, Öğretmen Kılavuz ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının, İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programında kazandırılması hedeflenen temel becerilere uygunluğuna ve öğrenme-öğretme sürecinde kullanımına ilişkin değerlendirilmesidir. Çalışma kapsamına beş beceri alanı alınmıştır. Bunlar "*eleştirel düşünme, sosyal katılım, değişim ve sürekliliği algılama, araştırma ve iletişim becerileri*"dir. Araştırmada betimsel ve ilişkisel tarama modelleri kullanılmıştır. Çalışmanın nicel boyutunda, ilköğretim 5. sınıf öğretmenleri (n=132) ile çalışılmıştır. Örneklem seçiminde tabakalamalı örnekleme yöntemi (stratified sampling method) kullanılmıştır. Öğretmenler, Ankara ili, merkez ilçelerinde alt, orta ve üst sosyo ekonomik düzey bölge okullarından seçilmiştir Araştırmanın nitel boyutunda ilköğretim 5 sınıf öğretmenleri ve 5. sınıf öğrenci velileri ile çalışılmıştır. Birinci çalışma evren ve örnekleme gözlem için 6 öğretmen, görüşme için 12 öğretmen belirlenmiştir. İkinci çalışma grubunda anket uygulaması için 62 öğrenci velisine ulaşılmıştır. Görüşme için 30 öğrenci velisi belirlenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre öğretmenlerin yalnızca %30'u, ders kitabında yer alan içeriğin araştırma kapsamına alınan becerileri kazandırmaya uygun olduğunu belirtmiştir.

Shuler (2010) sosyal katılım faaliyetlerinin öğrencilerin hizmet etme, politik ve sosyal katılım gibi sosyal davranışlarına olan etkisini ölçmeyi amaçlayan tezinde sosyal katılım faaliyetleri sonrasında öğrencilerin politik ve sosyal aktivitelere katılımlarında artış olduğunu tespit etmiştir.

Kaya'nın (2011) "*Sosyal Bilgiler Dersi (4. ve 5. Sınıf) Öğretim Materyallerinde Empati Becerisinin Amaç, Kapsam ve Etkililik Boyutlarında İncelenmesi*" konulu yüksek lisans tezinin amacı 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim materyallerinin, empati becerisi açısından amaç, kapsam ve etkililik boyutlarında incelenmesidir. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasına uygun olarak düzenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 35, 4. ve 5. sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada 7 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitapları, ders kitapları ve çalışma kitapları doküman incelemesi yöntemiyle ele alınmıştır. Veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Farklı yayınevlerinin 4. ve 5. sınıf öğretmen kılavuz kitapları, ders kitapları ve çalışma kitaplarındaki empati becerisini

kazandırmaya, geliştirmeye yönelik yöntem, teknik ve etkinliklerin soru-cevap, siz olsaydınız ne yapardınız ve drama etkinliklerinin ağırlıklı olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin sosyal empati ve tarihsel empati hakkındaki görüşleri alınarak, sosyal empati becerisi hakkında kısmen bilgi sahibi oldukları, tarihsel empati becerisi hakkında ise yeterince bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde empati becerisinin kazandırılmasının önemli olduğunu ve Sosyal Bilgiler dersinin bu beceriyi kazandırmada çok uygun olduğunu dile getirmişlerdir.

Çelikkaya'nın (2011) *“Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Kazandırılma Düzeyleri: Öğretmen Görüşleri”* adlı makalesinin amacı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin programda belirtilen becerileri kazandırma düzeyine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Bu model çerçevesinde, ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin konu ile ilgili görüşleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma, Kırşehir il merkezinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilköğretim okullarında görevli 50 Sosyal Bilgiler öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, 2 bölümden ve 68 sorudan oluşan *“Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Kazandırılma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri Anket Formu”* kullanılmıştır. Araştırmayla ortaya konan sonuçlara göre; Sosyal Bilgiler dersi, programda belirtilen becerileri genel olarak kısmen düzeyde kazandırmakta olup, bazı becerilerin ifadelerini ise çok düzeyde kazandırmaktadır. Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, girişimcilik ile değişim ve sürekliliği algılama becerilerinde hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin görüşleri arasında $p<0,05$ düzeyinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Aritmetik ortalamalara bakıldığında bu farklılığın hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin lehine olduğu görülmektedir.

Aysal'ın (2012) *“İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Empatiye Dayalı Rol Oynama Yönteminin Akademik Başarıya Etkisi”* adlı yüksek lisans tezinin amacı; ilköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde Tarihsel Empatiye Dayalı Rol Oynama Yönteminin akademik başarıya etkisini incelemektir. Araştırma Afyonkarahisar'da Merkez Atatürk İlköğretim Okulunda 2010 - 2011 eğitim öğretim yılında iki ayrı sınıfta yapılmıştır. Araştırmada öntest - sontest kontrol gruplu model eylem araştırması kullanılmıştır. Öntest ve sontest ölçme aracı olarak kullanılmıştır. Öğrencilerin görüşlerinin alındığı görüşme formu geliştirilmiştir. Her bir grup için geliştirilen ölçme araçlarından alınan sonuçlar ayrı ayrı istatistiksel analizleri yapılmış ve grupların ortalamaları ve anlamlılık durumları incelenmiştir. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak

alınmıştır. Araştırmanın sonucuna göre tarihsel empatiye dayalı rol oynama yönteminin uygulandığı deney gruplarının her ikisinin de akademik başarısı 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının uygulandığı kontrol gruplarına göre daha yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin görüşme formuna vermiş olduğu cevapların kelime analizlerine göre olumlu görüşlerin ortalaması %83,70 olumsuz görüşlerin ortalaması ise %14,25 oranında olması tarihsel empatiye dayalı rol oynama uygulamasının anlamlılık düzeyiyle örtüşmüştür.

Çiçekliyurt'un (2014) *"4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Doğrudan Verilecek Beceri ve Değerlerin Kazanılma Durumunun Değerlendirilmesi"* adlı tezinin amacı 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde doğrudan verilecek beceri ve değerlerin kazanılma durumunun incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Araştırma genel tarama modelinde bir çalışma olarak düzenlenmiştir. Araştırmanın evrenini Çanakkale ilinde bulunan ilkokulların 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen doğrudan verilecek 8 beceriyi ve doğrudan verilecek 8 değeri ölçen *"beceri ve değer ölçeği"* kullanılmıştır. Araştırma, toplam 397 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öncelikle beceri ile ilgili verilere bakıldığında *"Cinsiyet"* değişkenine göre, *"Bilgiyi Kullanılabilir Biçimlerde Planlama ve Yazma"* ve *"Karşılaştırma Yapma"* becerilerinde kız öğrenciler lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. *"Aile Ekonomik Durumu"* değişkenine baktığımızda, *"Kanıt Tanıma ve Kullanma"*, *"Bilgiyi Kullanılabilir Biçimlerde Planlama ve Yazma"*, *"Mekânı Algılama"* ve *"Karar Verme"* becerilerinde aile ekonomik durumu iyi olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. *"Sınıf Mevcudu"* değişkenine göre, *"Tablo, Diyagram ve Grafik Okuma"* ve *"Karar Verme"* becerilerinde sınıf mevcudu çok olan öğrenciler lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. *"Sosyal Bilgiler Dersi Başarısı"* değişkeninde ise tüm becerilerde ders başarısı iyi olan öğrenciler lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Taşkıran, Baş ve Bulut'un (2016) *"Sosyal Bilgiler Dersinin Kendine Özgü Becerilerinin Kazandırılma Düzeyi"* adlı makalesinin amacı; Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan ve programın Sosyal Bilgiler dersine özgü olarak adlandırdığı becerilerin kazandırılma düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerinin alınmasıdır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinin doğasına uygun olan tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Elazığ il merkezinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluştururken; örneklemini Elazığ il merkezinde çeşitli okullarda görev yapan 94 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler (cinsiyet, mesleki kıdem, mezun olunan

okul, Sosyal Bilgiler öğretim programını okuma sıklığı, Sosyal Bilgiler öğretim programıyla ilgili etkinliklere katılma, hizmet içi eğitim alma, alan ile ilgili bilimsel yayın okuma sıklığı) yer alırken; ikinci bölümde Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan becerilere ait 17 madde bulunmaktadır. Analiz sonucunda genel olarak Sosyal Bilgiler öğretmenleri, Sosyal Bilgilerin kendine özgü becerilerinin kazandırılması noktasında kendilerini yeterli görmektedirler.

Özdemir'in (2016) "Yerel Tarihin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezinin amacı; 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi "Adım Adım Türkiye" ünitesinin öğretiminde yerel tarih unsurlarının yer aldığı etkinlikler kullanılarak yapılan öğretimin değişim ve sürekliliği algılama becerisi üzerindeki etkisi ile yerel tarih unsurlarının kullanılmadığı, sınıf içi etkinliklere dayalı öğretimin değişim ve sürekliliği algılama becerisi üzerindeki etkisini karşılaştırmak ve öğrencilerin yerel tarih kullanımı hakkındaki görüşlerini tespit etmektir. Araştırmanın nicel boyutu öntest-sontest kontrol gruplu yarı deneysel desen modelinde tasarlanmıştır. Nitel boyutunda ise öğrencilerle görüşme yapılmıştır. Araştırma 2014,2015 eğitim öğretim yılında Kastamonu ili Merkez ilçesinde bulunan bir ortaokulun 5/A ve 5/D sınıflarında uygulanmıştır. 5/A sınıfı yerel tarih unsurlarının yer aldığı etkinlikler kullanılarak yapılan öğretimin uygulandığı deney grubunu, 5/D sınıfı ise yerel tarih unsurlarının kullanılmadığı, sınıf içi etkinliklere dayalı öğretimin uygulandığı kontrol grubunu oluşturmaktadır. Araştırmada, " Adım Adım Türkiye Ünitesi Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi Ölçme Aracı" ve "Öğrenci Görüşme Formu" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, yerel tarih unsurlarının yer aldığı etkinlikler kullanılarak yapılan öğretimin uygulandığı deney grubu ile yerel tarih unsurlarının kullanılmadığı, sınıf içi etkinliklere dayalı öğretimin uygulandığı kontrol grubu arasında değişim ve sürekliliği algılama becerisi açısından deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre öğrencilerin değişim ve sürekliliği algılama becerileri üzerinde yerel tarih uygulamalarının olumlu bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldız'ın (2016) " 5. Sınıf Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Gözlem Becerisinin Kazandırılmasına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşleri" adlı yüksek lisans tezinin amacı; Tokat ili Merkez İlçede yer alan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler 5. sınıf öğretim programında yer alan gözlem becerisini öğrencilere kazandırma durumlarına ait görüşünü belirlemektir. Bu araştırmada, nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış mülakat uygulanmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin

gözlem becerisi hakkındaki görüşleriyle ilgili bilgi toplamak amacıyla görüşme formu hazırlanmıştır. Yapılan analizler sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin gözlem becerisi hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, gözlem becerisinin Sosyal Bilgiler programındaki yerinin uygun olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin önemli bir kısmı gözlem becerisi hakkında herhangi bir çalışmaya katılmadıklarını ve bunun gerekçelerini ifade etmişlerdir. Gözlem becerisini kazanmak için kullanılan yöntemlerden en çok problem çözme yöntemine ağırlık vermişlerdir. Gözlem becerisini geliştirmek için sınıf dışı etkinlikler yapmışlardır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri gözlem becerisinin öğretimi hakkında MEB kaynaklarını yetersiz bulmuşlardır. Ortaokulların ve ortaokul çevrelerinin gözlem becerisinin kazanımına uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Gözlem becerisinin öğrencilere kazandırılmasından sonra öğrenciler istenen davranışları sergilemişlerdir.

Sömen ve Bilgili'nin (2017) "*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrencilere Sosyal Katılım Becerisi Kazandırma Durumları*" adlı doktora tezinin amacı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere sosyal katılım becerisi kazandırmada durumunun belirlenmesidir. Çalışma nitel bir çalışma olup, veriler gözlem ve görüşme veri toplama teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Çalışma grubunu, Kars İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı gelir düzeylerine göre ayrılmış 5 ortaokulda görev yapan 10 Sosyal Bilgiler öğretmeni ve 16 ortaokul 6. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış öğretmen ve öğrenci görüşme formları ile yarı yapılandırılmış gözlem formu kullanılmıştır. Veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak, 6. sınıf Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilere Sosyal Katılım Becerisine ait tutum, davranış ve becerilerinin büyük bir çoğunluğunu yeterince kazandıramadıkları düşüncesinde oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.

Çelikkaya ve Kürümlüoğlu (2017)'nin "*2005 Sosyal Bilgiler Programında Kazandırılması Hedeflenen Alan Becerilerine Kitaplarda Yer verilme Durumu*" adlı makalelerinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesini kullanmışlardır. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi türlerinden tümevarımcı analiz kullanılmıştır. Kitaplardan toplanan veriler 7 tema ve 21 alt tema altında incelenmiş olup bu temalara ait bulgular tablolarda gösterilmiş ve bu temalara ait alt temalar da tabloların altında açıklama olarak verilmiştir. Beceri ve beceri eğitime ilişkin bilgi aktarımına öğretmen kılavuz kitaplarında 4.sınıfta yer verilmemişken 5. 6. ve 7. sınıflarda ise becerinin tanımı ile doğrudan kazandırılacak olan becerilerin isimlerine yer

verilmiş olup bu becerilerin neleri kapsadığı ve nasıl öğretilmesi gerektiğine ilişkin bir bilgiye yer verilmemiştir. Mekânı algılama becerisi programda 4.sınıfta mekânı algılama ile tablo, diyagram ve grafik okuma, 6. Sınıfta harita ve atlas kullanımı ve 7. Sınıfta ise grafik hazırlama becerisi olarak alan becerileri içinde en fazla yer verilen beceridir. Bu beceriye sadece 5. sınıfta yer verilmemiştir. Sosyal katılım becerisine programda 5. ve 6. sınıfta yer verilmiştir. Programda gözlem becerisine 5. sınıfta, değişim ve sürekliliği algılama, zaman ve kronolojiyi algılama ile empati becerilerine ise sadece 7.sınıfta bir kez yer verilmiştir. Sonuç olarak ortaokul Sosyal Bilgiler dersine ait alan becerilerinden mekânı algılama, gözlem, tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme becerileri iyi şekilde aktarılmışken, tablo, diyagram ve grafik okuma, sosyal katılım ve grafik hazırlama becerilerinin ise yeterli düzeyde aktarılmadığı görülmektedir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Araştırmanın yöntem kısmında; araştırmanın modeli, yöntemi ve evren ve örnekleme, alan becerileri kazanım ölçeğinin hazırlama ve geliştirme aşamaları, toplanan verilerin analizi ile ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerinin öğrencilerin öznel algılarına göre kazanılma durumlarının belirlenmesini amaçlayan bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, bir grubun belirli özelliklerini ortaya koymak için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışma modelidir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009: 16). Tarama modelleri, geçmişte ya da şu anda var olan bir durumu herhangi bir biçimde etkilemeden ve değiştirmeden, kendi koşulları içinde olduğu gibi var olduğu şekliyle betimleme olanağı vermektedir. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bu amaçla bu tür araştırmalar, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü veya ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılmaktadır (Karasar, 2003:77). Bu model çerçevesinde, çalışmada “Alan Becerileri Kazanım Ölçeği” hazırlanarak, 8. Sınıf öğrencilerinin 5., 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerini kazanma düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır.

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evren ve örnekleme 2016 – 2017 eğitim-öğretim yılında Kırşehir il merkezinde 4 ortaokulda 8. sınıfta öğrenim gören 158 kız (% 52,5) ve 143 erkek (% 47,5) olmak üzere toplam 301 öğrenci oluşturmaktadır (Tablo 3.1) Evren ve örneklemin niceliğinin belirlenmesinde Tavşancıl'ın (2002:55), evren ve örneklemin büyüklüğünün ölçekteki madde sayısının en az 5 katı olması gerektiği ölçütü dikkate alınmıştır.

3.2.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Tablo 3.1. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Sayıları ve Yüzde Oranları		
Cinsiyet	n	%
Erkek	143	47,5
Kız	158	52,5
Toplam	301	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet durumuna göre dağılımları Tablo 3.1.’de görülmektedir. Buna göre araştırmaya 143 erkek (%47,5), ve 158 kız (%52,5) öğrenci katılmıştır.

Tablo 3.2.*Katılımcıların Etüt Merkezine Gitme Durumlarının Gruplara Göre Dağılımı*

Etüt Merkezine Gitme Durumu	Gitme Durumu	n	%
	Evet	106	34,2
	Hayır	195	65,8
	Toplam	301	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin etüt merkezine gidip gitmeme durumuna göre dağılımları Tablo 3.2.’de görülmektedir. Buna göre öğrencilerin %34,2’si etüt merkezine gidiyorken, %65,8’i etüt merkezine gitmemektedir.

Tablo 3.3.*Annenin Eğitim Düzeyinin Gruplara Göre Dağılımı*

		n	%
	Okur Yazar Değil	5	1,7
	Okur Yazar	6	2
	İlkokul	93	30,9
	Ortaokul	89	29,6
	Lise	70	23,3
	Lisans	35	11,6
	Lisansüstü	3	1
	Toplam	301	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin, annelerinin eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 3.3.’te görülmektedir. Buna göre öğrencilerin annelerinin %1,7’sinin okuryazar olmadığı, %2’sinin okuryazar olduğu, %30,9’unun ilkokul mezunu olduğu, %29,6’sının ortaokul mezunu olduğu, %23,3’ünün lise mezunu olduğu, %11,6’sının üniversite mezunu olduğu, %1’inin yüksek lisans – doktora mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 3.4.*Babanın Eğitim Düzeyinin Gruplara Göre Dağılımı*

	Grup	n	%
	Okur Yazar Değil	3	1
	Okur Yazar	4	1,3
	İlkokul	65	21,6
	Ortaokul	58	19,3
	Lise	90	29,9
	Lisans	67	22,3
	Lisansüstü	14	4,7
	Toplam	301	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin, babalarının eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 3.4.’te görülmektedir. Buna göre öğrencilerin babalarının eğitim durumuna bakıldığında %1’inin okur yazar olmadığı, %1,3’ünün okur yazar olduğu, %21,6’sının ilkokul mezunu olduğu, %19,3’ünün ortaokul mezunu olduğu, %29,9’unun lise mezunu olduğu, %22,3’ünün üniversite mezunu olduğu, %4,7’sinin yüksek lisans – doktora mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 3.5. Derslerde Becerilere Yönelik Etkinlik Yapılma Durumunun Gruplara Göre Dağılımı

Derslerde Becerilere Yönelik Etkinlik Yapılıyor Mu?	Grup	n	%
	Evet	194	64,5
	Hayır	107	35,5
	Toplam	301	100

Derslerde becerilere yönelik etkinlik yapılma durumunun gruplara göre dağılımı Tablo 3.5’ te görülmektedir. Buna göre çalışmaya katılan öğrencilerden % 64,5’i derslerde becerilere yönelik etkinlik yapıldığını belirtirken, % 35,5’i derslerde becerilere yönelik etkinlik yapılmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 3.6. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Yıl Sonu Ortalaması Durumunun Gruplara Göre Dağılımı

	Grup	n	%
Öğrencilerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Yıl Sonu Ortalaması Nedir?	20-44	3	1
	45-54	3	1
	55-69	29	9,6
	70-84	74	24,6
	85-100	192	63,8
	Toplam	301	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Yıl Sonu Ortalamasına göre dağılımı Tablo 3.6’da verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerden %1’inin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi yıl sonu ortalaması “1”, %1’inin ortalaması “2”, % 9,6’sının ortalaması “3”, % 24,6’sının ortalaması “4” ve % 63,8’inin ortalaması ise “5”tir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma verilerinin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen “Alan Becerileri Kazanım Ölçeği” kullanılmıştır. İki bölümden oluşan ölçeğin birinci bölümde öğrencilere ait demografik bilgilere, ikinci bölümde ise öğrencilerin sosyal bilgiler programındaki alan becerilerini kazanma durumlarını belirlemeye yönelik ölçek maddelerine yer verilmiştir. Araştırma verileri SPSS 17 (The Statistical Package for the Social Sciences) programı ile analiz edilmiştir.

Aşağıda çalışmada kullanılan veri toplama aracının geliştirilme aşamaları detaylı olarak açıklanmıştır.

3.3.1. Alan Becerileri Kazanım Ölçeğinin Geliştirilmesi

Öncelikle çalışmanın konusu olan Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerini belirlemek için Milli Eğitim Bakanlığı’nın yayınlamış olduğu 2005 programına dayalı olarak hazırlanan 4-7.sınıflar Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitapları (Evirgen,2016; Karabıyık,2016; Özensoy ve Aynacı, 2016; Şahin, Bayram ve Midilli,2016) ile Sosyal Bilgiler Dersi (4. ve 5.sınıflar ile 6 ve 7. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzundaki (TTKB, 2004; 2005) tanım ve kazanımlar kaynak kabul edilerek 6 alan becerisini içeren toplam 98 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur.

Oluşturulan madde havuzundaki maddelerin amaca hizmet edip etmemesi noktasında eğitim programları ve öğretim alanından bir ve Sosyal Bilgiler Eğitimi alanın da bir olmak üzere ilgili çalışmaları olan toplam iki öğretim üyesine inceletirilmiştir. Bu bağlamda uzmanlardan formun her bir boyutuna ilişkin “uygun”, “uygun değil” ve “geliştirilmesi gerekir” şeklindeki ölçütlerine göre değerlendirmeleri istenmiştir. Ayrıca formun tümüne yönelik olarak nasıl olması gerektiğine dönük yazılı görüş bildirmeleri istenmiştir. Onların görüş ve önerileri doğrultusunda ölçekten 15 madde çıkarılarak kapsam geçerliliği sağlanmış ve son haline getirilmiştir. Bu doğrultuda ölçeğin 1. bölümüne öğrencilerin “Sosyal bilgiler dersi yıl sonu notu” da eklenmiş ve geriye kalan 83 madde ile ölçeğe ilk hali verilmiştir. İlk halini alan ölçek öncelikle 40 kişilik 8. sınıf öğrencisine uygulanarak anlamakta zorlandıkları maddelerin tespit edilmesi istenmiş bu doğrultuda “Mekânı Algılama Becerisi” alt boyutundan 2, “Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi” alt boyutundan 1 maddeye açıklama eklenmiştir. İlgili ölçek beşli likert tipi dereceleme ölçeği formatında oluşturulmuş ve şu şekilde düzenlenmiştir.

5-Her zaman

4-Sık sık

3-Ara sıra

2-Nadiren

1-Hiçbir zaman

Sonrasında ölçek örneklem dışında kalan 4 ayrı ortaokulda okuyan 150 öğrenci üzerinde uygulanmış ve elde edilen veriler SPSS 17.00 bilgisayar programı ile analiz edilmiştir. Ölçeğin güvenirliğini tespit etmek için Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanmıştır.

Madde yükü 0,70'ten düşük olan 23 madde ölçekten çıkartıldıktan sonra geriye kalan 60 maddenin Cronbach's Alpha değeri 0,97 olarak hesaplanmıştır. Bayram (2004:128), Cronbach's Alpha değerinin güvenirlik için 0,70'in üzerinde olmasının yeterli olduğunu belirtmektedir (Tablo 3.6). Bu durum ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.7. Cronbach's Alpha Değer Aralıkları	
$0,00 < \alpha < 0,40$	Güvenilir Değil
$0,41 < \alpha < 0,60$	Düşük Güvenirlikte
$0,61 < \alpha < 0,80$	Orta Düzeyde Güvenilir
$0,81 < \alpha < 1,00$	Yüksek Düzeyde Güvenilir

Ölçekten çıkarılan 23 maddenin Cronbach's Alpha değerleri Tablo 3.8'de verilmiştir.

Tablo 3.8. Ölçekten Çıkarılan Maddeler	
Mekânı Algılama Becerisi	Cronbach's Alpha
18. Grafiğe başlık yazabilirim.	0,53
19. Grafik incelemesi yapabilirim.	0,51
22. Seviyeme uygun haritaları okur ve üzerinde çalışabilirim.	0,59
26. Grafik çizebilirim.	0,46
27. Grafiğe başlık yazabilirim.	0,44
28. Grafik incelemesi yapabilirim.	0,45
29. Verileri grafiğe dönüştürebilirim.	0,52
Gözlem Becerisi	
31. Çevremdeki olay ve olgulara dikkat ederim.	0,44
40. Gözlediklerimi aktarabilirim.	0,54
Sosyal Katılım Becerisi	
41. Kendime değer veririm.	0,56
43. Kendime güven duyarım.	0,55

<i>Sosyal Katılım Becerisi devamı</i>	Cranbach's Alpha
44. Çevreme değer veririm.	0,59
45. Çevremdekilere güven duyarım.	0,42
48. Eğitsel içerikli faaliyetlere katılırım.	0,52
69. Bireysel olarak çevremdeki toplumsal sorunlarla ilgilenebilirim.	0,39
73. Gruba karşı sorumluluk duyarım.	0,41
<i>Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi</i>	
80. Olgu ve yorum arasındaki farkı düşünebilirim.	0,33
83. Metinde geçen abartılı niteleme ifadelerini belirleyebilirim.	0,57
84. Cümlelerin içerdiği genellemeleri irdelerim.	0,58
<i>Empati Becerisi</i>	
86. Geçmişteki insanların davranışlarının nedenlerini daha iyi anlayabilirim.	0,58
91. Tarihi kanıtları analiz edebilirim.	0,49
<i>Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi</i>	
95. Zaman ifadelerini doğru kullanabilirim.	0,46
98. Zaman şeridi oluşturabilirim.	0,51

Tablo 3.8 incelendiğinde Mekânı algılama becerisine ait 7 madde, gözlem becerisine ait 2 madde, sosyal katılım becerisine ait 7 madde, değişim ve sürekliliği algılama becerisine ait 3 madde, empati becerisine ait 2 madde ve zaman ve kronolojiyi algılama becerisine ait 2 maddenin Cronbach's Alpha değeri $0,41 < \alpha < 0,6$ aralığında olup düşük güvenirlikte olduğu için ölçekten çıkartılmıştır. Geriye kalan 60 maddelik ölçekte Mekânı algılama becerisinde 21 madde, gözlem becerisinde 9 madde, sosyal katılım becerisinde 18 madde, değişim ve sürekliliği algılama becerisinde 3 madde, empati becerisinde 5 madde ve zaman ve kronolojiyi algılama becerisinde 4 madde ile ölçeğe son hali verilmiş 8. sınıfta 4 ayrı ortaokulda öğrenim gören 301 öğrenciye uygulanmıştır.

3.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırmaya katılacak öğrenciler bulundukları okullardaki uygun sınıflarda belirli zamanlarda toplandıktan sonra ölçek dağıtılarak gerekli açıklamalar yapılmış ve cevaplandırmaları için süre verilmiştir.

Çalışma kapsamında hazırlanan alan becerileri kazanım ölçeği seçkisiz örnekleme yöntemiyle belirlenen okulların 8. sınıflarında uygulanmıştır. 8.sınıflara uygulanmasının nedeni bu sınıf düzeyinde öğrencilerin tamamının Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerini kazanmış olduklarının varsayılmasından kaynaklanmaktadır. Uygulamada

ölçek öğrencilere bizzat araştırmacı tarafından dağıtılmış ve öğrenciler tarafından bireysel olarak cevaplanmış ardından toplanmıştır.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Ölçekten elde edilen veriler SPSS 17.00 istatistik programında analiz edilmiştir. Bu işlemde öğrencilerin Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerini kazanma durumları ve farklı değişkenlerin alan becerilerinin kazanılması üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Verilerle ilgili aşağıdaki analizler yapılmıştır:

- ✓ Aritmetik Ortalama
- ✓ Standart Sapma
- ✓ t-testi
- ✓ Korelasyon
- ✓ Tek yönlü Varyans Analizi (OneWay) ANOVA
- ✓ Levene's
- ✓ Welch ve Brown – Forsythe
- ✓ Post-Hoc Scheffe

Her bir madde için kullanılan 5'li Likert tipi ölçek, 1'den 5'e kadar puanlanan aralıklardan oluşmaktadır. Her seçeneğe karşılık gelen ölçek seçenekleri ile yapılan puan aralıkları aşağıda verilmiştir $[(n-1)/n]$.

Tablo 3.9. Alan Becerileri Kazanım Ölçeğinin Seçenekleri İle Puan Aralıkları		
Seçenekler	Verilen Puanlar	Puan Aralığı
Her Zaman	5	5- 4,20
Sık Sık	4	4,19 - 3,40
Ara Sıra	3	3,39 - 2,60
Nadiren	2	2,59 - 1,80
Hiçbir Zaman	1	1,79 - 1

Tablo 3.9'a bakıldığında “ $(n-1)/n$ ” formülüne göre puan aralıkları; “*Her Zaman*” için 5 puan (5 – 4,20), “*Sık Sık*” için 4 puan (4,19 – 3,40), “*Ara Sıra*” seçeneği için 3 puan (3,39 – 2,40), “*Nadiren*” için 2 puan (2,59 – 1,80), “*Hiçbir Zaman*” için 1 puan (1,79 - 1) olarak hesaplanmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacına yönelik hazırlanan problem ve alt problemler doğrultusunda elde edilen verilerin istatistiksel analizlerine yer verilmiştir.

4.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.1. Mekânı Algılama Becerisinin Öğrenciler Tarafından Kazanılma Düzeyine İlişkin Bulgular

Mekânı Algılama Becerisi Alt Boyutu		5 Her zaman	4 Sık sık	3 Ara sıra	2 Nadiren	1 Hiçbir zaman	$\bar{X}$	ss
1.Ortamda oluşan nesneleri fark edip özelliklerini (renk, şekil) ifade edebilirim.	n	234	24	32	7	4	4,58	,87
	%	77,7	8	10,6	2,3	1,3		
2.Ortamda bulunan nesneleri fark ederek sayısal değerlerini (sayılarını) ifade edebilirim.	n	209	50	28	11	3	4,49	,88
	%	69,4	16,6	9,3	3,7	1		
3.Mekânla ilgili çizimleri okuyabilirim. (Harita, grafik, kroki, plan)	n	194	44	38	20	5	4,33	1,03
	%	64,5	14,6	12,6	6,6	1,7		
4.Mekâna ait (çevremde gördüğüm) bilgileri kullanarak kâğıt üzerinde çeşitli çizimler yapabilirim.	n	143	49	57	34	18	3,88	1,28
	%	47,5	16,3	18,9	11,3	6		
5.Bir yeri, kâğıt üzerinde çizilmiş hali ile karşılaştırabilirim.	n	178	45	48	19	11	4,19	1,13
	%	59,1	15	15,9	6,3	3,7		
6.Coğrafi kavramları algılayabilirim.	n	145	62	55	33	8	3,99	1,15
	%	47,5	20,6	18,3	11	2,7		
7.Coğrafi kavramlar arasındaki ilişkiye dayalı olarak nedenlerini ve sonuçlarını söyleyebilirim.	n	139	82	52	23	7	4,06	1,07
	%	46,2	26,6	17,3	7,6	2,3		
8.Basit tabloları okuyabilirim.	n	228	37	22	10	4	4,57	0,86
	%	75,7	12,3	7,3	3,3	1,3		
9.Tabloda neyin anlatılmak istendiğini ifade edebilirim.	n	202	64	26	9	-	4,52	0,77
	%	67,1	21,3	8,6	3	-		
10.Tablodaki satır ve sütunların hangi bilgiler için ayrılmış olabileceğini belirleyebilirim.	n	195	47	49	5	5	4,40	0,93
	%	64,8	15,6	16,3	1,7	1,7		

Tablo 4.1'in devamı

Mekânı Algılama Becerisi Alt Boyutu		5 Her zaman	4 Sık sık	3 Ara sıra	2 Nadiren	1 Hiçbir zaman	$\bar{X}$	ss
11.Basit diyagramları okuyabilirim. (Mevsim şeridi gibi)	n	210	38	30	14	9	4,41	1,04
	%	69,8	12,6	10	4,7	3		
12.Grafik eksenleri üzerindeki değerleri ve bunların birimlerini fark edebilirim.	n	163	84	30	18	6	4,26	0,99
	%	54,2	27,9	10	6	2		
13.Grafikteki çeşitli değerler arasında bağlantı kurabilir birden fazla değeri karşılaştırabilirim.	n	172	64	39	19	7	4,24	1,05
	%	57,1	21,3	13	6,3	2,3		
14.Grafikteki birden fazla değerden sonuç çıkarabilirim.	n	171	65	40	18	6	4,25	1,03
	%	56,8	21,6	13,3	6	2		
15.Grafikte sunulan bilgiden yola çıkarak genellemeler yapabilirim.	n	169	61	45	20	6	4,21	1,05
	%	56,1	20,3	15	6,6	2		
16.Veriye uygun grafik çizebilirim.	n	165	60	48	17	11	4,16	1,11
	%	54,8	19,9	5,9	5,6	3,7		
17.Haritalarda verilen bilgileri okuyabilirim.	n	183	57	44	14	3	4,33	0,95
	%	60,8	18,9	14,6	4,7	1		
18.Bir veriyi harita üzerinde basitçe gösterebilirim.	n	165	76	41	11	8	4,25	1
	%	54,8	25,2	13,6	3,7	2,7		
19.Bir alanın farklı ölçeklerde çizilmiş haritalarının birbirinden farklı göründüğünü kavrayabilirim.	n	172	66	41	15	7	4,26	1,02
	%	57,1	21,9	13,6	5	2,3		
20.Farklı ölçeklerdeki haritalarda değişen ayrıntıları fark edebilirim.	n	171	63	42	16	9	4,23	1,06
	%	56,8	20,9	14,0	5,3	3		
21.Atlasımdan konu için uygun olan sayfayı bulabilirim.	n	183	56	41	12	9	4,30	1,04
	%	60,8	18,6	13,6	4	3		
TOPLAM							4,28	0,62

Tablo 4.1 incelendiğinde 2005 Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerinden *Mekânı Algılama Becerisi alt boyutuna yönelik* maddelerin ortalamaları 3,88 ile 4,58 arasında değişmektedir. En yüksek aritmetik ortalama ölçeğin 1. maddesindeki ($\bar{X}=4,58$) “Ortamda oluşan nesneleri fark edip özelliklerini (renk, şekil) ifade edebilirim” ifadesine aitken en düşük aritmetik ortalama ölçeğin 4. maddesindeki ($\bar{X}=3,88$) “Mekâna ait

(çevremde gördüğüm) bilgileri kullanarak kâğıt üzerinde çeşitli çizimler yapabilirim” ifadesine aittir. Öğrencilerin “Mekânı Algılama Becerisi” boyutlu kazanımlara ilişkin genel olarak aritmetik ortalaması 4,28 olup bu boyuttaki kazanımların öğrenciler tarafından “her zaman” düzeyinde kazanılmış olduğu görülmektedir. Öğrenciler mekânı algılama becerisini alt boyutları olan “Mekâna ait (çevresinde gördüğü) bilgileri kullanarak kâğıt üzerinde çeşitli çizimler yapabilme, bir yeri, kâğıt üzerinde çizilmiş hali ile karşılaştırabilme, coğrafi kavramları algılayabilme, coğrafi kavramlar arasındaki ilişkiye dayalı olarak nedenlerini ve sonuçlarını söyleyebilme, veriye uygun grafik çizebilme” becerilerine sık sık düzeyde sahip olduklarını belirtmişlerdir.

4.2. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.2. Gözlem Becerisinin Öğrenciler Tarafından Kazanılma Düzeyine İlişkin Bulgular

Gözlem Becerisi Alt Boyutu		5 Her zaman	4 Sık sık	3 Ara sıra	2 Nadiren	1 Hiçbir zaman	$\bar{X}$	ss
22.Çevremdeki olay ve olguların farkına varabilirim.	n	258	26	11	5	1	4,77	0,62
	%	85,7	8,6	3,7	1,7	0,3		
23.Çevremdeki olay ve olguları doğru tanımlayabilirim.	n	223	52	22	3	1	4,63	0,69
	%	74,1	17,3	7,3	1	0,3		
24.Çevremdeki olay ve olgulara tarafsız bir gözle bakabilirim.	n	182	59	28	17	15	4,24	1,14
	%	60,5	19,6	9,3	5,6	5		
25.Çevremdeki olay ve olguların nedenlerini açıklayabilirim	n	222	43	28	5	3	4,58	0,8
	%	73,8	14,3	9,3	1,7	1		
26.Çevremdeki olay ve olguların sonuçlarını açıklayabilirim.	n	200	66	24	6	5	4,49	0,85
	%	66,4	21,9	8	2	1,7		
27.Olaylar ve olgular arasında ilişki kurabilirim.	n	199	62	28	9	3	4,47	0,85
	%	66,1	0,6	9,3	3	1		
28.Olaylar arasındaki benzer ve farklı yönleri ortaya koyabilirim.	n	198	61	30	9	3	4,46	0,86
	%	65,8	20,3	10	3	1		
29.Olayların içinde bulunarak ve yaşayarak öğrenebilirim.	n	200	47	30	14	10	4,37	1,05
	%	66,4	15,6	10	4,7	3,3		
30.Gözlemlerimi kaydedebilirim.	n	173	57	39	20	12	4,19	1,13
	%	57,5	18,9	13	6,6	4		
TOPLAM							4,47	0,6

Tablo 4.2 incelendiğinde Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerinden “Gözlem Becerisi” boyutuna yönelik maddelerin ortalamaları 4,19 ile 4,77 arasında değişmektedir. En yüksek aritmetik ortalama ölçeğin 22. maddesindeki ($\bar{X} = 4,77$) “Çevremdeki olay ve olguları farkına varabilirim” ifadesine aitken iken en düşük aritmetik ortalama 30.maddedeki ($\bar{X} = 4,19$). “Gözlemlerimi kaydedebilirim.” ifadesine aittir. Öğrencilerin “Gözlem Becerisi” boyutlu kazanımlara ilişkin genel olarak aritmetik ortalaması 4,47 olup bu boyuttaki kazanımların öğrenciler tarafından “her zaman” düzeyinde kazanılmış olduğu görülmektedir. Öğrenciler sadece gözlem becerisinin alt boyutlarından olan “Gözlemlerimi kaydedebilirim.” becerisine “sık sık” ($\bar{X} = 4,19$) düzeyde sahip olduklarını belirtmişlerdir.

4.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.3. Sosyal Katılım Becerisinin Öğrenciler Tarafından Kazanılma Düzeyine İlişkin Bulgular

Sosyal Katılım Becerisi Alt Boyutu		5 Her zaman	4 Sık sık	3 Ara sıra	2 Nadiren	1 Hiçbir zaman	$\bar{X}$	ss
31.Sosyal içerikli faaliyetlere katılım.	n	177	59	49	7	9	4,28	1,01
	%	58,8	19,6	16,3	2,3	3		
32.Spor içerikli faaliyetlere katılım.	n	180	60	35	19	7	4,28	1,04
	%	59,8	19,9	1,6	6,3	2,3		
33.Eğlence içerikli faaliyetlere katılım.	n	206	53	30	7	5	4,48	0,88
	%	68,4	17,6	10	2,3	1,7		
34. Grup çalışmalarında grupla uyumlu ve işbirliği yaparak hareket edebilirim.	n	196	58	28	10	9	4,4	0,99
	%	65,1	19,3	9,3	3,3	3		
35.Gönüllü çalışmalara katılım sağlarım.(Huzurevi, kütüphane vb)	n	142	53	57	25	24	3,87	1,30
	%	47,2	17,6	18,9	8,3	8		
36. İyi ve etkili bir vatandaş olarak harekete geçebilirim.	n	199	61	29	9	3	4,47	0,86
	%	66,1	20,2	9,6	3	1		
37.İnsan haklarına saygı duyarım.	n	235	47	11	6	2	4,68	0,70
	%	78,1	15,6	3,7	2,	,7		
38. Demokrasi ilkelerine saygı duyarım.	n	224	46	19	8	4	4,58	0,83
	%	74,4	15,3	6,3	2,7	1,3		
39.Bireysel hedeflerimi belirleyebilirim.	n	205	54	27	10	5	4,47	0,91
	%	68,1	17,9	9	3,3	1,7		

Tablo 4.3'ün devamı

Sosyal Katılım Becerisi Alt Boyutu		5 Her zaman	4 Sık sık	3 Ara sıra	2 Nadiren	1 Hiçbir zaman	$\bar{X}$	ss
40.Yeteneklerimi geliştirebilirim.	n	207	51	28	11	4	4,48	0,90
	%	68,8	16,9	9,3	3,7	1,3		
41.Serbest zamanlarımı verimli ve etkin değerlendirebilirim.	n	170	60	50	14	7	4,23	1,03
	%	56,5	19,9	16,6	4,7	2,3		
42. Bireysel farklılıklara saygı duyarım.	n	214	51	25	7	4	4,54	0,84
	%	71,1	16,9	8,3	2,3	1,3		
43. Farklılıkları hoşgörü ile karşılarım.	n	225	40	25	8	3	4,58	0,83
	%	74,8	13,3	8,3	2,7	1		
44. Sorumluluk alabilirim.	n	202	58	26	10	5	4,46	0,90
	%	67,1	19,3	8,6	3,3	1,7		
45. Bireysel olarak çevremdeki toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlayacak projeler geliştirebilirim.	n	138	75	58	21	9	4,03	1,09
	%	45,8	24,9	19,3	7	3		
46. Başkalarıyla işbirliği içinde olarak çevresindeki toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlayacak projeler geliştirebilirim.	n	140	88	42	24	7	4,09	1,06
	%	46,5	29,2	14	8	2,3		
47. Grupça yapılan görevleri tamamlamak için istekle çalışırım.	n	190	60	36	11	4	4,39	0,92
	%	6,1	19,9	12	3,7	1,3		
48.Toplumu etkileyen konularda fikir üretirim.	n	178	60	40	15	8	4,27	1,04
	%	59,1	19,9	13,3	5	2,7		
TOPLAM							4,37	0,53

Tablo 4.3 incelendiğinde Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerinden “*Sosyal Katılım Becerisi*” boyutuna yönelik maddelerin ortalamaları 3,87 ile 4,68 arasında değişmektedir. En yüksek aritmetik ortalama ölçeğin 37. maddesindeki ($\bar{X} = 4,68$) “*İnsan haklarına saygı duyarım*” ifadesine aitken iken en düşük aritmetik ortalama 34. maddedeki ($\bar{X} = 3,87$) “*Gönüllü çalışmalara katılım sağlarım (Huzurevi, kütüphane vb)*” ifadesine aittir. Öğrencilerin “*Sosyal Katılım Becerisi*” boyutlu kazanımlarının genel olarak aritmetik ortalamasının 4,37 olduğu ve bu boyuttaki kazanımların “*her zaman*” düzeyinde olduğu görülmektedir. Öğrenciler sosyal katılım becerisinin alt boyutları olan “*Gönüllü çalışmalara katılım sağlarım (Huzurevi, kütüphane vb)*”, *bireysel olarak çevremdeki toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlayacak projeler geliştirebilirim*, *başkalarıyla*

işbirliği içinde olarak çevremdeki toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlayacak projeler geliştirebilirim” becerilerine “sık sık” düzeyde sahip olduklarını belirtmişlerdir.

4.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.4. *Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisinin Öğrenciler Tarafından Kazanılma Düzeyine İlişkin Bulgular*

Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi Alt Boyutu		5 Her zaman	4 Sık sık	3 Ara sıra	2 Nadiren	1 Hiçbir zaman	$\bar{X}$	ss
49. Bilginin gerçek mi yoksa görüş mü olduğunu belirleyebilirim.	n	206	51	23	13	8	4,44	0,99
	%	68,4	16,9	7,6	4,3	2,7		
50. Yorum bildiren bağlaçları bulabilirim.	n	173	64	42	17	5	4,27	1
	%	57,5	21,3	14	5,6	1,7		
51. Metindeki övme, yerme, onaylama gibi ifadeleri araştırırım.	n	174	57	40	19	11	4,20	1,11
	%	57,8	18,9	13,3	6,3	3,7		
TOPLAM							4,30	0,87

Tablo 4.4 incelendiğinde Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerinden “Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi (Tarihsel Olgu ve Yorumları Ayırt Etme)” boyutuna yönelik maddelerin ortalamaları 4,20 ile 4,44 arasında değişmektedir. En yüksek aritmetik ortalama ölçeğin 49. maddesindeki ($\bar{X}=4,44$) “Bilginin gerçek mi yoksa görüş mü olduğunu belirleyebilirim.” ifadesine aitken en düşük aritmetik ortalama 51 maddedeki ($\bar{X}=4,20$) “Metindeki övme, yerme, onaylama gibi ifadeleri araştırırım.” ifadesine aittir. Öğrencilerin “Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi” boyutlu kazanımların genel olarak aritmetik ortalamasının 4,30 olduğu ve bu boyuttaki kazanımların “her zaman” düzeyinde sahip olduklarını belirtmişlerdir.

4.5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.5 incelendiğinde Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerinden “Tarihsel Empati Becerisi” boyutuna yönelik maddelerin ortalamaları 4,23 ile 4,47 arasında değişmektedir. En yüksek aritmetik ortalama ölçeğin 56. maddesindeki ($\bar{X}=4,47$) “Geçmişte yaşanan olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurabilirim” ifadesine aitken en düşük aritmetik ortalama 55. maddedeki ($\bar{X}=4,23$) “Tarihi kanıtları değerlendirebilirim” ifadesine aittir. Öğrencilerin “Tarihsel Empati Becerisi” boyutlu kazanımların genel olarak

aritmetik ortalamasının 4,33 olduğu ve bu boyuttaki kazanımların öğrenciler tarafından “her zaman” düzeyinde kazanılmış olduğu görülmektedir.

Tablo 4.5. Tarihsel Empati Becerisinin Öğrenciler Tarafından Kazanılma Düzeyine İlişkin Bulgular

Tarihsel Empati Becerisi Alt Boyutu			5 Her zaman	4 Sık sık	3 Ara sıra	2 Nadiren	1 Hiçbir zaman	$\bar{X}$	ss
52. Geçmişteki insanların davranışlarının nedenlerini açıklayabilirim.	n	185	65	34	11	6		4,36	0,95
	%	61,5	21,6	11,3	3,7	2,			
53. Tarihi olayları kronolojik açıdan değerlendirebilirim.	n	167	72	41	14	7		4,25	1,01
	%	55,5	23,9	13,6	4,7	2,3			
54. Tarihin temel olaylarının, kişilerin, döneme ait kültürel, ekonomik, siyasal, toplumsal felsefi bilgilerin farkında olurum.	n	180	74	26	15	6		4,35	0,97
	%	59,8	24,6	8,6	5	2			
55. Tarihi kanıtları değerlendirebilirim.	n	168	63	5	14	6		4,23	1,01
	%	55,8	20,9	16,6	4,7	2			
56. Geçmişte yaşanan olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurabilirim.	n	201	58	28	11	3		4,47	,88
	%	66,8	19,3	9,3	3,7	1			
TOPLAM								4,33	0,72

4.6. ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.6. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisinin Öğrenciler Tarafından Kazanılma Düzeyine İlişkin Bulgular

Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi Alt Boyutu			5 Her zaman	4 Sık sık	3 Ara sıra	2 Nadiren	1 Hiçbir zaman	$\bar{X}$	ss
57. Takvim bilgisi edinirim.	n	189	71	22	13	6		4,4	0,94
	%	62,8	23,6	7,3	4,3	2			
58. Zamanı ayırt edebilirim. (Geçmiş, şimdiki, gelecek zaman.)	n	228	38	24	7	4		4,59	0,83
	%	75,7	12,6	8	2,3	1,3			
59. Kronolojik sıralama yapabiliyorum.	n	203	58	24	9	7		4,46	0,93
	%	67,4	19,3	8	3	2,3			
60. Zaman şeridindeki verileri yorumlayabilirim.	n	197	56	22	15	11		4,37	1,05
	%	65,4	18,6	7,3	5	3,7			
TOPLAM								4,45	0,69

Tablo 4.6 incelendiğinde Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerinden “Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi” boyutuna yönelik maddelerin ortalamaları 4,37 ile 4,59 arasında değişmektedir. En yüksek aritmetik ortalama ölçeğin 58. maddesindeki ($\bar{X} = 4,37$) “Zamanı ayırt edebilirim. (Geçmiş, şimdiki, gelecek zaman.)” ifadesine aitken en düşük aritmetik ortalama 58. maddedeki ($\bar{X} = 4,37$) “Zaman şeridindeki verileri yorumlayabilirim.” ifadesine aittir. Öğrencilerin “Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi” boyutlu kazanımlarının genel olarak aritmetik ortalamasının 4,45 olduğu ve bu boyuttaki kazanımların öğrenciler tarafından “her zaman” düzeyinde kazanılmış olduğu görülmektedir.

4.7. YEDİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.7. 2005 Sosyal Bilgiler Programındaki Alan Becerilerinin Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Ait Pearson Korelasyonu Analizi Sonuçları

Beceri Boyutları	<i>Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi</i>		<i>Mekânı Algılama Becerisi</i>	<i>Gözlem Becerisi</i>	<i>Sosyal Katılım Becerisi</i>	<i>Değişim Ve Sürekliliği Algılama Becerisi</i>	<i>Tarihsel Empati Becerisi</i>
<i>Zaman ve Kronolojiyi Algılama</i>	r	1					
	p						
	n	301					
<i>Mekânı Algılama Becerisi</i>	r	0,546**	1				
	p	0,000					
	n	301	301				
<i>Gözlem Becerisi</i>	r	0,470**	0,635**	1			
	p	0,000	0,000				
	n	301	301	301			
<i>Sosyal Katılım Becerisi</i>	r	0,514**	0,599**	0,623**	1		
	p	0,000	0,000	0,000			
	n	301	301	301	301		
<i>Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi</i>	r	0,456**	0,469**	0,439**	0,485**	1	
	p	0,000	0,000	0,000	0,000		
	n	301	301	301	301	301	
<i>Tarihsel Empati Becerisi</i>	r	0,509**	0,576**	0,559**	0,537**	0,556**	1
	p	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
	n	301	301	301	301	301	301

** Korelasyon $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Araştırmadaki yedinci alt problem, “*Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerine ait alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?*” olarak ifade edilmiş olup bu ilişkiyi ortaya koymak için de ölçeğin alt boyutlarından elde edilen puanlar Pearson korelasyonu ile analiz edilmiştir (Tablo 4.7).

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi becerilere ait alt boyutlar arasında $p<0,05$ düzeyinde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. *Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi* boyutundaki kazanımlar ile *Mekânı Algılama Becerisi* boyutundaki kazanımlar ($r=0,546$; $p<0,05$) arasında, *Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi* boyutundaki kazanımlar ile *Gözlem Becerisi* boyutundaki kazanımlar ($r=0,470$; $p<0,05$) arasında, *Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi* boyutundaki kazanımlar ile *Sosyal Katılım Becerisi* boyutundaki kazanımlar ($r=0,514$; $p<0,05$) arasında, *Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi* boyutundaki kazanımlar ile *Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi* boyutundaki kazanımlar ($r=0,456$; $p<0,05$), *Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi* boyutundaki kazanımlar ile *Tarihsel Empati Becerisi* boyutundaki kazanımlar ($r=0,509$; $p<0,05$) arasında, *Mekânı Algılama Becerisi* boyutundaki kazanımlar ile *Gözlem Becerisi* boyutundaki kazanımlar ($r=0,635$; $p<0,05$) arasında, *Mekânı Algılama Becerisi* boyutundaki kazanımlar ile *Sosyal Katılım* boyutundaki kazanımlar ($r=0,599$; $p<0,05$) arasında, *Mekânı Algılama Becerisi* boyutundaki kazanımlar ile *Değişim ve Sürekliliği Algılama* boyutundaki kazanımlar ($r=0,469$; $p<0,05$) arasında, *Mekânı Algılama Becerisi* boyutundaki kazanımlar ile *Tarihsel Empati Becerisi* boyutundaki kazanımlar ($r=0,576$; $p<0,05$) arasında, *Gözlem Becerisi* boyutundaki kazanımlar ile *Sosyal Katılım Becerisi* boyutundaki kazanımlar ($r=0,623$; $p<0,05$) arasında, *Gözlem Becerisi* boyutundaki kazanımlar ile *Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi* boyutundaki kazanımlar ($r=0,439$; $p<0,05$) arasında, *Gözlem Becerisi* boyutundaki kazanımlar ile *Tarihsel Empati Becerisi* boyutundaki kazanımlar ($r=0,559$; $p<0,05$) arasında, *Sosyal Katılım Becerisi* boyutundaki kazanımlar ile *Değişim ve Sürekliliği Algılama* boyutundaki kazanımlar ($r=0,485$; $p<0,05$) arasında, *Sosyal Katılım Becerisi* boyutundaki kazanımlar ile *Tarihsel Empati Becerisi* boyutundaki kazanımlar ($r=0,537$; $p<0,05$) arasında, *Değişim ve Sürekliliği Algılama* boyutundaki kazanımlar ile *Tarihsel Empati Becerisi* boyutundaki kazanımlar ($r=0,556$; $p<0,05$) arasındadır. Aralarında ilişki bulunan bu kazanımlar incelendiğinde genelde birbirini ile bütünleşen kazanımları içerdiği görülmektedir.

4.8. SEKİZİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.8. Boyutların Kazanılması ile Cinsiyet Arasındaki Farklılığı Gösteren t-testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	Sd	t	p
1.Mekânı Algılama Becerisi							
1. Ortamda oluşan nesneleri fark edip özelliklerini (renk şekil) ifade edebilirim.	Erkek	143	4,50	0,96	299	-1,679	0,004*
	Kız	158	4,67	0,78			
8.Basit tabloları okuyabilirim.	Erkek	143	4,67	0,75	299	1,782	0,002*
	Kız	158	4,49	0,96			
Toplam	Erkek	143	4,33	0,59	299	1,216	0,229
	Kız	158	4,25	0,65			
2.Gözlem Becerisi							
Toplam	Erkek	143	4,51	0,57	299	0,915	0,130
	Kız	158	4,44	0,63			
3.Sosyal Katılım Becerisi							
32.Spor içerikli faaliyetlere katılırım.	Erkek	143	4,55	0,84	299	1,901	,000*
	Kız	158	4,05	1,16			
Toplam	Erkek	143	4,39	0,52	299	0,653	0,499
	Kız	158	4,35	0,54			
4. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi							
Toplam	Erkek	143	4,28	0,93	299	-0,443	0,151
	Kız	158	4,33	0,81			
5.Tarihsel Empati Becerisi							
Toplam	Erkek	143	4,33	0,71	299	-0,138	0,892
	Kız	158	4,34	0,74			
6. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi							
Toplam	Erkek	143	4,49	0,69	299	0,757	0,52
	Kız	158	4,43	0,70			

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan tüm öğrencilerin alan becerisi ölçeği kazanım toplam puanlarının öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda 6 alan becerisi ile toplam sayılarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t: 1,216, $p>0,05$; t: 0,915, $p>0,05$; t: 0,653, $p>0,05$; t: -0,443, $p>0,05$; t: -0,138, $p>0,05$; t: 0,757, $p>0,05$). Ancak mekânı algılama becerisinin “Ortamda oluşan nesneleri fark edip özelliklerini (renk, şekil) ifade edebilirim.” ve “Basit tabloları okuyabilirim.” maddeleri ile cinsiyet arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.(t: -1,679, $p<0,05$; t: 1,782, $p<0,05$). Madde 1 için farklılık kız öğrencilerin lehine olurken madde 8 için ise farklılık kız öğrencilerin aleyhine olup erkek öğrencilerin lehine gerçekleşmiştir. Diğer bir deyişle kız öğrenciler erkek

öğrencilere göre Ortamda oluşan nesneleri fark edip özelliklerini renk, şekil vb yönden daha iyi ifade edebilirlerken; erkek öğrenciler ise kız öğrencilere göre basit tabloları daha iyi okuyabilmekteler. Sosyal katılım becerisinin “*Spor içerikli faaliyetlere katılım*” maddesi ile cinsiyet arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (t: 1,901, p<0,05). Madde 32 için farklılık erkek öğrencilerin lehinedir. Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre spor içerikli faaliyetlere daha çok katılmaktadır.

4.9. DOKUZUNCU ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.9. Boyutların Kazanılması ile Öğrencilerin Etüt Merkezine Gitme Durumu Arasındaki Farklılığı Gösteren t-testi Sonuçları

	Etüt merkezine Gitme Durumu	n	$\bar{X}$	ss	Sd	t	p
1.Mekânı Algılama Becerisi							
1.Ortamda oluşan nesneleri fark edip özelliklerini (renk şekil) ifade edebilirim.	Evet	194	4,72	0,76538	299	1,954	0,001*
	Hayır	106	4,52	0,91583			
3.Mekânla ilgili çizimleri okuyabilirim. (Harita, grafik, kroki, plan)	Evet	194	4,46	0,92761	299	1,566	0,003*
	Hayır	106	4,27	1,08915			
14.Grafikteki birden fazla değerden sonuç çıkarabilirim.	Evet	194	4,44	0,87375	299	2,338	0,004*
	Hayır	106	4,15	1,09488			
15.Grafikte sunulan bilgiden yola çıkarak genellemeler yapabilirim.	Evet	194	4,42	0,88229	299	2,394	0,003*
	Hayır	106	4,11	1,12497			
Toplam	Evet	194	4,37	0,61224	299	1,664	0,097
	Hayır	106	4,24	0,62490			
2.Gözlem Becerisi							
24.Çevremdeki olay ve olgulara tarafsız bir gözle bakabilirim.	Evet	194	4,44	0,91631	299	2,181	0,001*
	Hayır	106	4,14	1,24350			
Toplam	Evet	194	4,49	0,60998	299	0,540	0,656
	Hayır	106	4,46	0,59674			
3.Sosyal Katılım Becerisi							
Toplam	Evet	194	4,36	0,55355	299	-0,284	0,626
	Hayır	106	4,38	0,5198			
4.Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi							
Toplam	Evet	194	4,37	0,87251	299	0,972	0,360
	Hayır	106	4,27	0,87322			
5.Tarihsel Empati Becerisi							
Toplam	Evet	194	4,42	0,693	299	1,501	0,373
	Hayır	106	4,29	0,74174			
6.Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi							
Toplam	Evet	194	4,48	0,68272	299	0,314	0,881
	Hayır	106	4,4	0,70464			

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan tüm öğrencilerin alan becerisi ölçeği kazanım toplam puanlarının öğrencilerin etüt merkezine gitme durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda 6 alan becerisi ile toplam sayılarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t: 1,664, $p>0,05$; t: 0,540, $p>0,05$; t: -0,284, $p>0,05$; t: 0,972, $p>0,05$; t: 1,501, $p>0,05$; t: 0,314, $p>0,05$). Ancak mekânı algılama becerisinin “Ortamda oluşan nesneleri fark edip özelliklerini (renk, şekil) ifade edebilirim”, “Mekânla ilgili çizimleri okuyabilirim”, “Grafikteki birden fazla değerden sonuç çıkarabilirim” ve “Grafikte sunulan bilgiden yola çıkarak genellemeler yapabilirim” maddeleri ile etüt merkezine gitme durumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. (t: 1,954, $p<0,05$; t: 1,566, $p<0,05$; t:2,338, $p<0,05$; t:2,394, $p<0,05$). Dört maddede de farklılığın etüt merkezine giden öğrencilerin lehine olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle etüt merkezine giden öğrenciler etüt merkezine gitmeyen öğrencilere göre ortamda oluşan nesneleri fark edip özelliklerini daha iyi ifade edebilmekte, mekânla ilgili çizimleri daha iyi okuyabilmekte, grafikteki birden fazla değerden daha iyi sonuç çıkarabilmekte, grafikte sunulan bilgilerden yola çıkarak daha iyi genellemeler yapabilmektedirler. Sosyal katılım becerisinin “Çevremdeki olay ve olgulara tarafsız bir gözle bakabilirim” maddesi ile etüt merkezine gitme durumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (t: 2,181, $p<0,05$). Madde 24 için farklılık etüt merkezine giden öğrencilerin lehinedir. Başka bir deyişle etüt merkezine giden öğrenciler çevrelerindeki olay ve olgulara etüt merkezine gitmeyen öğrencilere göre daha tarafsız gözle bakabilmektedir.

4.10. ONUNCU ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.10’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan tüm öğrencilerin alan becerisi ölçeği kazanım toplam puanlarının öğrencilerin derslerde alan becerilerine yönelik etkinlik yapma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız grup t testi sonucunda 6 alan becerisi ile toplam sayılarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t: -0,300, $p>0,05$; t: 0,002, $p>0,05$; t: 0,790, $p>0,05$; t: 0,576, $p>0,05$; t: -0,973, $p>0,05$; t: 0-,737, $p>0,05$). Ancak sosyal katılım becerisinin “Eğlence içerikli faaliyetlere katılırım”, “ İnsan haklarına saygı duyarım”, “Demokrasi ilkelerine saygı duyarım” maddeleri ile derslerde alan becerilerine yönelik etkinlik yapma durumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (t: 1,487, $p<0,05$; t: -1,653 $p<0,05$; t:-1,722, $p<0,05$). 33.

maddede farklılığın derslerde alan becerisine yönelik etkinlik yapan öğrencilerin lehine olduğu görülürken 37. ve 38. maddelerdeki farklılık derslerde alan becerilerine yönelik etkinlik yapmayan öğrencilerin lehinedir. Başka bir deyişle derslerde alan becerilerine yönelik etkinlik yapan öğrenciler eğlence içerikli faaliyetlere daha çok katılıyorken derslerde alan becerilerine yönelik etkinlik yapmayan öğrenciler insan haklarına ve demokrasiye daha çok saygı duymaktadır.

Tablo 4.10. Boyutların Kazanılması ile Öğrencilerin Derslerde Alan Becerilerine Yönelik Etkinlik Yapma Durumu Arasındaki Farklılığı Gösteren t-testi Sonuçları

	Etkinlik Yapılma Durumu	n	$\bar{X}$	ss	Sd	t	p
1.Mekânı Algılama Becerisi							
Toplam	Evet	194	4,28	0,6	299	-0,300	0,211
	Hayır	106	4,3	0,66			
2.Gözlem Becerisi							
Toplam	Evet	194	4,47	0,56	299	0,002	0,631
	Hayır	106	4,47	0,63			
3.Sosyal Katılım Becerisi							
33.Eğlence içerikli faaliyetlere katılım.	Evet	194	4,55	0,78	299	1,487	0,001*
	Hayır	106	4,39	1,06			
37. İnsan haklarına saygı duyarım.	Evet	143	4,63	0,75	299	-1,653	0,005*
	Hayır	158	4,77	0,59			
38. Demokrasi ilkelerine saygı duyarım.	Evet	194	4,53	0,91	299	-1,722	0,002*
	Hayır	106	4,7	0,66			
Toplam	Evet	194	4,39	0,54	299	0,790	0,9
	Hayır	106	4,34	0,52			
4.Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi							
Toplam	Evet	194	4,33	0,85	299	0,576	0,294
	Hayır	106	4,27	0,92			
5.Tarihsel Empati Becerisi							
Toplam	Evet	194	4,31	0,74	299	-0,973	0,722
	Hayır	106	4,39	0,71			
6.Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi							
Toplam	Evet	194	4,44	0,67	299	-0,737	0,895
	Hayır	106	4,5	0,74			

4.11. ON BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.11. Boyutların Kazanılması ile Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumunun Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
1.Mekânı Algılama Becerisi	Gruplar Arası	9,43	14	0,725	,538	0,9	-
	Gruplar İçi	386,76	286	1,348			
	Toplam	396,20	300				
2.Gözlem Becerisi	Gruplar Arası	31,54	24	1,315	0,995	0,473	-
	Gruplar İçi	364,65	276	1,321			
	Toplam	396,2	300				
3.Sosyal Katılım Becerisi	Gruplar Arası	35,37	39	0,907	0,656	0,943	-
	Gruplar İçi	360,82	261	1,382			
	Toplam	396,2	300				
4.Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi	Gruplar Arası	19,08	11	1,735	1,330	0,207	-
	Gruplar İçi	377,12	289	1,305			
	Toplam	396,2	300				
5. Tarihsel Empati Becerisi	Gruplar Arası	20,1	16	1,569	1,201	0,267	-
	Gruplar İçi	371,1	284	1,307			
	Toplam	396,2	300				
6.Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi	Gruplar Arası	9,43	13	0,725	0,538	0,9	-
	Gruplar İçi	386,77	287	1,348			
	Toplam	396,2	300				

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan tüm öğrencilerin alan becerilerini kazanma durumuna ilişkin puanlarının “Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumu” değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda tüm alan becerileri ile annenin eğitim durumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=0,538$; $F=0,995$; $F=0,656$; $F=1,330$; $F=1,201$; $F=0,538$; $p>0,05$)

4.12. ON İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.12’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan tüm öğrencilerin alan becerilerini kazanma durumuna ilişkin puanlarının “Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumu” değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda gözlem, sosyal katılım, değişim ve sürekliliği algılama, empati ve zaman ve kronolojiyi algılama becerileri ile babanın eğitim durumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=1,645$; $F=1,447$; $F=1,014$; $F=1,989$; $F=1,416$; $F=1,653$; $p>0,05$) Mekânı algılama becerisi ile babanın

eğitim durumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=3,930$; $p<0,05$) Bu işlemin ardından ANOVA sonrası belirlenen anlamlı farklılığın Mekânı algılama becerisinin hangi maddeleri ile eğitim durumları arasında kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı Post-Hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

Tablo 4.12. Boyutların Kazanılması ile Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumu Arasındaki Farklılığı Gösteren Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlı Fark
1.Mekânı Algılama Becerisi							
Toplam	Gruplar Arası	114,1	48	2,377	1,645	0,008*	İlkokul – Üniversite
	Gruplar İçi	362,81	252	1,445			
	Toplam	476,92	300				
2.Gözlem Becerisi							
Toplam	Gruplar Arası	53,59	24	2,233	1,447	0,085	-
	Gruplar İçi	425,93	276	1,543			
	Toplam	479,52	300				
3. Sosyal Katılım Becerisi							
Toplam	Gruplar Arası	63,11	39	1,618	1,014	0,453	-
	Gruplar İçi	416,41	261	1,595			
	Toplam	479	300				
4. Değişim Ve Sürekliliği Algılama Becerisi							
Toplam	Gruplar Arası	33,75	11	3,068	1,989	0,29	-
	Gruplar İçi	445,77	289	1,542			
	Toplam	479,52	300				
5. Tarihsel Empati Becerisi							
Toplam	Gruplar Arası	35,42	16	2,214	1,416	0,133	-
	Gruplar İçi	444,1	284	1,564			
	Toplam	479,52	300				
6. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi							
Toplam	Gruplar Arası	33,41	13	2,57	1,653	0,071	-
	Gruplar İçi	446,11	287	1,554			
	Toplam	479,52	300				

ANOVA sonrası hangi Post-Hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varsyanlarının homojen

olup olmadığı hipotezi sınanmış, varyansların homojen olduğu saptanmıştır (LF= 3,628; 0,002). Bunun üzerine varyansların homojen olması durumunda yaygınlıkla kullanılan Scheffe çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Scheffe testinin tercih edilmesinin nedeni testin Alpha tipinin hataya karşı duyarlı olmasıdır. Gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonuçları Tablo 4.13'te verilmiştir. Tablo 4.13'te sadece anlamlı farklılığın olduğu maddelere yer verilmiştir.

Tablo 4.13. *Mekânı Algılama Becerisi Alt Boyutu Maddeleri İle Babanın Eğitim Durumunun Hangi Alt Grupları Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları*

Maddeler	Babanın Eğitim Durumu(I)	Babanın Eğitim Durumu(J)	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	p
10. Tablodaki satır ve sütunların hangi bilgiler için ayrılmış olabileceğini belirleyebilirim.	İlkokul Mezunu	Okur Yazar Değil	-0,28718	0,53521	1
		Okur Yazar	0,29615	0,4669	0,999
		Orta Okul Mezunu	-0,31592	0,16371	0,714
		Lise Mezunu	-0,39829	0,14753	0,298
		Üniversite Mezunu	-0,71504*	0,15779	0,003*
		Yüksek Lisans Mezunu	-0,38242	0,26704	0,914
14. Grafikteki birden fazla değerden sonuç çıkarabilirim.	İlkokul Mezunu	Okur Yazar Değil	0,25521	0,59072	1
		Okur Yazar	-0,32813	0,51538	0,999
		Orta Okul Mezunu	-0,06088	0,18129	1
		Lise Mezunu	-0,50035	0,16351	0,158
		Üniversite Mezunu	-0,70499*	0,17478	0,014*
		Yüksek Lisans Mezunu	-0,29241	0,29504	0,986
15. Grafikte sunulan bilgiden yola çıkarak genellemeler yapabilirim.	İlkokul Mezunu	Okur Yazar Değil	-0,10769	0,60258	1
		Okur Yazar	0,89231	0,52567	0,823
		Orta Okul Mezunu	-0,10769	0,18431	0,999
		Lise Mezunu	-0,47436	0,1661	0,231
		Üniversite Mezunu	-0,70471*	0,17765	0,017*
		Yüksek Lisans Mezunu	-0,39341	0,30065	0,944
19. Bir alanın farklı ölçeklerde çizilmiş haritalarının birbirinden farklı göründüğünü kavrayabilirim.	İlkokul Mezunu	Okur Yazar Değil	-0,09231	0,58525	1
		Okur Yazar	0,90769	0,51055	0,788
		Orta Okul Mezunu	-0,35093	0,17901	0,698
		Lise Mezunu	-0,35897	0,16132	0,551
		Üniversite Mezunu	-0,74902*	0,17254	0,005*
		Yüksek Lisans Mezunu	-0,59231	0,29201	0,661

*p<0,05

Mekânı algılama becerisi maddeleri puanları (M2,M10,M14,M15,M19) ile babanın eğitim durumu değişkenine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonrası Post-Hoc Scheffe testi sonucunda ilgili maddeler ve babanın eğitim durumu arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$).

10. maddede ilkokul mezunu ($\bar{X} = 4,04$) ile üniversite mezunu ($\bar{X}=4,76$) arasında üniversite mezunu lehine istatistiksel olarak ($p<0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, babası üniversite mezunu olan öğrencilerin babası ilkokul mezunu olan öğrencilere göre tablodaki *satır ve sütunların hangi bilgiler için ayrılmış olabileceğini daha iyi belirleyebildiklerini* ortaya koymaktadır. 10. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$)

14. maddede ilkokul mezunu ($\bar{X} = 3,92$) ile üniversite mezunu ($\bar{X}=4,62$) arasında üniversite mezunu lehine istatistiksel olarak ($p<0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, babası üniversite mezunu olan öğrencilerin babası ilkokul mezunu olan öğrencilere göre *grafikteki birden fazla değerden daha iyi sonuç çıkarabildiklerini* ortaya koymaktadır. 14. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$)

15. maddede ilkokul mezunu ($\bar{X} = 3,89$) ile üniversite mezunu ($\bar{X}=5,59$) arasında üniversite mezunu lehine istatistiksel olarak ($p<0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, babası üniversite mezunu olan öğrencilerin babası ilkokul mezunu olan öğrencilere göre *grafikte sunulan bilgiden yola çıkarak daha iyi genellemeler yapabildiklerini* ortaya koymaktadır. 15. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$)

19. maddede ilkokul mezunu ($\bar{X} = 3,9$) ile üniversite mezunu ($\bar{X}=4,65$) arasında üniversite mezunu lehine statiksel olarak ($p<0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, babası üniversite mezunu olan öğrencilerin babası ilkokul mezunu olan öğrencilere göre *bir alanın farklı ölçeklerde çizilmiş haritalarının birbirinden farklı görüldüğünü daha iyi kavrayabildiklerini* ortaya koymaktadır. 19. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

4.13. ON ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.14. Boyutların Kazanılması ile Öğrencilerin Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ortalama Not Durumu Arasındaki Farklılığı Gösteren Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
1.Mekânı Algılama Becerisi							
Toplam	Gruplar Arası	20,24	4	5,06	15,621	0,000*	20-44/55-69 20-44/70-84 20-44/85-100 85-100/55-69 85-100/70-84 85-100/45-54
	Gruplar İçi	95,55	296	0,324			
	Toplam	115,79	300				
2.Gözlem Becerisi							
Toplam	Gruplar Arası	11,17	4	2,791	8,510	0,000*	45-54/20-44 45-54/55-69 45-54/70-84 45-54/85-100 85-100/55-69 85-100/70-84
	Gruplar İçi	97,09	296	0,328			
	Toplam	108,26	300				
3.Sosyal Katılım Becerisi							
Toplam	Gruplar Arası	4,96	4	1,240	4,608	0,001*	20-44/70-84 20-44/85-100
	Gruplar İçi	79,65	296	0,269			
	Toplam	84,61	300				
4.Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi							
Toplam	Gruplar Arası	9,66	4	2,416	3,267	0,012*	20-44/55-69 20-44/70-84 20-44/85-100
	Gruplar İçi	218,92	296	0,74			
	Toplam	228,58	300				
5. Tarihsel Empati Becerisi							
Toplam	Gruplar Arası	8,84	4	2,210	4,376	0,002*	55-69/70-84 55-69/85-100
	Gruplar İçi	149,50	296	0,505			
	Toplam	158,35	300				
6.Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi							
Toplam	Gruplar Arası	7,84	4	1,959	4,218	0,002*	20-44/55-69 20-44/70-84 20-44/85-100
	Gruplar İçi	137,48	296	0,464			
	Toplam	145,32	300				

Tablo 4.15’te görüldüğü gibi araştırmaya katılan tüm öğrencilerin alan becerilerini kazanma durumuna ilişkin puanlarının “Öğrencilerin 7. Sınıf Sonundaki Sosyal Bilgiler Yıl Sonu Ortalaması” değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda Mekânı algılama, gözlem,sosyal katılım,değişim ve sürekliliği algılama, empati ve zaman ve kronolojiyi algılama becerileri ile öğrencilerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi yıl sonu ortalaması arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. ($F=15,621$; $F=8,510$; $F=,4,608$; $F=3,267$; $F=4,376$; $F=4,218$; $p<0,05$) Bu işlemin ardından ANOVA sonrası

belirlenen anlamlı farklılığın becerilerin hangi maddeleri ile öğrencilerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler yıl sonu ortalaması arasında kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı Post-Hoc analiz tekniklerine geçilmiştir.

ANOVA sonrası hangi Post-Hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varsyanlarının homojen olup olmadığı hipotezi sınanmış, gözlem (LF= 9,287; 0,000) ve empati (LF= 2,769; 0,028) becerilerinde varyansların homojen olduğu saptanmıştır. Bunun üzerine varyansların homojen olması durumunda yaygınlıkla kullanılan Scheffe çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Scheffe testinin tercih edilmesinin nedeni testin Alpha tipinin hataya karşı duyarlı olmasıdır. Gerçekleştirilen Scheffe çoklu karşılaştırma analizi sonuçları Tablo 4.15 ve Tablo 4.16'da verilmiştir. Tablo 4.15 ve Tablo 4.16'da sadece anlamlı farklılığın olduğu durumlara yer verilmiştir. Geriye kalan ve homojen olmayan mekân algılama (LF= 1,658; 0,160), değişim ve sürekliliği algılama (LF= ,873; 0,481), zaman ve kronolojiyi algılama (LF= 1,925; 0,106) ve sosyal katılım (LF= 2,149; 0,075) becerileri alt boyutlarındaki farklılığın becerilerin hangi maddeleri ile öğrencilerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler yılsonu ortalaması arasında kaynaklandığını belirlemek üzere homojen olmayan gruplara uygulanan Welch ve Brown-Forsythe testleri yapılmıştır. Gerçekleştirilen Welch ve Brown-Forsythe testleri analiz sonuçları Tablo 4.17, Tablo 4.18, Tablo 4.19 ve Tablo 4.20'de verilmiştir. Tablolarda sadece anlamlı farklılığın olduğu durumlara yer verilmiştir.

Tablo 4.15 incelendiğinde;

22. maddede yılsonu ortalaması 45-54 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 2,66$) yılsonu ortalaması 20-44 olan ($\bar{X} = 4,33$), 55-69 olan ($\bar{X} = 4,72$), 70-84 olan ($\bar{X} = 4,79$) ve 85-100 olan ($\bar{X} = 4,81$) öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olup ($p < 0,05$) bu farkın yılsonu ortalaması 45-54 olanlar aleyhine olduğu saptanmıştır. Bu durum not ortalaması 45-54 olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre çevresindeki *olay ve olguları daha iyi farkına varamadığını* ortaya koymaktadır.

24. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,41$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 3,68$) arasında yılsonu ortalaması 85 – 100 olan öğrenciler lehine istatistiksel olarak ($p < 0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 55-69 olan öğrencilere göre *çevrelerindeki olay ve olgulara daha tarafsız bir gözle bakabildiğini* ortaya koymaktadır.

24. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$)

Tablo 4.15. Gözlem Becerisi İle 7. Sınıf Yıl Sonu Notu'nun Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Maddeler	7.Sınıf Yıl Sonu Not Ort.(I)	7.Sınıf Yıl Sonu Not Ort. (J)	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	p
22.Çevremdeki olay ve olguları farkına varabilirim.	45-54	20-44	-1,66667*	,47861	,018*
		55-69	-2,05747*	,35550	,000*
		70-84	-2,13063*	,34522	,000*
		85-100	-2,15104*	,34106	,000*
24. Çevremdeki olay ve olgulara tarafsız bir gözle bakabilirim	85-100	20-44	0,74479	,65505	,862
		45-54	1,07812	,65505	,608
		55-69	0,72180*	,22429	,037*
		70-84	0,30335	,15404	,424
25.Çevremdeki olay ve olguların nedenlerini açıklayabilirim	85-100	20-44	-0,29167	,45942	,982
		45-54	0,04167	,45942	1
		55-69	0,26006	,15731	,604
		70-84	0,42455*	,10804	,004*
26. Çevremdeki olay ve olguların sonuçlarını açıklayabilirim	45-54	20-44	-2,00000	0,66097	0,06
		55-69	-1,57471*	0,49095	0,038*
		70-84	-1,52252*	0,47675	0,039*
		85-100	-2,01042*	0,47101	0,001*
	85-100	20-44	0,01042	0,47101	1
		45-54	2,01042*	0,47101	0,001*
		55-69	0,4357	0,16128	0,124
		70-84	0,48789*	0,11076	0,001*
27. Olaylar ve olgular arasında ilişki kurabilirim.	85-100	20-44	0,30729	0,4864	0,982
		45-54	0,64063	0,4864	0,784
		55-69	0,50269	0,16655	0,061
		70-84	0,42441*	0,11438	0,009*
28. Olaylar arasındaki benzer ve farklı yönleri ortaya koyabilirim.	85-100	20-44	0,60938	0,48955	0,818
		45-54	0,60938	0,48955	0,818
		55-69	0,71282*	0,16762	0,001*
		70-84	0,24451	0,11512	0,343
29. Olayların içinde bulunarak ve yaşayarak öğrenebilirim.	85-100	20-44	0,89583	,59838	0,692
		45-54	1,22917	,59838	0,379
		55-69	0,52802	,20489	0,159
		70-84	0,48142*	,14072	0,021*

* $p<0,05$

25. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,70$) ile yılsonu ortalaması 70-84 olan ($\bar{X} = 4,28$) arasında yılsonu ortalaması 85 – 100 olan öğrenciler lehine istatistiksel olarak ($p < 0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 70-84 olan öğrencilere göre *çevrelerindeki olay ve olguların nedenlerini daha iyi açıklayabildiğini* ortaya koymaktadır. 25. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$).

26. maddede yılsonu ortalaması 45-54 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 2,66$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 4,24$), 70-84 olan ($\bar{X} = 4,18$) ve 85-100 olan ($\bar{X} = 4,67$) öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olup ($p < 0,05$) bu farkın yılsonu ortalaması 45-54 olanlar aleyhine olduğu saptanmıştır. Bu durum not ortalaması 45-54 olan öğrencilerin not ortalaması 55-69, 70-84, ve 85-100 olan öğrencilere göre *çevrelerindeki olay ve olguların sonuçlarını daha iyi açıklayamadığını* ortaya koymaktadır. Yine 26. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,67$) ile yılsonu ortalaması 70-84 olan ($\bar{X} = 4,18$) arasında yılsonu ortalaması 85 – 100 olan öğrenciler lehine istatistiksel olarak ($p < 0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 70-84 olan öğrencilere göre *çevrelerindeki olay ve olguların sonuçlarını daha iyi açıklayabildiğini* ortaya koymaktadır. 26. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$).

27. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,64$) ile yılsonu ortalaması 70-84 olan ($\bar{X} = 4,21$) arasında yılsonu ortalaması 85 – 100 olan öğrenciler lehine istatistiksel olarak ($p < 0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 70-84 olan öğrencilere göre *olaylar ve olgular arasında daha iyi ilişki kurabildiğini* ortaya koymaktadır. 27. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$).

28. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,6$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 3,89$) arasında yılsonu ortalaması 85 – 100 olan öğrenciler lehine istatistiksel olarak ($p < 0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 55-69 olan öğrencilere göre *olaylar arasındaki benzer ve farklı yönleri daha iyi ortaya koyabildiğini* ortaya koymaktadır. 28.

madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

29. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,56$) ile yılsonu ortalaması 70-84 olan ($\bar{X}=4,08$) arasında yılsonu ortalaması 85 – 100 olan öğrenciler lehine istatistiksel olarak ($p<0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 70-84 olan öğrencilere göre *olayların içinde bulunarak ve yaşayarak daha iyi öğrenebildiğini* ortaya koymaktadır. 29. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.16. Tarihsel Empati Becerisi İle 7. Sınıf Yıl Sonu Notunun Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Post-Hoc Scheffe Testi Sonuçları

Madde	7.Sınıf Yıl Sonu Not Ort.(I)	7.Sınıf Yıl Sonu Not Ort. (J)	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	p
56. Geçmişte yaşanan olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurabilirim.	55-69	20-44	-0,80460	0,52015	0,664
		45-54	0,19540	0,52015	0,998
		70-84	-0,58388*	0,18790	0,049*
		85-100	-0,72126*	0,17087	0,002*

* $p<0,05$

Tablo 4.16 incelendiğinde;

56. maddede yılsonu ortalaması 55-69 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 3,86$) ile yılsonu ortalaması 70-84 olan ($\bar{X}=4,44$) ve 85-100 ($\bar{X} = 4,58$) arasında yılsonu ortalaması 55-69 olan öğrenciler aleyhine istatistiksel olarak ($p<0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum yılsonu ortalaması 55-69 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 70-84 ve 85-100 olan öğrencilere göre *geçmişte yaşanan olaylar arasında daha iyi neden sonuç ilişkisi kuramadığını* ortaya koymaktadır. 56. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4.17. Mekânı Algılama Becerisi İle 7. Sınıf Yıl Sonu Notunun Hangi Alt Gruplar Arasında Farklaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Welch ve Brown – Forsythe Testi Sonuçları

Maddeler	7.Sınıf Yıl Sonu Not Ort.(I)	7.Sınıf Yıl Sonu Not Ort. (J)	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	p
1.Ortamda oluşan nesneleri fark edip özelliklerini (renk şekil) ifade edebilirim.	20-44	45-54	2,33333	1,20185	,881
		55-69	1,13793*	,23658	,000*
		70-84	,64865*	,11772	,000*
		85-100	,19271*	,03972	,000*
	85-100	20-44	-,19271*	,03972	,000*
		45-54	2,14063	1,20251	,913
		55-69	,94522*	,23989	,005*
		70-84	,45594*	,12424	,004*
2.Ortamda bulunan nesneleri fark ederek sayısal değerlerini (sayılarını) ifade edebilirim.	85-100	20-44	,07292	,33606	1
		45-54	1,40625	1,20261	,989
		55-69	,87751*	,24041	,010*
		70-84	,57742*	,12612	,000*
3.Mekanla ilgili çizimleri okuyabilirim. (Harita, grafik, kroki, plan)	85-100	20-44	,87500	,33868	,706
		45-54	,87500	,88395	,996
		55-69	,78305*	,25842	,048
		70-84	,46059*	,15448	,035*
5.Bir yeri kağıt üzerinde çizilmiş hali ile karşılaştırabilirim .	85-100	20-44	,77604	,88465	,998
		45-54	1,44271	,58152	,745
		55-69	1,06340*	,26900	,004*
		70-84	,49676*	,15862	,022*
6.Coğrafi kavramları algılayabilirim.	85-100	20-44	1,26563	1,00261	,983
		45-54	,93229	,34107	,656
		55-69	,92080*	,23486	,004*
		70-84	,65752*	,16655	,001
7.Coğrafi kavramlar arasındaki ilişkiye dayalı olarak nedenlerini ve sonuçlarını söyleyebilirim.	85-100	20-44	,26042	1,00246	1,000
		45-54	,59375	,88471	1,000
		55-69	,81214*	,23588	,015*
		70-84	,43609*	,14614	,034
9.Tabloda neyin anlatılmak istendiğini ifade edebilirim.	85-100	20-44	,01042	,33618	1
		45-54	,67708*	,04368	,000*
		55-69	,53915	,19538	,092
		70-84	,37979*	,11998	,021*

Tablo 4.17'nin devamı.

Maddeler	7.Sınıf Yıl Sonu Not Ort.(I)	7.Sınıf Yıl Sonu Not Ort. (J)	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	p
13.Grafikteki çeşitli değerler arasında bağlantı kurabilir birden fazla değeri karşılaştırabilirim	85-100	20-44	,49479	,58041	,999
		45-54	,49479	,58041	,999
		55-69	,90858*	,22719	,003*
		70-84	,61641*	,16273	,003*
14.Grafikteki birden fazla değerden sonuç çıkarabilirim.	85-100	20-44	,80454	,88394	,998
		45-54	,80454	,88394	,998
		55-69	,78155	,26519	,059
		70-84	,49823*	,14732	,010*
15.Grafikte sunulan bilgiden yola çıkarak genellemeler yapabilirim.	85-100	20-44	1,07812	1,20362	,998
		45-54	,74479	,66986	,992
		55-69	,92870*	,24492	,006*
		70-84	,34389	,14636	,188
19.Bir alanın farklı ölçeklerde çizilmiş haritalarının birbirinden farklı göründüğünü kavrayabilirim.	20-44	45-54	2,66667	,88192	,628
		55-69	1,41379*	,18909	,000*
		70-84	1,09459*	,12932	,000*
	85-100	85-100	,47396*	,06220	,000*
		20-44	-,47396*	,06220	,000*
		45-54	2,19271	,88411	,752
		55-69	,93983*	,19906	,000*
		70-84	,62064*	,14350	,000*
20.Farklı ölçeklerdeki haritalarda değişen ayrıntıları fark edebilirim.	20-44	45-54	2,00000	1,00000	,868
		55-69	1,51724*	,21983	,000*
		70-84	,90541*	,13215	,000*
	85-100	85-100	,59375*	,06855	,000*
		20-44	-,59375*	,06855	,000*
		45-54	1,40625	1,00235	,970
		55-69	,92349*	,23027	,003*
		70-84	,31166	,14887	,325
21.Atlasımdan konu için uygun olan sayfayı bulabilirim.	85-100	20-44	-,18229	,33989	1,000
		45-54	1,15104	1,20369	,997
		55-69	,58782	,22271	,118
		70-84	,47086*	,14957	,021*

*p<0,05

Tablo 4.17 incelendiğinde;

1. maddede yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 5$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 3,86$), 70-84 olan ($\bar{X} = 4,35$), 85-100 olan ($\bar{X} = 4,80$) olan

öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olup ($p<0,05$) bu farkın yılsonu ortalaması 20-44 olanlar lehine olduğu saptanmıştır. Bu durum not ortalaması 20-44 olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre ortamda oluşan nesneleri fark edip özelliklerini (renk, şekil) daha iyi ifade edebildiklerini ortaya koymaktadır. 1. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,80$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 3,86$) ve yılsonu ortalaması 70-84 olan ($\bar{X} = 4,35$) öğrenciler arasında yılsonu ortalaması 85 – 100 olan öğrenciler lehine istatistiksel olarak ($p<0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 55-69 ve 70-84 olan öğrencilere göre ortamda bulunan nesneleri fark edip özelliklerini (renk, şekil) daha iyi ifade edebildiklerini ortaya koymaktadır. 1. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

2. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,73$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 3,86$) ve 70-84 olan ($\bar{X} = 4,16$) olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olup ($p<0,05$) bu farkın yılsonu ortalaması 85-100 olanlar lehine olduğu saptanmıştır. Bu durum not ortalaması 85-100 olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre ortamda bulunan nesneleri fark ederek sayısal değerlerini (sayılarını) daha iyi ifade edebildiklerini ortaya koymaktadır.

3. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,54$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 3,75$) ve 70-84 olan ($\bar{X} = 4,08$) olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olup ($p<0,05$) bu farkın yılsonu ortalaması 85-100 olanlar lehine olduğu saptanmıştır. Bu durum not ortalaması 85-100 olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre mekânla ilgili çizimleri daha iyi okuyabildiğini (Harita, grafik, kroki, plan) ortaya koymaktadır.

5. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,44$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 3,37$) ve 70-84 olan ($\bar{X} = 3,94$) olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olup ($p<0,05$) bu farkın yılsonu ortalaması 85-100 olanlar lehine olduğu saptanmıştır. Bu durum not ortalaması 85-100 olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre bir yeri kağıt üzerinde çizilmiş hali ile daha iyi karşılaştırabildiğini ortaya koymaktadır.

6. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,26$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 3,34$) ve 70-84 olan ($\bar{X} = 3,06$) olan öğrenciler arasında anlamlı

bir farklılık olup ($p<0,05$) bu farkın yılsonu ortalaması 85-100 olanlar lehine olduğu saptanmıştır. Bu durum not ortalaması 85-100 olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre coğrafi kavramları daha iyi algılayabildiğini ortaya koymaktadır.

7. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,26$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X}=3,44$) ve 70-84 olan ($\bar{X}=3,82$) olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olup ($p<0,05$) bu farkın yılsonu ortalaması 85-100 olanlar lehine olduğu saptanmıştır. Bu durum not ortalaması 85-100 olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre coğrafi kavramlar arasındaki ilişkiye dayalı olarak nedenlerini ve sonuçlarını daha iyi söyleyebildiklerini ortaya koymaktadır.

9. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,67$) ile yılsonu ortalaması 45-54 olan ($\bar{X}=4$) ve 70-84 olan ($\bar{X}=4,29$) olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olup ($p<0,05$) bu farkın yılsonu ortalaması 85-100 olanlar lehine olduğu saptanmıştır. Bu durum not ortalaması 85-100 olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre tabloda neyin anlatılmak istendiğini daha iyi ifade edebildiğini ortaya koymaktadır.

13. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,49$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X}=3,58$) ve 70-84 olan ($\bar{X}=3,87$) olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olup ($p<0,05$) bu farkın yılsonu ortalaması 85-100 olanlar lehine olduğu saptanmıştır. Bu durum not ortalaması 85-100 olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre grafikteki çeşitli değerler arasında bağlantı kurabilir birden fazla değeri daha iyi karşılaştırabildiğini ortaya koymaktadır.

14. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,47$) ile yılsonu ortalaması 70-84 olan ($\bar{X}=3,97$) olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olup ($p<0,05$) bu farkın yılsonu ortalaması 85-100 olanlar lehine olduğu saptanmıştır. Bu durum not ortalaması 85-100 olan öğrencilerin 70-84 olan öğrencilere göre grafikteki birden fazla değerden daha iyi sonuç çıkarabildiklerini ortaya koymaktadır.

15. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,41$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X}=3,48$) olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olup ($p<0,05$) bu farkın yılsonu ortalaması 85-100 olanlar lehine olduğu saptanmıştır. Bu durum not ortalaması 85-100 olan öğrencilerin 55-69 olan öğrencilere göre grafikte sunulan bilgiden yola çıkarak daha iyi genellemeler yapabildiklerini ortaya koymaktadır.

19. maddede yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 5$) ile yılsonu ortalaması 70-84 olan ($\bar{X} = 3,90$) ve 85-100 olan ($\bar{X} = 4,52$) olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olup ($p < 0,05$) bu farkın yılsonu ortalaması 20-44 olanlar lehine olduğu saptanmıştır. Bu durum not ortalaması 20-44 olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre

19. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,52$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 3,58$) ve yılsonu ortalaması 70-84 olan ($\bar{X} = 3,90$) öğrenciler arasında yılsonu ortalaması 85 – 100 olan öğrenciler lehine istatistiksel olarak ($p < 0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 55-69 ve 70-84 olan öğrencilere göre bir alanın farklı ölçeklerde çizilmiş haritalarının birbirinden farklı görüldüğünü daha iyi kavrayabildiklerini ortaya koymaktadır. 1. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$)

20. maddede yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 5$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 3,48$), 70-84 olan ($\bar{X} = 4,09$), 85-100 olan ($\bar{X} = 4,40$) olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olup ($p < 0,05$) bu farkın yılsonu ortalaması 20-44 olanlar lehine olduğu saptanmıştır. Bu durum not ortalaması 20-44 olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre farklı ölçeklerdeki haritalarda değişen ayrıntıları daha iyi fark edebildiklerini ortaya koymaktadır.

20. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,40$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 3,48$) olan öğrenciler arasında yılsonu ortalaması 85 – 100 olan öğrenciler lehine istatistiksel olarak ($p < 0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 55-69 olan öğrencilere göre farklı ölçeklerdeki haritalarda değişen ayrıntıları daha iyi fark edebildiklerini ortaya koymaktadır.

21. maddede yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 4,47$) ile yılsonu ortalaması 70-84 olan ($\bar{X} = 3,97$) olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olup ($p < 0,05$) bu farkın yılsonu ortalaması 85-100 olanlar lehine olduğu saptanmıştır. Bu durum not ortalaması 85-100 olan öğrencilerin 70-84 olan öğrencilere göre atlaslarından konu için uygun olan sayfayı daha iyi bulabildiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4.18. Sosyal Katılım Becerisi İle 7. Sınıf Yıl Sonu Notunun Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Welch ve Brown – Forsythe Testi Sonuçları

Madde	7.Sınıf Yıl Sonu Not Ort.(I)	7.Sınıf Yıl Sonu Not Ort. (J)	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	p
33.Eğlence içerikli faaliyetlere katılım.	20-44	45-54	1,00000	,57735	,922
		55-69	,55172	,18293	,053
		70-84	,43243*	,09042	,000*
		85-100	,53646*	,06641	,000*

*p<0,05

Tablo 4.18 incelendiğinde;

33. maddede yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 5$) ile yılsonu ortalaması yılsonu ortalaması 70-84 olan ($\bar{X} = 4,56$) ve yılsonu ortalaması 85-100 olan ($\bar{X} = 46$) öğrenciler arasında yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrenciler lehine istatistiksel olarak (p<0,05) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 70-84 ve 85-100 olan öğrencilere göre *eğlence içerikli faaliyetlere daha çok katıldığını* ortaya koymaktadır. 33. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 4.19. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi İle 7. Sınıf Yıl Sonu Notunun Hangi Alt Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Welch ve Brown – Forsythe Testi Sonuçları

Maddeler	7.Sınıf Yıl Sonu Not Ort.(I)	7.Sınıf Yıl Sonu Not Ort. (J)	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	p
50.Yorum bildiren bağlaçları bulabilirim.	20-44	45-54	1,66667	,33333	,319
		55-69	1,20690*	,20690	,000*
		70-84	,74324*	,11555	,000*
		85-100	,64583*	,07120	,000*
51.Metindeki övme, yerme, onaylama gibi ifadeleri araştırırım.	20-44	45-54	1,66667	,88192	,892
		55-69	1,03448*	,23532	,001*
		70-84	,98649*	,12978	,000*
		85-100	,67708*	,07815	,000*

*p<0,05

Tablo 4.19 incelendiğinde;

50. maddede yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 5$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 3,79$) , yılsonu ortalaması 70-84 olan ($\bar{X} = 4,25$) ve yılsonu ortalaması 85-100 olan ($\bar{X} = 4,35$) öğrenciler arasında yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrenciler lehine istatistiksel olarak ($p < 0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 55-69, 70-84 ve 85-100 olan öğrencilere göre yorum bildiren bağlaçları daha iyi bulabildiklerini ortaya koymaktadır. 50. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$)

51. maddede yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 5$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 3,96$) , yılsonu ortalaması 70-84 olan ($\bar{X} = 4,01$) ve yılsonu ortalaması 85-100 olan ($\bar{X} = 4,32$) öğrenciler arasında yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrenciler lehine istatistiksel olarak ($p < 0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 55-69, 70-84 ve 85-100 olan öğrencilere göre metindeki övme, yerme, onaylama gibi ifadeleri daha iyi araştırdığını ortaya koymaktadır. 50. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$)

Tablo 4.20. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi İle 7. Sınıf Yıl Sonu Notunun Hangi Alt Gruplar Arasında Farklaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonrası Welch ve Brown – Forsythe Testi Sonuçları

Maddeler	7.Sınıf Yıl Sonu Not Ort.(I)	7.Sınıf Yıl Sonu Not Ort. (J)	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	p
58.Zamanı ayırt edebilirim. (Geçmiş, şimdiki, gelecek zaman.)	20-44	45-54	2,33333	,33333	,181
		55-69	,79310*	,21277	,009*
		70-84	,56757*	,11397	,000*
		85-100	,26563*	,04713	,000*
59. Kronolojik sıralama yapabiliyim.	20-44	45-54	1,00000	,57735	,922
		55-69	1,13793*	,25656	,001*
		70-84	,60811*	,11833	,000*
		85-100	,41667*	,05592	,000*
60.Zaman şeridindeki verileri yorumlayabiliyim.	20-44	45-54	,33333	,33333	,996
		55-69	,75862*	,20254	,008*
		70-84	1,00000*	,14527	,000*
		85-100	,47917*	,06847	,000*

* $p < 0,05$

Tablo 4.20 incelendiğinde;

58. maddede yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 5$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 4,20$) , yılsonu ortalaması 70-84 olan ($\bar{X} = 4,43$) ve yılsonu ortalaması 85-100 olan ($\bar{X} = 4,73$) öğrenciler arasında yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrenciler lehine istatistiksel olarak ($p < 0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 55-69, 70-84 ve 85-100 olan öğrencilere göre *zamanı daha iyi ayırt edebildiklerini* (Geçmiş, şimdiki, gelecek zaman.) ortaya koymaktadır. 58. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$)

59. maddede yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 5$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 3,86$) , yılsonu ortalaması 70-84 olan ($\bar{X} = 4,39$) ve yılsonu ortalaması 85-100 olan ($\bar{X} = 4,58$) öğrenciler arasında yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrenciler lehine istatistiksel olarak ($p < 0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 55-69, 70-84 ve 85-100 olan öğrencilere göre *daha iyi kronolojik sıralama yapabildiklerini* ortaya koymaktadır. 59. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$)

60. maddede yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrenciler ile ($\bar{X} = 5$) ile yılsonu ortalaması 55-69 olan ($\bar{X} = 4,24$) , yılsonu ortalaması 70-84 olan ($\bar{X} = 4$) ve yılsonu ortalaması 85-100 olan ($\bar{X} = 4,52$) öğrenciler arasında yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrenciler lehine istatistiksel olarak ($p < 0,05$) anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 55-69, 70-84 ve 85-100 olan öğrencilere göre *zaman şeridindeki verileri daha iyi yorumlayabildiğini* ortaya koymaktadır. 60. madde için diğer alt boyutlar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$)

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ, TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın temel problemi ve alt problemler doğrultusunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara, bu sonuçlar dikkate alınarak yapılan tartışmalara ve sunulan önerilere yer verilmiştir.

Eğitim, bireyin içerisine doğduğu kültürel değerler başta olmak üzere, yetenek, beceri, tutum, estetik duyarlılık ve olumlu davranışlar kazanılmasını içeren bir süreçtir. Bireyin yaşamında eğitim süreci ile meydana gelen değişimin kalıcı hâle gelmesi ve bireyin dünyadaki değişime ayak uydurabilmesi, günümüz eğitim sistemlerinin temel belirleyicileri olarak kabul edilmektedir. Eğitim süreci ile kazanılan beceriler, bireyin yaşam standartlarının gelişmesinin yanı sıra ülkelerin küresel rekabet kapasitelerine ve demokratik gelişimlerine de önemli katkılarda bulunmaktadır. Günümüzün sosyal ve ekonomik koşullarında aktif rol oynayabilecek bireyler yetiştirebilmek, eğitim sistemlerinin uluslararası alanda rekabet edebilirliği ile doğrudan ilişkilendirilmesi, ülkeleri öğrencilerini sorumluluk sahibi, eleştirel düşünebilen, problem çözme ve karar verme becerileri yüksek bireyler olarak hayata hazırlamaya imkân sağlayan bir eğitim modeli arayışına itmektedir. Öğrencilerin öğrenme ve öğretmenlerin öğretme modellerini birbirine bağlamak için bilgiyi edinmek, becerileri geliştirmek ve yetkinlikleri artırmak şeklinde ifade edilebilecek üç durumun birlikte ele alınması gerekir. Bilginin edinilmesinin kolaylaştığı günümüzde bilgiyi kullanma ve üretme ön plana çıkarken diğer insanlarla birlikte mutlu bir yaşam sürdürebilmek için öğrencilerin temel becerilerinin de geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır (MEB,2017:6). Bu amaçla 2005 Sosyal Bilgiler programındaki alan becerilerini öğrencilerin ne kadar öğrenebildikleri öznel algıları ile belirlenmeye çalışılmıştır.

Mekânın farklı şekillerde ifade edilerek çizilmesi becerisini kapsamasının yanında aynı zaman da bir alanı, krokiyi, sokağı veya binayı göz önünde canlandırabilme, harita, plan, kroki, grafik, diyagram çizme ve yorumlama ile atlas kullanma becerilerini kapsayan **mekânı algılama** becerisinin öğrencilerin öznel algıları doğrultusunda her zaman bu beceriye ilişkin durumları yapabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. Çiçekliyurt (2014) tarafından yapılan çalışmada da öğrencilerin alan becerilerinden mekânı algılama becerisini yeterli oranda kazandığı görülmektedir. Akgün (2009) tarafından yapılan

çalışmada da öğrencilerin genel grafik okuma becerileri orta düzeye yakın (%47) iken genel olarak öğrencilerin tek boyutlu hazırlanan grafikleri okuma becerileri ise %90'ı aşmaktadır. Çelikkaya ve Kürümlüoğlu (2017) tarafından yapılan çalışmada mekânı algılama becerisi 2005 programda 4.sınıfta mekânı algılama ile tablo, diyagram ve grafik okuma, 6. Sınıfta harita ve atlas kullanımı ve 7. Sınıfta ise grafik hazırlama becerisi olarak alan becerileri içinde en fazla yer verilen beceri olarak belirlenmiştir. Bu beceriye sadece 5.sınıfta yer verilmemiştir. Mekânı algılama becerisine en çok 6.sınıfta (160), bilgi teması (63) ile yer verilmişken en az 4. sınıfta (43) tablo, diyagram ve grafik okuma hazırlama becerisi olarak yer verilmiş olup bu beceriye hiçbir sınıf düzeyinde söz temasında yer verilmemiş olup en çok etkinlik temasında (130) yer verildiği belirlenmiştir. Ders kitaplarının niteliği, kullanılan dokümanların yerinde ve konu ile ilgili olması, ders kitaplarında Mekânı algılama becerisine ilişkin bilgilere yeterince yer verilmiş olması da öğrencilerin bu beceriyi kazanmış olmalarında oldukça önemli bir yere sahip olduğunun göstergesidir. Safi'nin (2010) çalışmasında da Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mekânı algılama becerisi hakkında yeterli bilgi sahibi olduğu görülmüş olup bu durum öğrencilerin bu beceriyi iyi kazanmış olmasına da etki edebilmektedir.

Mekânı algılama becerisinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre *“Ortamda oluşan nesneleri fark edip özelliklerini renk, şekil yönünden”* daha iyi ifade edebildiklerine ulaşılmıştır. Moore (1979) tarafından yapılan çalışmada da bayanların bir ortamdaki detaylara erkeklerden daha fazla dikkat ettikleri ortaya konmuştur (Akt. Öcal,2008:387). Çalışmada ayrıca erkek öğrencilerin ise kız öğrencilere göre basit tabloları daha iyi okuyabildikleri görülmüştür. Çiçekliyurt (2014) tarafından yapılan çalışmada ise bu durumun aksine kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha iyi tablo, diyagram ve grafik okuma becerisine sahip olduğu görülmüştür. Golledge (2004) tarafından yapılan çalışmada da erkeklerin bayanlara göre mekânı algılama becerilerinin daha yüksek performans gösterdikleri belirlenmiştir (Akt. Öcal,2008:386). Akgün (2009) tarafından yapılan çalışmada ise bu çalışmaların aksine öğrencilerin grafik okuma ve hazırlama becerileri cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermemektedir. Ayrıca etüt merkezine giden öğrenciler gitmeyen öğrencilere göre *“Ortamda oluşan nesneleri fark edip özelliklerini renk, şekil yönünden daha iyi ifade etmekte, mekânla ilgili çizimleri daha iyi okuyabilmekte, grafikteki birden fazla değerden sonuç çıkarabilmekte ve grafikte sunulan bilgiden yola çıkarak genellemeler yapabilmekteler”*. Babası üniversite mezunu olan öğrencilerin babası ilkokul mezunu olan öğrencilere göre *“Tablodaki satır ve sütunların hangi bilgiler için*

ayrılmış olabileceğini daha iyi belirleyebildikleri; grafikteki birden fazla değerden daha iyi sonuç çıkarabildikleri; grafikte sunulan bilgiden yola çıkarak daha iyi genellemeler yapabildikleri; bir alanın farklı ölçeklerde çizilmiş haritalarının birbirinden farklı görüldüğünü daha iyi kavrayabildikleri” sonucuna ulaşılmıştır. Not ortalaması değişkenine göre yapılan analiz, ortalaması 20-44 olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre *farklı ölçeklerdeki haritalarda değişen ayrıntıları daha iyi fark edebildikleri ve ortamda oluşan nesneleri fark edip özelliklerini (renk şekil) daha iyi ifade edebildikleri* belirlenmiştir. Bu durumda sadece bu iki alt beceriye özgü olarak ders notu kriterinin etkili olmadığını söyleyebiliriz.

Yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 55-69 ve 70-84 olan öğrencilere göre *ortamda oluşan nesneleri fark edip özelliklerini (renk şekil) daha iyi ifade edebildiklerini, bir alanın farklı ölçeklerde çizilmiş haritalarının birbirinden farklı görüldüğünü daha iyi kavrayabildiklerini,* not ortalaması 85-100 olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre *ortamda bulunan nesneleri fark ederek sayısal değerlerini (sayılarını) daha iyi ifade edebildiklerini, mekânla ilgili çizimleri daha iyi okuyabildiklerini (Harita, grafik, kroki, plan), bir yeri kâğıt üzerinde çizilmiş hali ile daha iyi karşılaştırabildiklerini, coğrafi kavramları daha iyi algılayabildiğini, coğrafi kavramlar arasındaki ilişkiye dayalı olarak nedenlerini ve sonuçlarını daha iyi söyleyebildiklerini, tabloda neyin anlatılmak istendiğini daha iyi ifade edebildiklerini, grafikteki çeşitli değerler arasında bağlantı kurabildiklerini, birden fazla değeri daha iyi karşılaştırabildiklerini,* not ortalaması 85-100 olan öğrencilerin 70-84 olan öğrencilere göre *atlaslarından konu için uygun olan sayfayı daha iyi bulabildiklerini, grafikteki birden fazla değerden daha iyi sonuç çıkarabildiklerini,* not ortalaması 85-100 olan öğrencilerin 55-69 olan öğrencilere göre *grafikte sunulan bilgiden yola çıkarak daha iyi genellemeler yapabildiklerini, farklı ölçeklerdeki haritalarda değişen ayrıntıları daha iyi fark edebildiklerini* ortaya koymaktadır. Ortaya çıkan bu sonuç için mekan algılama becerisinin bir çok boyutunun kazanılmasında Sosyal Bilgiler ders notunun yüksek olmasının önemli bir katkısı olduğu söylenebilir.

Programda daha çok **tarihsel empati** olarak ele alınan ve (TTKB, 2005:7), dönemin şartlarına uygun olarak geçmişteki insanların düşünce, amaç ve duygularını anlama becerisini kapsayan empati becerisi için öğrencilerin öznel algıları doğrultusunda her zaman bu beceriye ilişkin durumları yapabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. Çelikkaya ve Kürümlüoğlu (2017) tarafından yapılan çalışmada empati becerisine 7. sınıfta yer verildiği görülmektedir. Becerideki toplam tema (163) iken en çok bilgi temasında (96) veriye

rastlanmıştır. Tarihsel empati becerisinin üç tema hariç diğer temalarda yer aldığı görülmektedir. Özellikle bilgi temasındaki açıklamaların yeterli düzeyde olması buna yönelik resimlerle ve alıntılarla becerinin daha iyi aktarılması sağlamıştır. Beceriye yönelik soruların sorulup, değerlendirme sorularının verilmesi becerinin daha iyi öğretilmesi açısından önemli olduğunu göstermektedir. Ders kitaplarında tarihsel empati becerisine ilişkin bilgilere yeterince yer verilmiş olması da öğrencilerin bu beceriyi kazanmış olmalarında oldukça önemli bir yere sahip olduğunun göstergesidir. Kaya'nın (2011) çalışmasının sonucunda ise farklı yayınevlerinin ilköğretim Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf öğretmen kılavuz kitapları, ders kitapları ve çalışma kitaplarında sosyal ve tarihsel empati etkinliklerinin bulunduğu, sosyal empati etkinliklerinin tarihsel empati etkinliklerine göre fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun aksine öğretmenlerin tarihsel empati becerisi hakkında yeterince bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Öğretmenlerin tarihsel empati becerisi hakkında yeterince bilgiye sahip olmaması durumundan yola çıkarak öğrencilerin bu beceriyi kitaplardaki etkinliklerle kazanmış olabileceği söylenebilir. Ayrıca tarihsel empati becerisinde yılsonu ortalaması 70-84 ve 85-100 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 55-69 olan öğrencilere göre *geçmişte yaşanan olaylar arasında daha iyi neden sonuç ilişkisi kurabildiği* da görülmüştür. Bu durumda not ortalamasının tarihsel empati becerisinin kazanılmasında etkili olduğu söylenebilir.

Programda (TTKB, 2005:27), bireyler, gruplar ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için bireyler, gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki ilişkiyi tanıma; yakın çevresini ve toplumu etkileyen konularda ihtiyaçların karşılanması için fikir üretme, bu fikri çevresindekilere iletme, görüşme, tartışma, planlama, uzlaşma ve eylemde bulunma; lider ya da izleyen olarak gruba, kuruma, sosyal örgütlere ve topluma hizmet etme olarak tanımlanan **sosyal katılım becerisi** için öğrencilerin öznel algıları doğrultusunda her zaman bu beceriye ilişkin durumları yapabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sonucunun aksine Sömen ve Bilgili'nin (2017) çalışmasının sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, 6. sınıf öğrencilere Sosyal katılım becerisine ait tutum, davranış ve becerilerinin büyük bir çoğunluğunu yeterince kazandıramadıkları düşüncesinde oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Çelikkaya ve Kürümlüoğlu'nun (2017) çalışmasında da Sosyal katılım becerisine en çok 5.sınıfta (182) bilgi teması (58) ile yer verilmişken en az 6.sınıfta (63) sosyal katılım becerisi olarak yer verilmiştir. Her iki sınıf düzeyinde en fazla verilen bilgi teması (90) iken ardından etkinlik temasında (76) olarak verilmiştir. 5. sınıfta sosyal katılım becerisi yalnızca iki temada verilmeyip diğer temalarda özellikle görsel ve bilgi temasındaki veriler ile bu becerinin aktarımı zenginleştirmiştir.

Beceriye yönelik değerlendirici soruların olması bu becerinin öğrenilip değerlendirme yapılması açısından ön plana çıkarmaktadır 6.sınıfta sosyal katılım becerisinin genel olarak temalarda az şekilde verilmesi bu becerinin yeterince aktarılmamasına neden oluşturmaktadır. Özellikle üç temada az sayıda aktarım yapılması, diğer temalarında yeterli düzeyde aktarılmamasına neden oluşturmaktadır. Bütün temalarda az verilmesine karşılık değerlendirme sorularının da az miktarda olması sosyal katılım becerisinin aktarılması yönünden olumsuz bir durum oluşturmaktadır.

Ayrıca erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre spor içerikli faaliyetlere daha çok katıldığı görülmüştür. Derslerde alan becerilerine yönelik etkinlik yapan öğrenciler eğlence içerikli faaliyetlere daha çok katılıyorken derslerde alan becerilerine yönelik etkinlik yapmayan öğrenciler insan haklarına ve demokrasiye daha çok saygı duyduğu, yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 70-84 ve 85-100 olan öğrencilere göre eğlence içerikli faaliyetlere daha çok katıldığını ortaya konmuştur. Bu durumda notu yüksek olan öğrencilerin vakitlerinin büyük bir kısmını ders çalışmaya ayırdıkları düşünüldüğünde eğlenceye fazla vakit ayıramadıkları söylenebilir.

Programda (TTKB, 2005), benzerlik ve farklılıkları bulma, zamanla oluşan süreklilik ve değişimi algılama, tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme, geçmişteki problemleri ve nedenlerini tanıma, tarihsel bir problemin çözümüne alternatif çözümler bulma şeklinde tanımlanan **değişim ve sürekliliği algılama becerisi** 7. Sınıf düzeyinde tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme olarak verilmekte olup bu beceriye ilişkin durumları öğrencilerin öznel algıları doğrultusunda her zaman düzeyinde yapabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. Özdemir (2016) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin değişim ve sürekliliği algılama becerileri üzerinde yerel tarih uygulamalarının olumlu bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çelikkaya ve Kürümlüoğlu'nun (2017) çalışmalarında değişim ve sürekliliği algılama becerisine bakıldığında 7. sınıfta olduğu görülmüştür. Beceride toplam tema (501) iken, en çok bilgi temasında (287) ardından ise görsel temayla (107) verilmiş olduğu görülmektedir. 7. sınıfta tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme becerisinin iki tema hariç bütün temalarda iyi aktarıldığını gözükmektedir. Özellikle bilgi temasındaki açıklamalarla İstanbul'un Fethi'nin tarihi, bunların görsel temadaki fotoğraf ve resimlerle zenginleştirilmesi becerinin aktarılması açısından olumludur. Beceriye ait alıntılarının yapılması, etkinliklerde sorularla pekiştirilmesi ve değerlendirme sorularıyla becerinin ölçülmesi becerinin aktarılması açısından olumlu bir durumdur. Ayrıca yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 55-69, 70-84 ve 85-100 olan öğrencilere göre *yorum bildiren bağlaçları daha iyi bulabildiği* ve metindeki *övme, yerme,*

onaylama gibi ifadeleri daha iyi araştırdığını görülmüştür. Bu durumda öğrencilerin notunun değişim ve sürekliliği algılama becerisinin kazanılmasında etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Programda (TTKB, 2005:6), takvim bilgisi edinme, zamanları ayırt etme (geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman), zaman ifadelerini doğru kullanma, kronolojik sıralama yapma, zaman şeridindeki veriyi yorumlama, zaman şeridi oluşturma şeklinde tanımlanan **Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi** için öğrencilerin öznel algıları doğrultusunda her zaman bu beceriye ilişkin durumları yapabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. Çelikkaya ve Kürümlüoğlu'nun (2017) çalışmasında zaman ve kronolojiyi algılama becerisine tüm sınıflar düzeyine bakıldığında yalnızca 7. Sınıfta (156) verildiği görülmektedir. Beceri en fazla bilgi temasında (70) verilmiş olup, devamında ise görsel tema (55) ile verilmiştir. 7.sınıfta zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin genel olarak bütün temalarda aktarıldığı görülmektedir. Becerinin görsel temada fotoğraflarla ve resimlerle zenginleştirilmesi ve buna bağlı olarak açıklamalar yapıp zamanla ilgili kavramların verilmesi becerinin aktarılması açısından olumludur. Yine Çelikkaya'nın (2011) çalışmasında öğretmenlerin zaman ve kronolojiyi algılama becerilerini **“kısmen”** kazandığı görüşünde oldukları, buna karşılık, Sosyal Bilgiler dersinin zaman ve kronolojiyi algılama becerilerinden takvim bilgisi edinme, zamanları ayırt etme, zaman ifadelerini doğru kullanma becerilerini **“çok”** kazandığı görüşünde oldukları görülmüştür. Ayrıca, yılsonu ortalaması 20-44 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 55-69, 70-84 ve 85-100 olan öğrencilere göre *“zamanı daha iyi ayırt edebildikleri (Geçmiş, şimdiki, gelecek zaman.), daha iyi kronolojik sıralama yapabildikleri ve zaman şeridindeki verileri daha iyi yorumlayabildiği”* görülmüştür. Bu durumda öğrencilerin notunun zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin kazanılmasında etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Programda (TTKB, 2005:6), çevresindeki olay ve olguları algılama, doğru ve tarafsız tanımlama, onlara dikkat ederek neden ve sonuçlarını açıklama, nedenlerini sorgulayıp sonuçlarını tahmin edebilme, olay ve olgular arasında ilişkiler kurabilme, benzer ya da farklı yönlerini ortaya koyma, benzer olaylarla ilişkilendirme ve böyle bir olayla karşılaştığında ne yapması gerektiğine dair davranış geliştirme olarak tanımlanan **gözlem becerisinde** öğrencilerin öznel algıları doğrultusunda her zaman bu beceriye ilişkin durumları yapabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu beceride not ortalaması 45-54 olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre *çevresindeki olay ve olguları daha iyi farkına varamadığı*, yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 55-69 olan

öğrencilere göre *olaylar arasındaki benzer ve farklı yönleri daha iyi ortaya koyabildiği ve çevrelerindeki olay ve olgulara daha tarafsız bir gözle bakabildiği*, yılsonu ortalaması 85-100 olan öğrencilerin yılsonu ortalaması 70-84 olan öğrencilere göre *çevrelerindeki olay ve olguların sonuçlarını ve çevrelerindeki olay ve olguların nedenlerini daha iyi açıklayabildiği, olaylar ve olgular arasında daha iyi ilişki kurabildiği, olayların içinde bulunarak ve yaşayarak daha iyi öğrenebildiği*, not ortalaması 55-69, 70-84, ve 85-100 olan öğrencilerin not ortalaması 45-54 olan öğrencilere göre *çevrelerindeki olay ve olguların sonuçlarını daha iyi açıklayabildiği* görülmüştür. Bu durumda not ortalamasının gözlem becerisinin kazanılmasında etkili olduğu söylenebilir.

Çelikkaya ve Kürümlüoğlu'nun (2017) çalışmasında gözlem becerisine bakıldığında yalnızca 5. sınıfta verildiği görülmektedir. Becerideki toplam tema (307) iken en fazla bilgi temasında (116) iken bir temada ise hiçbir şekilde aktarılmadığı görülmektedir. 5. sınıf özel yayınevi kitabında gözlem becerisinin hemen hemen bütün temalarda aktarıldığı, aynı şekilde sosyal katılım becerisinin de büyük bir çoğunlukla temalarda aktarıldığı görülmektedir. Gözlem becerisinin resim ve fotoğraflarla zenginleştirilmiş olması, açıklamaların çok iyi olup çevresindeki nesneleri tanımlaması ve bunu etkinliklerle pekiştirip değerlendirme sorularıyla da ölçmesi bu becerinin aktarılması için önemlidir. Yıldız'ın (2016) yaptığı çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin gözlem becerisi ile ilgili yeterli bilgiye sahip olduğu ortaya konmuştur. Öğretmenlerin bu beceriye sahip olması, ders kitabında bu beceriye yer verilmiş olması öğrencilerin beceriyi kazanmalarında etkili unsur olarak görülebilir.

5.2. ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak öncelikle bu alanda araştırma yapmayı düşünen yeni araştırmacılara, daha sonra eğitimin mutfağında yer alan ve eğitimin ayrılmaz ve en önemli unsurlarından olan değerli öğretmenlerimize ve son olarak da eğitim sistemimizin planlayıcısı ve gelişen bilimsel çalışmalar doğrultusunda eğitim sistemimize yön veren Milli Eğitim Bakanlığına önemli görülen aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- ✓ 2005 – 2017 Sosyal Bilgiler programındaki becerilerin ders kitapları üzerinden karşılaştırılması yapılabilir.
- ✓ Öğrencilerin gözlem ve sosyal katılım becerilerini gerçek yaşamda kullanabilecekleri uygulamalar ders içinde verilebilir ve ders esnasında bu becerilere yönelik etkinlikler artırabilir.

- ✓ Öğretmenler ve aileler kız öğrencileri spor içeren faaliyetlere daha çok yönlendirebilir veya MEB bu öğrencilere yönelik spor içerikli teşvik kursları açabilir.
- ✓ Notu düşük olan öğrencilerin gözlem becerisini kazanmada yeterli olmadığı görüldüğünden öğrencilerin bu beceriyi kazanabilmeleri adına çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akgün, İ. H. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Okuma ve Hazırlama Becerisini Kazanma Düzeyleri*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Aladağ, S. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Beceriler. R. Sever (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (307-348) , Ankara: Nobel
- Altınok, A. (2012). *Sosyal Katılım Faaliyetlerinin 12-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Sosyal Problemlere Olan Duyarlılıklarına Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi, Aksaray.
- Ashby, R. and Lee, P. J. (1987). Children's Concepts of Empathy and Understanding in History. *The History Curriculum for Teachers: (62–87)*. (Ed: C. Portal). London: Falmer Press
- Aslan R. (2007). *Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Birinci Basamaktaki Öğrencilerin Temel Bilgi, Beceri Ve Değerleri Kazanma Düzeyleri*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Ata, B. (2006). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, C. Öztürk, (Ed.) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içinde (71-83) , Ankara: Pegem.
- Aysal, A. (2012). *İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Empatiye Dayalı Rol Oynama Yönteminin Akademik Başarıya Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Bayram, N. (2004). *Sosyal Bilimlerde SPSS İle Veri Analizi*, Bursa:Ezgi
- Berk, F. (2008). *Eski ve Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Tarih Konularının Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. Ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem
- Çelikkaya, T. (2011). *Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Kazandırılma Düzeyleri: Öğretmen Görüşleri*, Kastamonu Eğitim Dergisi,19(3).969-990
- Çelikkaya, T. ve Kürümlüoğlu, M. (2017). *2005 Sosyal Bilgiler Programında Kazandırılması Hedeflenen Alan Becerilerine Kitaplarda Yer Verilme Durumu*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 40,141-158
- Çiçekliyurt, Z. T. (2014). *4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Doğrudan Verilecek Beceri ve Değerlerin Kazanılma Durumunun Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Demirel, Ö., Seferoğlu, S. ve Yağcı, E. (2002). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Ankara: Pegem
- Doğanay, A. (2008). *Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi*. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(2), 77-96.
- Dökmen, Ü. (2008). *İletişim Çatışmaları ve Empati*, İstanbul: Sistem
- Dönmez, C. (2003). Konu Alanı Ders İnceleme Kılavuzu, C. Şahin (Ed.) *Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler içinde* (32-33) , Ankara: Gündüz Eğitim

- Dönmez, C.ve Yazıcı, K. (2008). T.C. *İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Konularını Öğretimi*, Ankara: Nobel.
- Erden, M. (2004). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara: Alkım
- Erden, M. (bt). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Alkım
- Evirgen, Ö.F. (2016). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Ankara: Ekoyay.
- Gorrell, N. (2000). *Teaching Empathy Through Ecphrastic Poetry: Entering a Curriculum of Peace. English Journal. Academic Research Library. 89/ 5, p: 32–41*
- Günindi, Y. (2005). *Kullanılan Yöntem ve Araç-Gereçlerin İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenmesine Etkileri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Hayırsever, F. (2010). *Sosyal Bilgiler Ders, Öğretmen Kılavuz ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kazandırılması Hedeflenen Temel Beceriler Açısından Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hersan, E. (2008). *2004 Yılı İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programına İlişkin Veli Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- İşman, N. A. (2005). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Ankara: Pegem
- Karabağ, G. ve İnal, S. (2009). Hayat Bilgisi Dersinde Beceri Öğretimi. S. Öğülmüş. (Ed.) *İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen El Kitabı içinde (247 – 424)*, Ankara: Pegem.
- Karabıyık, E.Ü. (2016). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Ankara: Evren.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel
- Kaya, N. B. (2011). *Sosyal Bilgiler Dersi (4. ve 5. Sınıf) Öğretim Materyallerinde Empati Becerisinin Amaç, Kapsam ve Etkililik Boyutlarında İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Komisyon. (2013a). *4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Ankara: MEB,
- Komisyon. (2013b). *5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Ankara:MEB
- Komisyon. (2013c). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Ankara:MEB
- Komisyon. (2013d). *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Ankara:MEB
- Kurnaz, A. (2007). “*İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Beceri ve İçerik Temelli Eleştirel Düşünme Öğretiminin Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerileri, Erişi ve Tutumlarına Etkisi*” Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2017). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı* (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7.Sınıflar,Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı* (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7.Sınıflar,Ankara

- Mutluer, C. (2013). Sosyal Bilgiler Programlarında Yer Alan Beceriler Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşleri (İzmir menemen örneği). *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(7), 355-362.
- Öcal, A. (2004). Sosyal Bilgilerde Mekansal Biliş Becerisi ve Öğretimi. B. Tay ve A. Öcal (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (371-398).Ankara: Pegem.
- Özdemir, K. (2016). “*Yerel Tarihin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi*” Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Özdemir, S. M. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Değerlendirilmesi. M. Safran, (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (17-46). Ankara: Pegem
- Özensoy, A.U. ve Aynacı, C. (2016). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 5 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Ankara: Berkay.
- Özpolat, A. (2009). Toplumsallaşma Hedefleri Açısından 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. *Milli Eğitim Dergisi*, 182, 249-267.
- Öztürk, C. (2006). Sosyal Bilgiler, Toplumsal Yaşama Disiplinler arası Bir Bakış.C. Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi/Yapılandırıcı Bir Yaklaşım* içinde (1-56), Ankara: Pegem
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem
- Riley, K. L. (1998). The Holocaust and Historical Empathy: Praticce and Theory. *International Journal of Social Education*. Vol: 13/1, p. 32–42
- Safi, H. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Mekânı Algılama Becerisinin Geliştirilmesi Hakkında Öğretmen Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Safran, M. ve Ata, B. (1998). *Okul Dışı Tarih Öğretimi*. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(23), 87-94.
- Shuler, L. O. (2010). *Paths to Active Citizenship: The Development of and Connection Between Civic Engagement Involvement And Attitudes In College Students*, Unpublished Doctoral Thesis, Boston College, Boston.
- Sömen, T. ve Bilgili, A. S. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrencilere Sosyal Katılım Becerisi Kazandırma Durumları. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(33), 403-426.
- Sönmez, V. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Anı
- Şahin, S. C., Bayram, Ö. ve Midilli, A. (2016). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Ankara:Koza
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB]. (2004). *Sosyal Bilgiler Dersi (4. ve 5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=39> adresinden 13.12.16 tarihinde erişilmiştir.

- Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB]. (2005). *Sosyal Bilgiler Dersi 6. ve 7. Sınıflar Öğretim Programı Kılavuzu*. 3. Sosyal Bil. -Vizyonu -Yapısı -Beceri -Kavram -Değer -Öğr a.doc, <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx>. 3-33.
- Tan, M., Temiz, B. K. (2003). Fen Öğretiminde Bilimsel Süreç Becerilerinin Yeri Önemi, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(13), 89-101.
- Taşkıran, C., Baş K.ve Bulut B. (2016). Sosyal Bilgiler Dersinin Kendine Özgü Becerilerinin Kazandırılma Düzeyi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 1-19.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel.
- Wiseman, T. (1996). A Concept Analysis of Empathy. *Journal of Advanced Nursing*, Vol. 23, 1162-1167.
- Yeager, A. ve Foster, J. (2011). *Historical Empathy and Perspective Taking in the Social Studies*, England: Oxford.
- Yıldız. S. (2016) “5. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Gözlem Becerisinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri (Tokat Merkez İlçe Örneği)” Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

EKLER

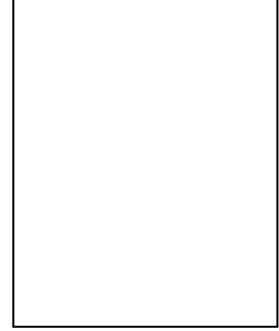
EK 1. Alan Becerileri Kazanım Ölçeği

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı :Simge FİLOĞLU
Doğum Yeri ve Yılı :Edirne 1988
Yabancı Dili :İngilizce
E-posta :simgefiloglu22@mail.com

Eğitim Durumu

Lisans :Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Yüksek Lisans: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi

Mesleki Deneyim

- 2012 Ocak – 2013 Ağustos = TC MEB Kırşehir Özel Hake Anlayarak Hızlı Okuma Kursu – **Müdür**
- 2013 Eylül – 2014 Şubat = TC MEB İstanbul Özel Hilal Ata Yabancı Dil Kursu - **Müdür**
- 2013 – 2014 = Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Fakültesi (KKTC) –**Kısmi Zamanlı Öğretim Görevlisi**
- 2014 Temmuz – 2015 Mayıs = TC MEB Kırşehir Özel Uluslararası Gelişim Merkezi Anlayarak Hızlı Okuma Kursu – **Kurucu Müdür**
- 2015 Mayıs – 2017 Eylül = TC MEB Turkuaz Dil / Etüt Eğitim Merkezi - **Müdür**

Yayınlar

Kitaplar

- Filoğlu, S. (2017). Maksimum Okuma Maksimum Algılama, Ankara: DolceVita
- Filoğlu, S. (Ed.) (2017). Pişman Tavuk, İstanbul: Koyu Kitap Çocuk

Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler :

- Çelikkaya, T., Başarmak, U., Filoğlu, S. Ve Şahin, B. (2013). Reflectionlevels Of Valuesto Be Gained Explicitly İn Secondary Schools On Textbooks. The Online Journal Of New Horizons İn Education, 3(20), 8-20
- Çelikkaya, T. Ve Filoğlu, S.(2014). Attitudes Of Socialstudiesteacherstoward Value Andvalueseducation. Educationalsciences: Theory&Practice, 14(4), 1541-1556.,Doi: 10.12738/Estp.2014.4.1605 (Sscı)
- Çelikkaya, T., Filoğlu,S. ve Ökdem N. S. (2014). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğretmenler Tarafından Uygulanma Düzeyleri. Journal Of Social studies education research, 4(1), 121-147.
- Çelikkaya, T., Başarmak, U., Filoğlu, S.Ve Şahin, B. (2014). Teacher – Parents’ Relations İn Theefficiency Of The Value Education. Procedia – Socialand behavioral sciences, 116, 1106-1113.,Doi: 10.1016/J.Sbspro.2014.01.353

Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan Ve Özeti Basılan Sözlü Bildiriler:

- Çelikkaya T., Başarmak, U., Filoğlu, S. Ve Şahin, B.(2012). Ortaokulda Doğrudan Kazandırılacak Değerlerin Sosyal Bilgiler Kitaplarına Yansıma Düzeyleri. Dubai’de International Science, Technology and engineering Conference, Sunulan Sözlü Bildiri Olup Tam Metin Olarak Basılmıştır.
- Çelikkaya, T., Filoğlu, S.(2012). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Ve Değer Eğitime İlişkin Görüşleri. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumunda Sunulan Sözlü Bildiridir.
- Çelikkaya, T., Filoğlu, S. Ve Ökdem, N.S. (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumunda Sunulan Sözlü Bildiridir.
- Çelikkaya, T., Başarmak, U., Filoğlu, S., Ve Şahin, B.(2013). Teacher –Parents’ Relations İn The efficiency Of The Value Education. 5th World Conference On Educational sciences. Sunulan Sözlü Bildiridir.

Projeler

- TBMM ve MEB; Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi – Edirne İl Başkanı – 2006
- AB Projesi – Avrupa Parlamento Seçimleri – Yunanistan – Araştırmacı - 2013
- “Değerlerimize Sahip Çıkalım”. Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (PYO-EGF.4001.12.029) , *Araştırmacı, Proje süresi 18 ay (2012-2014).*
- Kaman Belediyesi / Kaman’da Eğitimle Kalkan Engeller Projesi – EDES 2014 – Proje Yöneticisi
- Kırşehir Halk Sağlığı Müdürlüğü – Kırşehir’in Engelli Haritası Projesi – EDES 2014 – Harita Oluşturma /Anket/Analiz/ Sonuç Raporu Oluşturma

Verdiği Diğer Eğitimler

- Değerler Eğitimi
- Anlayarak Hızlı Okuma
- Zihin Haritaları
- Akıl Oyunları
- İletişim ve Beden Dili
- Okuma – Yazma Geliştirme Programları

Verilen Eğitimlerden Örnekler

- KKTC Cumhuriyet Meclisi – Anlayarak Hızlı Okuma Eğitimi
- Yakın Doğu Üniversitesi – Değerler Eğitimi ve Anlayarak Hızlı Okuma Eğitimi
- Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Kampları – Hirfanlı Gençlik Kampı – Değerler Eğitimi ve Anlayarak Hızlı Okuma Eğitimi
- Kırşehir Belediyesi Aile Yaşam Merkezi – Anlayarak Hızlı Okuma Eğitimi
- Kırşehir Emniyet Müdürlüğü – Anlayarak Hızlı Okuma Eğitimi
- Pegem Akademi - İstanbul Genel Merkez – Anlayarak Hızlı Okuma ve Zihin Haritaları Eğitimci Eğitimi

- Uğur Dershaneleri – İstanbul Genel Merkez – Anlayarak Hızlı Okuma ve Zihin Haritaları Eğitimci Eğitimi
- İstanbul Ataşehir MEM - Anlayarak Hızlı Okuma Eğitimci Eğitimi

EK 1. Anket

Değerli Öğrenciler;

Çalışmanın amacı Sosyal Bilgiler programındaki özel becerilerin tarafınızdan kazanılma durumlarını belirlemektir. Aşağıdaki ifadeleri dikkatli bir şekilde okuyup sizin için uygun olan maddelerin kazanılma düzeylerini “X” işareti ile işaretlemenizi rica ederiz.

Vereceğiniz yanıtlar yalnızca bilimsel araştırma amacı ile kullanılacaktır. Bu nedenle adınızı ve okulunuzun adını belirtmemenizi rica eder katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Simge FİLOĞLU
Yüksek Lisans Öğrencisi

BÖLÜM I

1. Cinsiyetiniz: ☐ Erkek ☐ Kız	2. Dershaneye gidiyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır
3. Annenizin Eğitim Durumu: ☐ Okur yazar değil ☐ Okur yazar ☐ İlkokul mezunu ☐ Ortaokul mezunu ☐ Lise mezunu ☐ Üniversite mezunu ☐ Yüksek lisans-doktora	4. Babanızın Eğitim Durumu: ☐ Okur yazar değil ☐ Okur yazar ☐ İlkokul mezunu ☐ Ortaokul mezunu ☐ Lise mezunu ☐ Üniversite mezunu ☐ Yüksek lisans-doktora
5. Derslerde becerilere ilişkin etkinlik yapıyor mu? ☐ Evet ☐ Hayır	6. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi 7. sınıf yıl sonu notunuz nedir? ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

BÖLÜM II

<u>MEKÂNI ALGILAMA BECERİSİ</u>		5 HER ZAMAN	4 SIK SIK	3 ARA SIRA	2 NADİREN	1 HİÇBİR ZAMAN
1.	Ortamda oluşan nesneleri fark edip özelliklerini (renk şekil) ifade edebilirim.					
2.	Ortamda bulunan nesneleri fark ederek sayısal değerlerini (sayılarını) ifade edebilirim.					
3.	Mekânla ilgili çizimleri okuyabilirim. (Harita, grafik, kroki, plan)					
4.	Mekâna ait (çevremde gördüğüm) bilgileri kullanarak kağıt üzerinde çeşitli çizimler yapabiliyim.					
5.	Bir yeri kâğıt üzerinde çizilmiş hali ile karşılaştırabilirim.					
6.	Coğrafi kavramları algılayabilirim.					
7.	Coğrafi kavramlar arasındaki ilişkiye dayalı olarak nedenlerini ve sonuçlarını söyleyebilirim.					

8.	Basit tabloları okuyabilirim.						
9.	Tabloda neyin anlatılmak istendiğini ifade edebilirim.						
10.	Tablodaki satır ve sütunların hangi bilgiler için ayrılmış olabileceğini belirleyebilirim.						
11.	Basit diyagramları okuyabilirim. (Mevsim şeridi gibi)						
12.	Grafik eksenleri üzerindeki değerleri ve bunların birimlerini fark edebilirim.						
13.	Grafikteki çeşitli değerler arasında bağlantı kurabilir birden fazla değeri karşılaştırabilirim.						
14.	Grafikteki birden fazla değerden sonuç çıkarabilirim.						
15.	Grafikte sunulan bilgiden yola çıkarak genellemeler yapabilirim.						
16.	Veriye uygun grafik çizebilirim.						
17.	Haritalarda verilen bilgileri okuyabilirim.						
18.	Bir veriyi harita üzerinde basitçe gösterebilirim.						
19.	Bir alanın farklı ölçeklerde çizilmiş haritalarının birbirinden farklı görüldüğünü kavrayabilirim.						
20.	Farklı ölçeklerdeki haritalarda değişen ayrıntıları fark edebilirim.						
21.	Atlasımdan konu için uygun olan sayfayı bulabilirim.						
<u>GÖZLEM BECERİSİ</u>							
22.	Çevremdeki olay ve olguları farkına varabilirim.						
23.	Çevremdeki olay ve olguları doğru tanımlayabilirim.						
24.	Çevremdeki olay ve olgulara tarafsız bir gözle bakabilirim.						
25.	Çevremdeki olay ve olguların nedenlerini açıklayabilirim						
26.	Çevremdeki olay ve olguların sonuçlarını açıklayabilirim						
27.	Olaylar ve olgular arasında ilişki kurabilirim.						
28.	Olaylar arasındaki benzer ve farklı yönleri ortaya koyabilirim.						
29.	Olayların içinde bulunarak ve yaşayarak öğrenebilirim.						
30.	Gözlemlerimi kaydedebilirim.						
<u>SOSYAL KATILIM BECERİSİ</u>							
31.	Sosyal içerikli faaliyetlere katılırım.						
32.	Spor içerikli faaliyetlere katılırım.						
33.	Eğlence içerikli faaliyetlere katılırım.						
34.	Grup çalışmalarında grupla uyumlu ve işbirliği yaparak hareket edebilirim.						
35.	Gönüllü çalışmalara katılım sağlarım. (Huzurevi, kütüphane vb)						
36.	İyi ve etkili bir vatandaş olarak harekete geçebilirim.						
37.	İnsan haklarına saygı duyarım.						
38.	Demokrasi ilkelerine saygı duyarım.						
39.	Bireysel hedeflerimi belirleyebilirim.						
40.	Yeteneklerimi geliştirebilirim.						
41.	Serbest zamanlarımı verimli ve etkin değerlendirebilirim.						
42.	Bireysel farklılıklara saygı duyarım.						
43.	Farklılıkları hoşgörü ile karşılarım.						
44.	Sorumluluk alabilirim.						
45.	Bireysel olarak çevremdeki toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlayacak projeler geliştirebilirim.						
46.	Başkalarıyla işbirliği içinde olarak çevresindeki toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlayacak projeler geliştirebilirim.						
47.	Grupça yapılan görevleri tamamlamak için istekle çalışırım.						
48.	Toplumu etkileyen konularda fikir üretirim.						
<u>DEĞİŞİM VE SÜREKLİLİĞİ ALGILAMA BECERİSİ</u>							
49.	Bilginin gerçek mi yoksa görüş mü olduğunu belirleyebilirim.						
50.	Yorum bildiren bağlaçları bulabilirim.						
51.	Metindeki övme, yerme, onaylama gibi ifadeleri araştırırım.						
<u>TARİHSEL EMPATİ BECERİSİ</u>							

52.	Geçmişteki insanların davranışlarının nedenlerini açıklayabilirim.					
53.	Tarihi olayları kronolojik açıdan değerlendirebilirim.					
54.	Tarihin temel olaylarının, kişilerin, döneme ait kültürel, ekonomik, siyasal, toplumsal felsefi bilgileri farkında olurum.					
55.	Tarihi kanıtları değerlendirebilirim.					
56.	Geçmişte yaşanan olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurabilirim.					
<u>ZAMAN ve KRONOLOJİYİ ALGILAMA BECERİSİ</u>						
57.	Takvim bilgisi edinirim.					
58.	Zamanı ayırt edebilirim. (Geçmiş, şimdiki, gelecek zaman.)					
59.	Kronolojik sıralama yapabilirim.					
60.	Zaman şeridindeki verileri yorumlayabilirim.					

